Στεφανία Γεωργίου

Δυο παράλληλες πορείες μιας διαιρεμένης πόλης

Η περίπτωση της Λευκωσίας

Στεφανία Γεωργίου

Δυο παράλληλες πορείες μιας διαιρεμένης πόλης

Η περίπτωση της Λευκωσίας

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Δέσποινα Διμέλλη

Πολυτεχνείο Κρήτης
Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
Χανιά 2018

Πρώτα από όλα ευχαριστώ την καθηγήτρια μου κ. Δέσποινα Διμέλη για την καθοδήγηση της και τις συμβουλές της καθ' όλη την διάρκεια της εκπόνησης αυτής της ερευνητικής εργασίας. Ένα ξεχωριστό ευχαριστώ οφείλω στους γονείς και σύγγενεις μου, που ήταν πάντα πρόθυμοι να με βοήθησουν στην αναζήτηση πληροφοριών. Τέλος, τους δικούς μου ανθρώπους, φίλους και γνωστούς για την στήριξη τους από την αρχή μέχρι το τέλος.

Στόχος/ Αντικείμενο Έρευνας

«Οι κοινωνικές σχέσεις σχετίζονται τόσο συχνά και αναπόφευκτα με τις χωρικές σχέσεις». (Robert E Park).

Η εκπόνηση της εργασίας αυτής έχει στόχο την διερεύνηση της πολεοδομικής εξέλιξης μιας πόλης η οποία έχει υποστεί διαχωρισμό και συνεχίζει να αναπτύσσεται στο πέρασμα του χρόνου.

Αντικείμενο της εργασίας αυτής είναι η ανασκόπηση της πορείας των πολεων πριν και μετά την διαίρεση. Αρχικά αναλύονται οι έννοιες της πόλης, του ορίου, της διαιρεμένης πόλης και στη συνέχεια γίνεται μια διαιρεύνηση στους λόγους για τους οποίους μια πόλη διαιρείται, όπως και τις συνέπειες που προκύπτουν μετά από μια τέτοια κατάσταση. Στη συνέχεια επικεντρώνεται στην ανάλυση της Λευκωσίας, η οποία αποτελεί ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα διαιρεμένης πόλης. Εξετάζεται η διαχρονική εξέλιξη από την ανεξαρτησία της Κυπριακής Δημοκρατίας, με σημαντικό σταθμό στην πορεία της πόλης, την Τούρκικη εισβολή του 1974 και πως αυτή αποτυπώνεται χωρικά στο σύνολο της πόλης. Αναλύονται οι τρόποι επέκτασης του κατεχόμενου και του ελεύθερου κομματιού της πόλης, πως αντιμετωπίστηκε το θέμα της στέγασης και κατ' επέκταση πως διαμορφώθηκε η σημερινή δομή της πόλης. Μέσα από τη μελέτη, εντοπίζονται οι ομοιότητες και οι διαφορές που αναπτύσσουν οι δύο κοινότητες στην διαμόρφωση του αστικού ιστού όπως και τα χωρικά σημάδια που αφήνει ο διαχωρισμός μιας πόλης.

Περιεχόμενα

1. Ορισμός Πόλης ... 12

2. Όρια ... 15

3. Διαιρεμένη Πόλη ... 22

4. Αιτίες Διαίρεσης ... 28
4.1. Πολιστιστικοί Παράγοντες ... 28
4.2. Κοινονικοοικονομικοί Παράγοντες ... 30
4.3. Πολιτικοί Παράγοντες ... 31
4.4. Εδαφικοί Παράγοντες ... 32

5. Συνέπειες Διαίρεσης ... 36

6. Η Λευκωσία ... 42

7. Ιστορική Αναδρομή ... 48
7.1. Η Λευκωσία υπό την Βενετική κατοχή (1489-1571) ... 48
7.2. Η Λευκωσία υπό την Οθωμανοκρατία (1571-1878) ... 49
7.3. Η περίοδος της Αγγλοκρατίας (1570-1878) ... 49
7.4. Ο διαχωρισμός της πόλης ... 50
7.5. Πράσινη Γραμμή ... 52
7.6. Η διχοτόμηση ... 53

8. Πολεοδομική Ανάπτυξη ... 66
8.1. Από την Ανεξαρτησία στην εισβολή ... 66
8.2. Μετά την εισβολή ... 68
8.3. Ητελευταία δεκαετία του 20ου αιώνα ... 76
8.4. Η πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα ... 80
8.5. Τα τελευταία δεκαετία ... 87

9. Συμπεράσματα ... 94

1

“Ο χρόνος σε μια πόλη ποτέ δεν είναι γραμμικός, τα όρια συνέχεια συγχωνεύονται”
Άγνωστος

1. Ορισμός Πόλης

Η λέξη «πόλη», προέρχεται ετυμολογικά από την πολ-ή ή πελ, από την οποία προέρχεται το ρήμα πελάζω που σημαίνει «συναναστρέφομαι».

Ο όρος «κοινωνία» προέρχεται από το ρήμα «κοινωνῶ» που στα αρχαία ελληνικά σημαίνει μοιράζομαι ή κάνω κάτι μαζί με άλλους. Έτσι, με τον όρο αυτό νοείται μια ομάδα ανθρώπων που συνυπάρχουν και συνεργάζονται αποβλέποντας - η καθεμιά ξεχωριστά - στην επίτευξη ενός κοινού για τα μέλη της σκοπού, ενός επιμέρους συμφέροντος («ἀγαθοῦ τινος ἕνεκεν συνεστηκυῖαν»).[1]

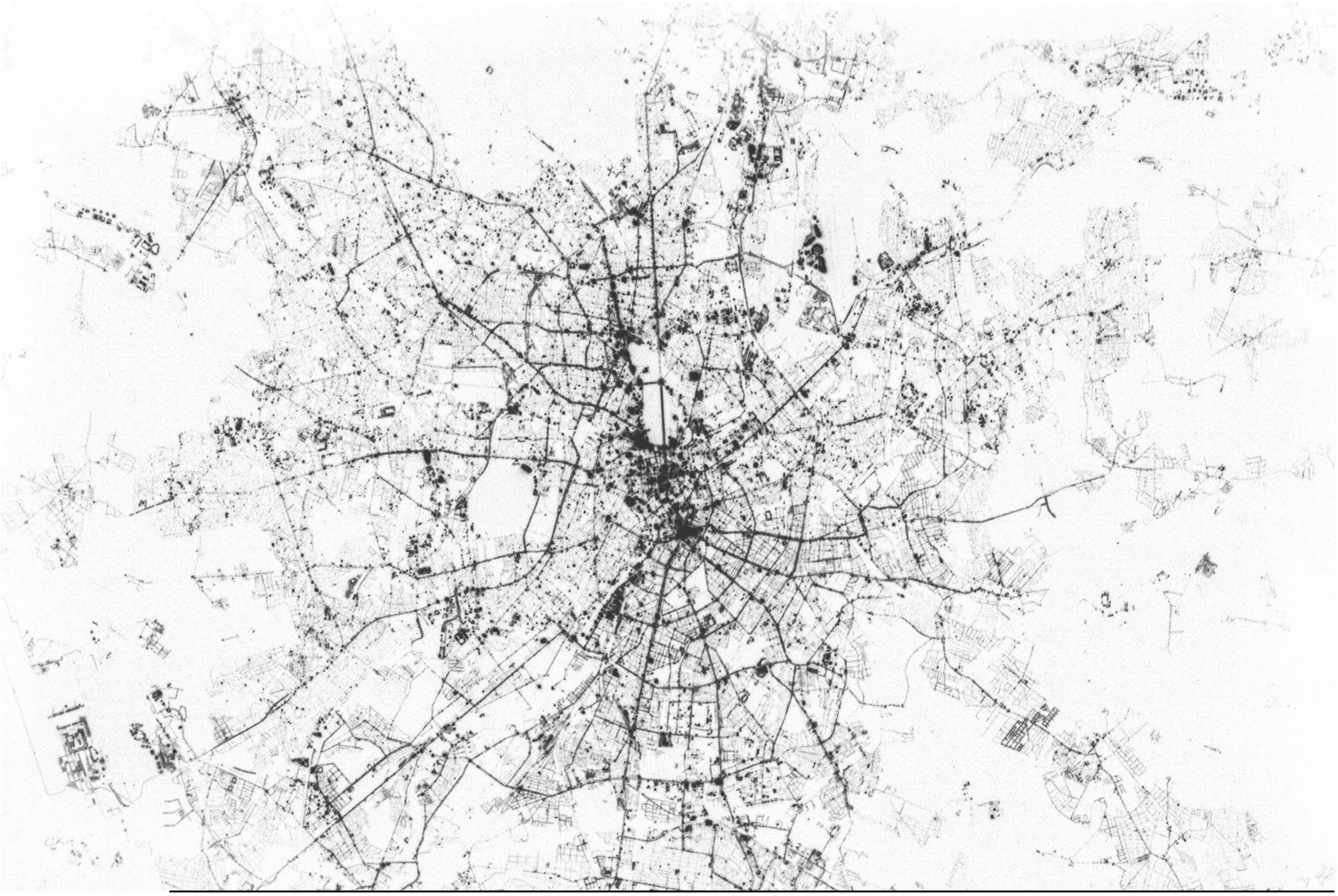

[1] Γεώργιος Μπαμπινιώτης «Θεωρητική γλωσσολογία : Εισαγωγή στη σύγχρονη γλωσσολογία». Αθήνα 1998

2

“Once we accept our limits, we go beyond them”
Albert Einstein - Scientist

2. Όρια

Το φαινόμενο που περιγράφεται από τον όρο «όριο» μπορεί να έχει 3 ερμηνείες. Κοινωνιολογικά να υποδηλώνει περιφερειακούς χώρους μιας πόλης (Μεξικό). Πολιτικά μπορεί να αναφέρεται στη ρύθμιση του πως οι αστικοί δημόσιοι πόροι οργανώνονται και διαμοιράζονται. Τέλος, πολεοδομικά μπορεί να δηλώσει όρια και ενδιάμεσους χώρους (Zwischenraum) της αστικής ανάπτυξης όπως επίσης και την αλληλοσχέτιση ανάμεσα στην πόλη και τις φυσικές οικολογίες.

Τα όρια είναι πολυδιάστατοι «κώδικες» στον αστικό χώρο. Παρέχουν στην πόλη δομή και ταυτόχρονα ταυτότητα. Είναι στοιχείο με διπλή λειτουργία, στοιχείο ενότητας και διαχωρισμού. Λανθασμένα ως όρος χρησιμοποιείται συνήθως με αρνητική χροιά και συνδέεται με κοινωνιολογικούς όρους όπως η «περιθωριοποίηση» και «αποκλεισμοί» και στον ελεύθερο λόγο συνήθως αναφέρεται ως ομώνυμο των όρων εμπόδιο, φραγμός. Εκτός αυτού συνήθως σκεφτόμαστε τα όρια ως τους όρους και τις συνθήκες που προσδιορίζουν άλλους χώρους και όχι σαν μια ξεχωριστή ποιότητα χώρου.

Τα όρια παράγονται από τους ανθρώπους για την διασφάλιση του χώρου. Ως πολιτιστικό προϊόν είναι τροποποιήσιμα και εύπλαστα και όχι ένα γενικό στατικό πλάνο ή υλικό.

Προτού μελετήσουμε τα όρια πρέπει να προσδιοριστούν οι όροι «αποκλεισμός», «περιθωριοποίηση» και «ενσωμάτωση». Οι δύο πρώτοι όροι περιγράφουν την κοινωνία ως «πυρηνική» με σαφές κέντρο και σαφή όρια. «Περιθωριοποίηση» είναι η συνειδητή τοποθέτηση του ατόμου στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής, η απομάκρυνση του από τους κοινά αποδεκτούς κανόνες συμπεριφοράς, που διέπουν μια κοινωνία. Ο όρος «αποκλεισμός» ρίχνει το βάρος ευθύνης στο άτομο και στην αδυναμία του για κοινωνική προσαρμογή στα νέα δεδομένα, περιγράφει την μερίδα του πληθυσμού που παραμένει στο περιθώριο. Οι όροι αυτοί συνήθως έχουν αρνητικό στίγμα. Ο πυρήνας εμπεριέχει την κύρια πολιτική εξουσία, επομένως θέτει τους όρους, δηλαδή την υπόθεση πως όλες οι κοινωνικές ομάδες θα έπρεπε να ανήκουν σε αυτό το κέντρο και πως οι ομάδες στο περιθώριο είναι σε μειονεκτική θέση εφόσον είναι μέσα σε αυτό.

Η κίνηση από το «κακό» περιθώριο στο «καλό» κέντρο, συγκροτεί την ιδέα της ενσωμάτωσης: ομογένεια και ποικιλομορφία. Το μοντέλο της ομογένειας περιγράφει την διαδικασία ανάμειξης δύο πολιτισμών κατά την οποία γεννάται ένας νέος. Και οι δύο κοινωνικές ομάδες αναμένονται να αλλάξουν τον ίδιο τους τον πολιτισμό, την δομή και την ταυτότητα τους. Άλλη μια συνέπεια της ομοιογένειας είναι η κατανόηση της ενσωμάτωσης ως «αφομοίωση» κατά την οποία η κυρίαρχη κοινωνία διατηρεί τη διάρθρωση της και οι διαφορετικές ομάδες αναμένονται να προσαρμοστούν σε αυτό. Η αφομοίωση συνήθως είναι το κύριο μοντέλο ενσωμάτωσης στο σύγχρονο κόσμο εξαιτίας της πολιτικής αντίληψης του πυρήνα ως το θετικό και επιζητούμενο και του περιθωρίου ως κάτι αρνητικό.

Τα όρια παράγονται από τους ανθρώπους για την διασφάλιση του χώρου. Ως πολιτιστικό προϊόν είναι τροποποιήσιμα και εύπλαστα και όχι ένα γενικό στατικό πλάνο ή υλικό.[4]

Σε κάθε περίπτωση κατά την οποία δύο παράγοντες (π.χ. δύο διαφορετικές κοινωνικές ομάδες) επιδεικνύουν ενδιαφέρον (συμφέρον) για το ίδιο αντικείμενο η συνύπαρξη τους εξαρτάται από την αλληλοσχέτιση τους ως προς αυτό, δηλαδή την

[3] Anna Kokalanova, «Dealing with Urban Borders: The Example of the Border between the "Fakulteta" Segregated Ethnic Roma Settlement and the Rest of Sofia», International RC21 Conference, Berlin 2013, σελ.2

[4] Anna Kokalanova, «Dealing with Urban Borders: The Example of the Border between the "Fakulteta" Segregated Ethnic Roma Settlement and the Rest of Sofia», International RC21 Conference, Berlin 2013, σελ.3

Σε κάθε περίπτωση κατά την οποία δύο παράγοντες (π.χ. δύο διαφορετικές κοινωνικές ομάδες) επιδεικνύουν ενδιαφέρον (συμφέρον) για το ίδιο αντικείμενο η συνύπαρξη τους εξαρτάται από την αλληλοσχέτιση τους ως προς αυτό, δηλαδή την οριοθέτηση αναφορικά αυτού του αντικειμένου. Η πιο σημαντική πράξη της οριοθέτησης είναι η επίτευξη της σύμβασης ανάμεσα σε αυτούς τους δύο παράγοντες. Ο Michel de Certeau επιχειρηματολογεί στο «L' invention du quotidian» ότι αυτή είναι ουσιαστικά η πράξη της αφήγησης. Η πράξη της «εξουσιοδότησης» κατά τον Certeau ο βασικός στόχος της αφήγησης, είναι η κύρια διαδικασία οριοθέτησης και ορίζει τη σημασία και τη χρήση των ορίων. Τα όρια δεν ανήκουν σε κανένα από τους δύο παράγοντες. Συνεπώς η διαδικασία της αφήγησης πρέπει να γίνεται μαζί και με τους δύο παράγοντες τους οποίους αφορά η παραγωγή του ορίου.

Στη λειτουργία τους τα όρια περιέχουν ένα διαλλακτικό χαρακτήρα. Η ύπαρξη τους από τη φύση της περιγράφει μια κατάσταση συνύπαρξης στοιχείων ένωσης και διαχωρισμού. Αν ένα όριο χάσει μια από τις δύο ιδιότητες του τότε είτε χάνεται, είτε δεν είναι πια όριο, αλλά φραγμός. ο θεωρητικός και ο πολιτικός προβληματισμός πάνω στην έννοια του ορίου προέρχεται από το ίδιο το παράδοξο της διττής του φύσης.

Άρα τελικά σε ποιόν ανήκει ο χώρος; Ένα όριο δεν ανήκει σε κανένα από τα δύο στοιχεία και ταυτόχρονα ανήκει στα δύο.

Στα γερμανικά ο όρος «Grenze»(=όριο) προέρχεται από τον Grenzenmark – ένας περιθωριοποιημένος χώρος με ελλειπή ή καθόλου παρουσία οικισμού που διαιρεί δύο περιοχές τη μια από την άλλη. Ο μεταβατικός χώρος αργότερα μειώνεται σε μια γραμμή στο χάρτη ή έναν κτισμένο φράχτη. Μορφολογικά τα όρια παίρνουν τη λειτουργία του προσανατολισμού μέσα στην πόλη και είναι γραμμές αναφοράς για τις περιοχές που διαχωρίζουν και ενώνουν. Ο Kevin Lynch υπογραμμίζει στο «Image of the City» ότι τα όρια είναι ένας από τους πιο κρίσιμους παράγοντες μιας πόλης για την ολικής λειτουργία και αντίληψης της.

Οι πόλεις και τα τείχη έχουν μια μακρά αλληλένδετη ιστορία. Οι φυσικές οδοφράξεις έχουν ιστορικά δώσει ένα λειτουργικό διαχωρισμό μεταξύ των πολιτισμένων και των απολίτιστων περιοχών για τις τοπικές κοινότητες. (εικόνα 2, 3) Μετά την αποσύνθεση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας στη Μεσαιωνική Ευρώπη για παράδειγμα, ήταν καλύτερα για τον ταξιδιώτη να είναι μέσα στα τείχη της πόλης όταν ο ήλιος έδυε. «ήταν είτε μέσα είτε έξω από την πόλη... ανήκετε ή δεν ανήκετε». Η δημιουργία των τειχών (εικόνα 2) εξασφάλισε την συλλογική ασφάλεια και αυτό αποτέλεσε ένα θεμελιώδες κομμάτι της πρόωρης αστικής σύμβασης. Η πόλη ήταν ένα κοινωνικό φρούριο γεμάτο με συμμάχους ενάντια σε έναν κοινό εχθρό, τους επιδρομείς που αναζητούσαν τους πόρους από την ενδοχώρα. Όσο οι πόλεις περιείχαν τέτοια αποθέματα, τα τείχη και η συλλογική ασφάλεια που διέθεταν είχαν κεντρική σημασία για την αστική ανάπτυξη. Τα φυσικά οδοφράγματα έχουν καθορίσει την πυκνότητα, το μέγεθος και τον κοινωνικό χαρακτήρα των πόλεων.

2. Ρώμαϊκά τείχη

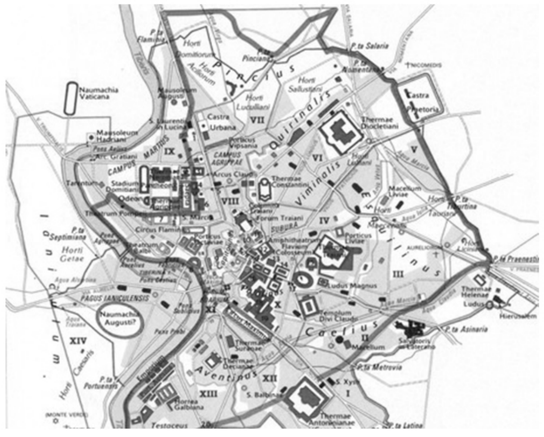
3. Ρώμη, 2ος αιώνας μ.Χ.

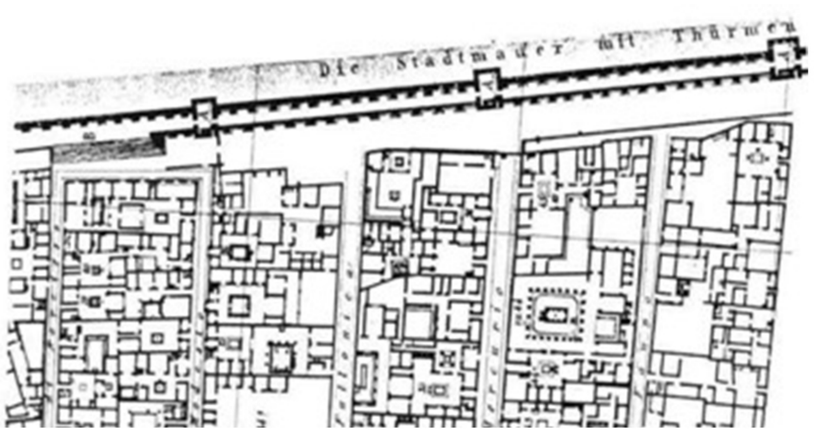
4. Ρωμαϊκή πολεοδομία

[5] Michel De Certeau «L'invention du quotidien, I : Arts de faire», Porche 1990
[6] Kevin Lynch «Image of the City», United States of America 1960
[7] Jon Calame and Esther Charlesworth, « Divided Cities: Belfast, Beirut, Jerusalem, Mostar, and Nicosia Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2009

Για εκατοντάδες χρόνια, οι εξωτερικές οχυρώσεις αποτελούσαν νομικά και διοικητικά όρια, καθώς και ένα αντιστάθμισμα έναντι του συνεχούς φόβου επίθεσης. (εικόνα 5) Τα ζητήματα προστασίας, διαχωρισμού, ταυτότητας, πολιορκίας και κοινωνικής ενότητας μπροστά σε επαναλαμβανόμενες απειλές έχουν συνδεθεί από καιρό με την ύπαρξη τέτοιων φυσικών οδοφραγμάτων. Στο πλαίσιο αυτό, οι διαιρεμένες πόλεις δεν παρουσιάζουν εξαίρεση στον κανόνα της αστικής ανάπτυξης, αλλά προσφέρουν μια παραλλαγή στο θέμα της αστικής οχύρωσης. (εικόνα 6) Το κτίσμα των τειχών συχνά ήταν συμπαγή με τον υπόλοιπο αστικό ιστό.

Το περιμετρικό τοίχωμα που περιγράφει ένα αστικό πυρήνα είχε την κοινή μορφή αστικού οδοφράγματος που ήταν η μορφή του κάστρου ή ιερού περίβολου. Προσέφεραν παθητική και αξιόπιστη προστασία στους ανθρώπους και στα αγαθά τους. Καθώς η πόλη ευημερούσε οι απειλές πολλαπλασιάζονταν οπότε η κύρια απαίτηση ήταν η εξασφάλιση μιας ουσιαστικής μορφής φυσικής προστασίας ενάντια στις εξωτερικές απειλές ταυτόχρονα ο διαχωρισμός του μέσα με το έξω επιβεβαιώνουν τις κοινωνικές διακρίσεις. Η εσωτερική ζωή λόγω της ασφάλειας αυτής, ευημερούσε περισσότερο σε αντίθετα με την αγροτική ζωή που ήταν εκτεθειμένη. Οι τοίχοι αποτελούν σημαντικό παράγοντα στην εξέλιξη των πόλεων από την τρίτη χιλιετία. Όταν αυτό το αμυντικό έργο ήταν επιτυχές, εδραιώθηκε η ομαδική ταυτότητα των αστικών κατοίκων. Τα αστικά τείχη αποτελούν πηγή συμβολικής και ψυχολογικής υπερηφάνειας για τους κατοίκους, παρέχοντας ένα αξιόπιστο δοχείο για την ειδική έννοια της τοπικής υπηκοότητας.

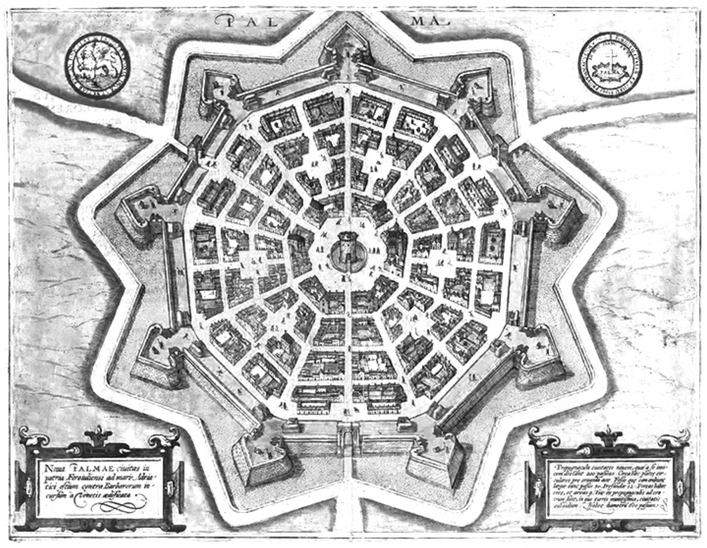

5. Italy, 1593, Palmanova, Palma, City Plan

6. Germany is marking 25 years since the fall of the Berlin Wall with light installation

3

“Οι κοινωνικές σχέσεις σχετίζονται τόσο συχνά και αναπόφευκτα με τις χωρικές σχέσεις”

Robert E Park

3. Διαιρεμένη πόλη

Οι πόλεις αποτελούν δυναμικά πολύπλοκα αστικά συστήματα που βιώνουν συνεχείς αλλαγές. Η εξέλιξη της πορείας των πόλεων ορίζεται από τους κοινωνικούς, οικονομικούς μετασχηματισμούς. Όλες οι πόλεις υφίστανται διαχωρισμό, εφόσον οι διάφορες ομάδες που δρουν στον αστικό χώρο έχουν διαφορετικά συμφέροντα και φιλοδοξίες που υπαγορεύονται από τις διακρίσεις τάξεις, εθνικότητας και φύλου. Με αυτό τον τρόπο προκύπτουν δύο μορφές διεκδίκησης των χώρων της πόλης.

Σχεδόν κάθε μεγάλη πόλη σε όλο τον κόσμο είναι ανομοιογενής όσον αφορά τον πολιτισμό και την εθνικότητα. Αυτό συνεπάγει ότι η διαίρεση για τις πόλεις είναι συνήθης και ότι η κάθε πόλη έως ένα βαθμό είναι χωρισμένη. «Οι κοινωνικές σχέσεις σχετίζονται τόσο συχνά και αναπόφευκτα με τις χωρικές σχέσεις». [8] Ωστόσο η διαίρεση δεν είναι ένα σύγχρονο φαινόμενο. Έχει υπάρξει από τις αρχαιότερες πόλεις τις Μεσοποταμίας, καθώς και από άλλους αρχαίους πολιτισμούς.

Τα πρώτα παραδείγματα διαιρεμένων πόλεων αρχίζουν να είναι ορατά στο χωριό Kahun της Αιγύπτου ήδη από το 2670 π.Χ.: «περιβάλλεται σε ένα τείχος και προορίζεται για να αποτρέψει τους ανθρώπους να βγουν έξω».[9] Μια παρόμοια περίπτωση παρατηρήθηκε 1300 χρόνια αργότερα στο χωριό Amarna κοντά στο Κάιρο, όπου οι εργαζόμενοι έπρεπε να ζουν σε ένα πλέγμα ειδικά για αυτούς, ενώ οι πλούσιοι ζούσαν οπουδήποτε επιθυμούσαν.[10] Ξεκινώντας με τη δυναστεία των Χαν το 206 π.Χ., οι κινεζικές πόλεις έγιναν ίσως οι πρώτες πόλεις με πλήρη οχύρωση.

Το αποικιακό παρελθόν της διαίρεσης χρονολογείται από τον Μεσαίωνα όταν οι Άγγλοι αποικιστές ξεκίνησαν για να εγκατασταθούν στην Ιρλανδία. Παρόμοιες πρακτικές ήταν ορατές στα γκέτο της Βενετίας και σε άλλες ευρωπαϊκές πόλεις που ιδρύθηκαν για τους Εβραίους.[11] Η λέξη «διαχωρισμός» (segregation) καθιερώθηκε για τεχνικές που αποσκοπούσαν στην απομόνωση του Χονγκ-Κόνγκ και της Βομβάης κατά τη διάρκεια του 1890 και από τότε εξαπλώθηκε παγκόσμια.[12] Οι νέες τεχνικές πολεοδομικού σχεδιασμού που είχαν στόχο τον διαχωρισμό των ζωνών σύμφωνα με τις φυλετικές διαφορές, κατέληξαν στο σημείο αιχμής τους το 1948, με το «απαρτχάιντ» στις πόλεις της Νότιας Αφρικής. Η είσοδος της φυλετικής δυναμικής στην αγορά ακινήτων, συγκεκριμένα στις αμερικανικές πόλεις όπως το Σικάγο, καθιστούσε τα αστικά τμήματα πιο ανθεκτικά.

Αυτές οι εξελίξεις έφεραν κληροδοτήματα για τη σύγχρονη εποχή. Σήμερα, ο «διαχωρισμός» (segregation) και η «διαίρεση» (division), έγιναν φαινόμενα σε πόλεις σε όλο τον κόσμο, από την Αμερική μέχρι την Ευρώπη και από την Αφρική μέχρι την Ασία. Οι πόλεις έχουν διαχωριστεί από την τάξη, τη φυλή, την εθνικότητα και τα συναφή και οι νέες πιέσεις των διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων έχουν ενισχύσει τις κληρονομιές της αστικής πολιτικής για την αποικιοκρατική εποχή. Οι διαδικασίες όπως η αποικιοποίηση και η παγκοσμιοποίηση έχουν δημιουργήσει μια εποχή μετανάστευσης. Από το 1945 το φαινόμενο αυτό αυξάνεται και επιταχύνεται ιδιαίτερα από τα μέσα της δεκαετίας του '80, καθιστώντας τις πόλεις που ζούμε σήμερα πιο διαφοροποιημένες και χωρισμένες από ποτέ.

Παρόλο που κάθε πόλη είναι διαιρεμένη, οι διαιρέσεις δεν έχουν την ίδια μορφή. Για να αποκαλυφθούν οι βαθύτερες αιτίες της διαίρεσης, απαιτείται μια ιστορική προοπτική για να αποκαλυφθούν οι βαθύτερες αιτίες και πως αυτές επηρεάζουν την κοινωνικό-χωρική διαμόρφωση του αστικού ιστού.

---

[8] Robert E Park, « The urban community as a spatial pattern and a moral order», Chicago: University of Chicago Press, 1926
[9] Peter Marcuse and Ronal van Kempen, « The Partitioned City in History, in Of States and Cities: the partitioning of urban space », Oxford: Oxford University Press, 2002
[10] Jon Calame and Esther Charlesworth, « Divided Cities: Belfast, Beirut, Jerusalem, Mostar, and Nicosia Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2009
[11] Nightingale, Carl H. Segregation: A global History of Divided Cities. Chicago: The University of Chicago Press, 2012
[12] Nightingale, Carl H. Segregation: A global History of Divided Cities

Ο Anderson κατηγοριοποιεί τρεις τύπους χωρισμένων πόλεων όσον αφορά τον εθνικισμό και τις αστοχίες της οικοδόμησης του κράτους.[13]

- Κρατικά χωρισμένη πόλη – Βερολίνο
- Εθνοτικά χωρισμένες πόλεις – Νέα Υόρκη, Λονδίνο
- Εθνικά διαιρεμένες πόλεις – Λευκωσία (εικόνα 7), Ιερουσαλήμ, Μπελφάστ

Ο Kymlicka[14] ξεχώρισε τις έννοιες «πολυεθνισμό» και «πολυθνισμό» παρουσιάζοντας έτσι τον ορισμό της πολυπολιτισμικότητας. Μια χώρα είναι πολυπολιτισμική εάν φιλοξενεί μέλη που ανήκουν σε άλλο έθνος (πολυεθνικό) ή μέλη που έχουν «μεταναστεύσει» από άλλο έθνος (πολυεθνικό). Στην πρώτη περίπτωση, αυτές οι «εθνικές μειονότητες» είναι πολιτισμοί που έχουν ενσωματώθηκαν σε μια άλλη κυβέρνηση με συνήθως ακούσιες διαδικασίες όπως ο αποικισμός, η εισβολή ή η κατοχή. Στη δεύτερη περίπτωση, η πολιτιστική πολυμορφία αυξάνεται από την ατομική ή οικογενειακή μετανάστευση και οδηγεί σε σχηματισμούς «εθνικών ομάδων» σε μια δεδομένη κοινωνία. Ως αποτέλεσμα, η κύρια διαφορά μεταξύ των δύο μορφών έγκειται στις διαδικασίες ενσωμάτωσης της μειονοτικής ομάδας στην κοινωνία της πλειοψηφίας.[15]

Σύμφωνα με τον Marcuse*, υπάρχουν τρεις τύποι αστικών διαιρέσεων που μπορεί να αλληλεπιδρούν ή να αντιτίθενται μεταξύ τους.[16]

- Λειτουργικές διαιρέσεις: το αποτέλεσμα οικονομικής λογικής, είτε φυσικής είτε οργανωτικής, δηλαδή περιοχές που προορίζονται για άμυνα, εμπόριο και διαμονή. Η χωροθέτηση είναι η αποδεκτή νομική ενσωμάτωση τέτοιων διαιρέσεων.
- Πολιτιστικές διαιρέσεις: είναι ανεξάρτητες από την οικονομία ή τις σχέσεις τις εξουσίας όπως διαφορές στην γλώσσα, την εθνικότητα, τη θρησκεία κλπ. Τέτοιες διαφορές μπορεί να προκαλέσουν χωρικό διαχωρισμό ανάλογα με τον τύπο του νοικοκυριού, την οικογενειακή κατάσταση, την ηλικία κλπ.
- Διαίρεση τμημάτων: αντικατοπτρίζοντας και ενισχύοντας τις σχέσης εξουσίας, κυριαρχίας και εκμετάλλευσης. Η τάξη το εισόδημα και το επάγγελμα είναι μερικά παραδείγματα κατανομών ανά κατάσταση. Σε γενικές γραμμές, οι χωρικές αντανακλάσεις τους είναι οι κοινότητες και οι παραγκουπόλεις.

Οι διαστάσεις της διαίρεσης ζυγίζονται ανάλογα με την σημασία για κάθε πόλη για τη σύγχρονη περίοδο.

[13] James Anderson, «From Empires to Ethno-National Conflicts: A framework for studying «divided cities» in «contested states»», School of Geography Queen's University Belfast, 2008

* Ο Χέρμπερτ Μαρκούζε (Herbert Marcuse, 19 Ιουλίου 1898 – 29 Ιουλίου 1979) ήταν Γερμανός θεωρητικός μαρξιστής, εβραϊκής καταγωγής, φιλόσοφος και κοινωνιολόγος, και μέλος της Σχολής της Φρανκφούρτης.

[14] Ο Will Kymlicka (1962), είναι καναδός πολιτικός φιλόσοφος πολύ γνωστός για τις θεωρείες του για την πολυπολιτισμικότητα.

[15] Will Kymlicka, «Η πολιτική φιλοσοφία της εποχής μας: Μια εισαγωγή», μτφρ. Μολυβάς Γρηγόρης, ΠΟΛΙΣ, Αθήνα 2014, σελ.371

[16] Marcuse Herbert «Reflections on Berlin: The Meaning of Construction and the Construction of Meaning», International Journal of Urban and Regional Research, Vol. 22, No. 2, 331, 1998

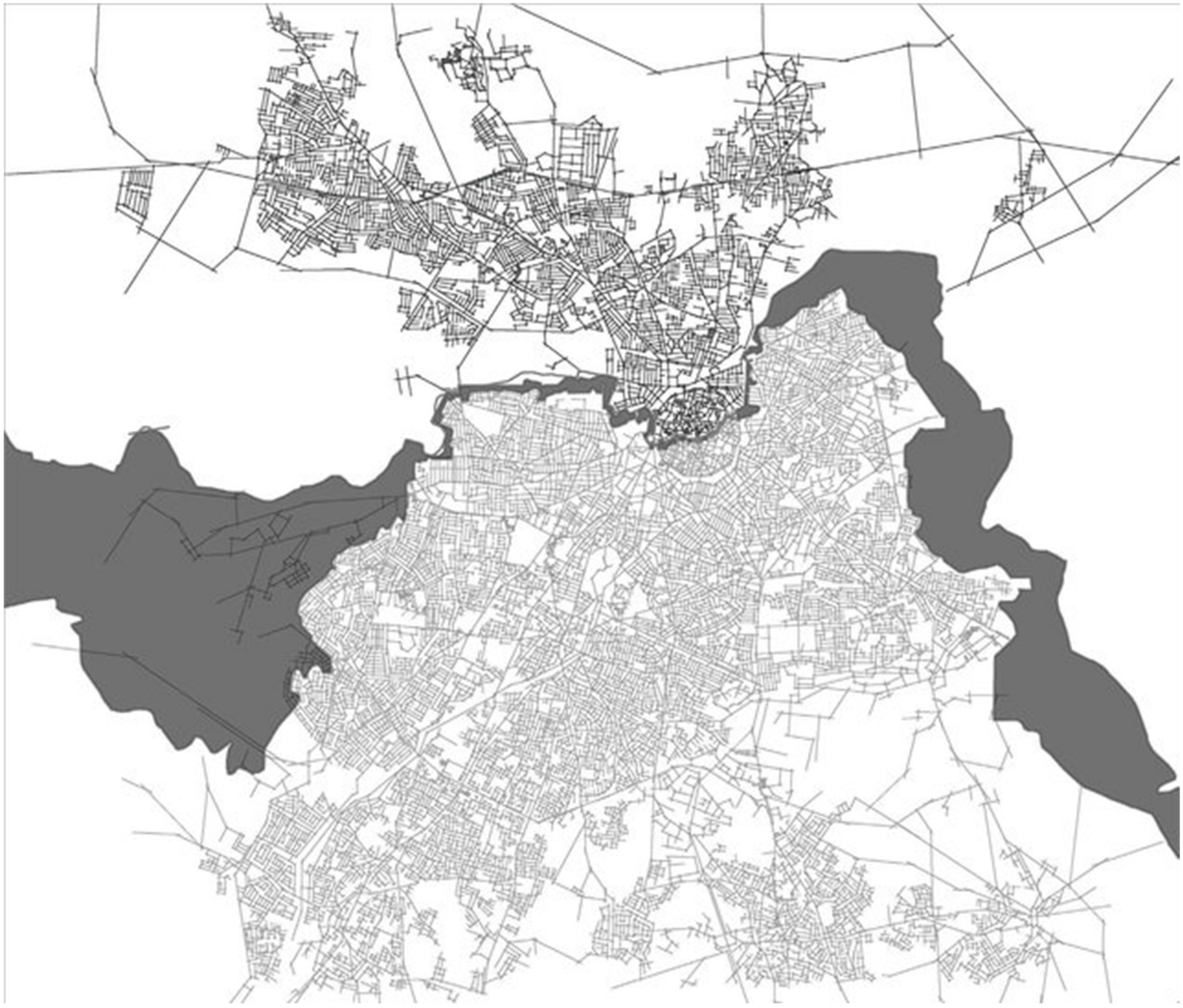

7. Εθνικά διαιρεμένη πόλη, Λευκωσία 1974- σήμερα

4

“Όταν ένα βασίλειο χωριστεί σε αντιμαχόμενες παρατάξεις, ερημώνεται' και όταν σε μια πόλη ή σε μια οικογένεια πέσει διχασμός θα διαλυθεί.”

Κατά Ματθαίο 12:25

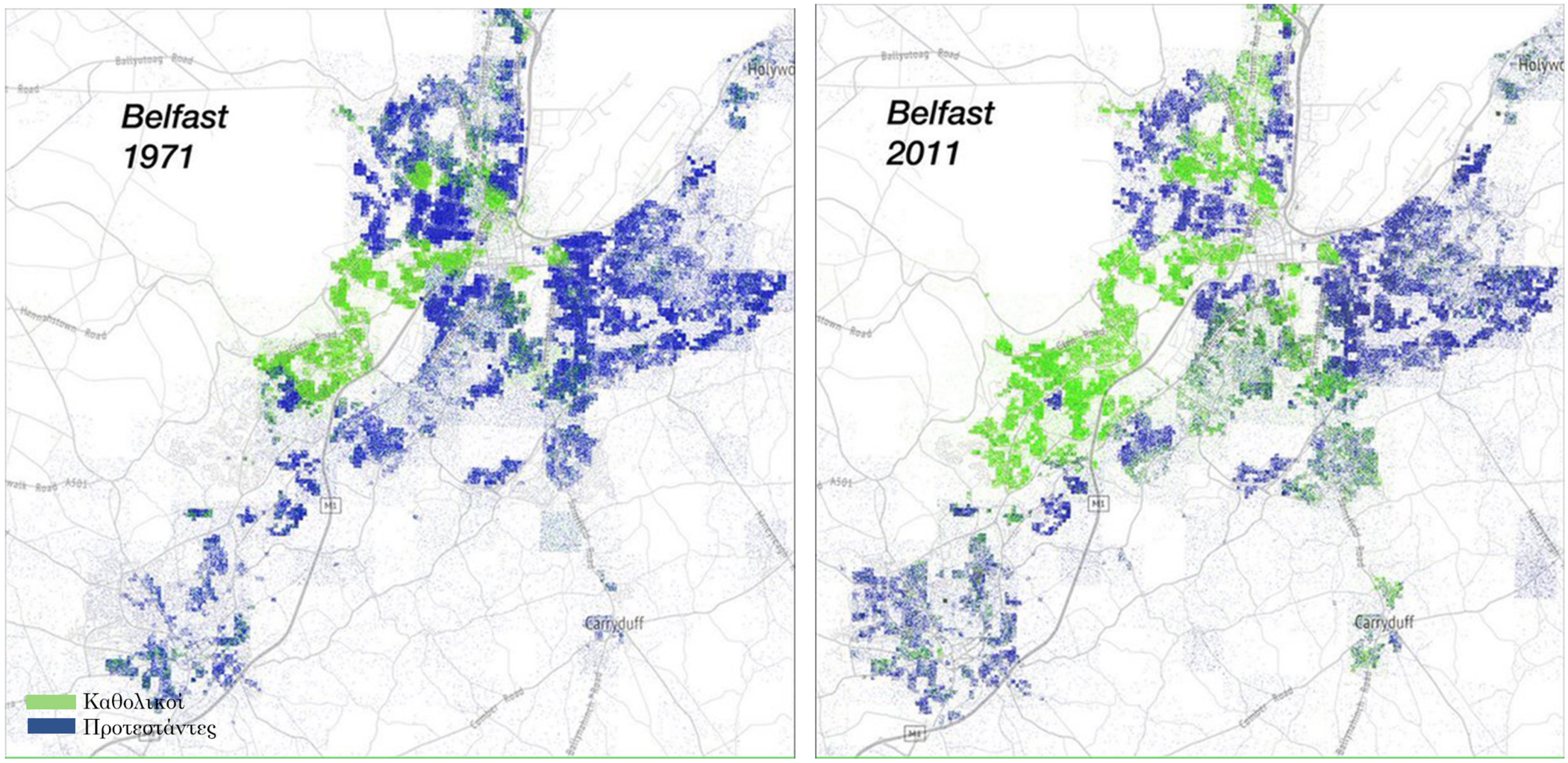

8. Μπελφάστ: ποσοστό Προτεστάντες - Καθολικοί 1971-2011

4.Αίτια Διαίρεσης

Μια γενική ανασκόπηση στην ιστορία της κάθε πόλης αποκαλύπτει μια διαφορετική σειρά λόγων, παραγόντων και διαστάσεων ως κινητήρια δύναμη της διαίρεσης της κάθε πόλης. Ως επί το πλείστον οι αστικές διαιρέσεις που αναπτύχθηκαν από το 1950 έως το 1980, αναφέρονται σε θέματα και συνθήκες που επικρατούν κυρίως στον αναπτυγμένο δυτικό κόσμο: διαιρέσεις παραγωγικών διαδικασιών καπιταλισμού, αστικό διαχωρισμό και αυξανόμενη ανισότητα μεταξύ εύπορων και υποβαθμισμένων συνοικιών της πόλης. Οι πόλεις δεν διαιρούνται μόνο από πολιτικά αίτια. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο διαφορετικός πολιτισμικός χαρακτήρας των κοινοτήτων, και το φυσικό ανάγλυφο της περιοχής είναι σημαντικοί παράγοντες. Σε άλλες περιπτώσεις, η διαίρεση γίνεται παράλληλα με την δημιουργία της αντίστοιχης πόλης. Οι παράγοντες είναι αλληλένδετοι μεταξύ τους και κανένας από αυτούς δεν μπορεί να παρέχει μια συνολική εξήγηση για την διαίρεση από μόνος του. Κάθε παράγοντας στεγάζει πολλά θέματα σχετικά με το θέμα και κάθε θέμα έχει διαιρετικές συνέπειες για τα αστικά κενά.

.

4.1 Πολιτιστικοί παράγοντες:

Οι διαιρέσεις αυτές προέρχονται από τη γλώσσα και τη θρησκεία. Εξαρτώνται από μια ομάδα ή μια κοινότητα που προσδιορίζει τον εαυτό της με πολιτιστικές σχέσεις που στην πραγματικότητα αποτελούν την ουσία αυτής της κοινότητας. Σύμφωνα με τον Boal οι θρησκευτικές συγκρούσεις είναι οι πιο αποτελεσματικές και δεν χάνουν τη σημασία τους με τον καιρό.[17] Ωστόσο, η θρησκεία κάποιες φορές συνδέονται με άλλους παράγοντες, όπως η ιθαγένεια και η εθνικότητα. Σε διεθνές επίπεδο ο μουσουλμανικός φονταμενταλισμός είναι ένα αξιοσημείωτο παράδειγμα, ενώ σε εθνικό επίπεδο οι εθνικές συγκρούσεις είναι πιθανόν θρησκευτικές.

Στην αστική κλίμακα η θρησκεία παίζει σημαντικό ρόλο. Στις διαιρεμένες πόλεις, οι θρησκευτικές συγκρούσεις του παρελθόντος εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται ως υπενθύμιση για τις διαμάχες του σήμερα. Η Ιερουσαλήμ (εβραϊκή – μουσουλμανική), το Μπελφάστ (Προτεστάντες – Καθολικοί) (εικόνα 8), η Λευκωσία και η Βηρυτός (Χριστιανοί – Μουσουλμάνοι) κατακλύζουν όλες τις θρησκευτικές συγκρούσεις ως ιστορικές αιτίες της τρέχουσας κατάστασης τους. Στις πόλεις αυτές, μπορεί να παρατηρηθεί ότι η θρησκεία ωθήθηκε στο άκρο της, υπερτερώντας από τους άλλους παράγοντες διαίρεσης, καθιστώντας την έτσι ως ένα πολύ ισχυρό εθνικού δείκτη.[18] Από την άλλη πλευρά, στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες, η θρησκεία δεν είναι τόσο σημαντική, αλλά γίνεται κύριος παράγοντας επιλογής του τόπου διαμονής στην πόλη από τους κατοίκους που θέλουν να εκτελέσουν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα. Η θρησκεία χρησιμοποιείται ως ταυτότητα. Σήμερα πλέον όμως, η θρησκεία στις διαιρεμένες πόλεις δεν παίζει τον σημαντικό ρόλο που έπαιζε παλιότερα. [19]

Η εθνικότητα είναι το δεύτερο κομμάτι του πολιτιστικού παράγοντα. Η κοινοτική ταυτότητα είναι η πιο σημαντική από οποιονδήποτε άλλο δεσμό. Στις διαιρεμένες πόλεις, οι ιστορικές ταυτότητες και τα αρχαία μίση επιδεινώνονται για να τονίσουν τις διαφορές μεταξύ των κοινοτήτων για να διαμορφώσουν την δική τους κοινοτική ταυτότητα. Δεν έχει σημασία αν αυτή η η διαδικασία υποστηρίζεται και από άλλους παράγοντες (θρησκευτικούς, κοινωνικοοικονομικούς, ή άλλες μορφές κοινωνικής διάσπασης). [20]

[17] Frederick W. Boal, «Framing Belfast: From Colonialism to Ethno-nationalism and Beyond» from «Urban Conflicts: Ethno-national Divisions, States and Cities Conference Proceedings», Belfast, 2011

[18] Elise Féron, Brigitte Beauzamy, Gaelle Pellon, « Community Conflicts and Modes of Conflict Resolution in Europe: A Typology» ftom «Citizens and Governance in a Knowledge based Society» Sixth Framework Programme, 16

[19] Κωνσταντίνα Χρυσοστόμου «Διακοινοτικές σχέσεις σε διαιρεμένες πόλεις: Η περίπτωση της Λευκωσίας», Ερευνητική Εργασία της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πολυτεχνείου Κρήτης, Χανιά 2013

[20] Carl H. Nightingale, «Segregation: A Global History of Divided Cities», The University of Chicago Press, London 2002, 88-95

είναι προφανείς, η εθνικότητα παίρνει πιο δευτερεύοντα ρόλο, εν αντιθέσει αν είναι εμφανείς η εθνικότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν διαιρετική δύναμη.

Το τελευταίο παράρτημα του πολιτισμού είναι η κουλτούρα και η γλώσσα. Παρόλο που οι πολιτιστικές και γλωσσικές απόψεις δεν είναι διαπραγματεύσιμες, είναι συνηθισμένο οι διαφορετικές πολιτιστικές ομάδες να ζουν στον ίδιο χώρο.[21] Οι πολυπολιτισμικές πόλεις είναι «κοσμοπολίτικου» χώροι όπου σε ορισμένες περιπτώσεις μιλούν περισσότερες από 100 γλώσσες. Για να γίνει η γλώσσα ή ο πολιτισμός διαχωριστική δύναμη, πρέπει να ενσωματωθούν και άλλοι παράγοντες στην κατάσταση. Αυτό συμβαίνει στις διαιρεμένες πόλεις, όπου οι άλλοι παράγοντες θεωρούνται πολύ πιο σημαντικοί, όπως η θρησκεία ή εθνικότητα οι οποίοι ξεπερνούν τις διαφορές στην γλώσσα και την κουλτούρα. Ωστόσο η εγγύτητα μπορεί να ενισχύσει την ανάγκη διατήρησης του πολιτισμού και της γλώσσας και σε ορισμένες περιπτώσεις να αυξήσει τις εντάσεις. Οι Βρυξέλλες αποτελούν ένα πολύ καλό παράδειγμα σε αυτή την περίπτωση. Παρά τη διαιρετικό αντίκτυπό του η γλωσσική διαφορετικότητα δεν έχει δημιουργήσει δημόσια βία ή κοινωνικές εντάσεις παρόμοιες με τις εντάσεις που δημιουργούνται από θρησκευτικές διαφορές. Π.χ. Βόρεια Ιρλανδία.

[21] Jeffrey L. Obler, «Assimilation and the Moderation of Linguistic Conflict in Brussels» in Urban Ethnic Conflict: A Comparative Perspective, USA: Institute for Research in Social Science, 1976, 35-76

4.2 Κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες:

Τα κυριότερα ζητήματα προκύπτουν από τον ανταγωνισμό για τους «οικονομικούς πόρους» και τις «δημογραφικές αλλαγές». Το αυξανόμενο χάσμα μεταξύ των πλουσίων και των φτωχών, η οικονομική διάκριση των φτωχών και η σχετική στέρηση των μειονεκτικών ομάδων είναι τα κυριότερα γνωρίσματα των κλάδων που βασίζονται σε οικονομικούς πόρους. Είναι γεγονός ότι πολλές εθνικές αντιπαλότητες προέρχονται από αστικές ταξικές συγκρούσεις, που δείχνουν να αντικατοπτρίζουν την οικονομική σύγκρουση από την αρχαία εθνική αντιπαλότητα. Ως παράδειγμα μπορεί να αναφερθούν οι συγκρούσεις της Βυρητού, του Μπελφάστ, του Μοστάρ, της Λευκωσίας και της Ιερουσαλήμ.[22] Οι καθολικοί που ζούσαν στις αγροτικές περιοχές ήταν πιο οικονομικά στερημένοι από τους προτεστάντες που ζούσαν στην περιτοιχισμένη πόλη του Μπελφάστ τον 19ο αιώνα. Όταν οι δύο αυτές ομάδες συναντήθηκαν με την είσοδο των καθολικών στα τείχη (λόγω μιας οικονομικής ώθησης και της ανάγκης για φθηνή εργασία), οι εντάσεις άρχισαν να αυξάνονται.

Οι «δημογραφικές αλλαγές» όπως η μετανάστευση, η διαφορά στα ποσοστά γεννήσεων κλπ, είναι το δεύτερο ζήτημα των κοινωνικοοικονομικών παραγόντων. Η πολιτική (πολεμικές, εθνικές συγκρούσεις), η οικονομική (παγκοσμιοποίηση, μετανάστευση από λιγότερο αναπτυγμένες χώρες για βελτίωση της οικονομικής κατάστασης) και περιβαλλοντικές (φυσικές καταστροφές) δυνάμεις μπορούν να προκαλέσουν μαζική μετανάστευση και ως εκ τούτου να αυξήσουν την εθνική ποικιλομορφία των πόλεων. Ο λόγος της μετανάστευσης καθορίζει την σχέση μεταξύ μεταναστών και της κοινωνίας που τους υποδέχεται, ως εκ τούτου, το επίπεδο διαίρεσης. Σύμφωνα με τις αρχές της Σχολής του Σικάγου και όπως φαίνεται στις πόλεις που μαζεύονται πολλοί μετανάστες, όπως το Λονδίνο, η Νέα Υόρκη και το Παρίσι, οι νεοφερμένοι τείνουν να συγκεντρώνονται στις δικές τους κοινότητες σε μια συγκεκριμένη περιοχή (κεντρικές περιοχές της Νέας Υόρκης και του Λονδίνου, προάστια για το Παρίσι). Αυτές οι περιοχές είναι γενικά οι πιο υποβαθμισμένες περιοχές της πόλης, γεγονός που αποδεικνύει ότι οι κοινωνικοοικονομικές διαιρέσεις είναι παράλληλες με τις εθνικές διαιρέσεις.[23]

Στην περίπτωση των διαιρεμένων πόλεων, είναι προφανές ότι οι μαζικές μεταναστεύσεις επιδεινώνουν περισσότερο το ήδη ασταθές τοπίο. Στη Βηρυτό για παράδειγμα, η μαζική μετανάστευση των Παλαιστινίων, μετά τον Αραβο-Ισραηλινό πόλεμο του 1948 στα περίχωρα της Βηρυτού προκάλεσε αύξηση του μουσουλμανικού πληθυσμού της πόλης. Αυτό τελικά οδήγησε σε συγκρούσεις και επιτάχυνε την διαδικασία της διαίρεσης. Επιπλέον, σύμφωνα με μερικούς μελετητές, ο υψηλός δείκτης γεννήσεων μια ομάδας μπορεί να προκαλέσει φόβο εξαφάνισης ή μείωσης του πληθυσμού στην άλλη. Αυτό το ζήτημα συνδέεται με το Μπελφάστ. Ο σχετικά υψηλός λόγος γεννήσεων της καθολικής κοινότητας συνεπάγεται μια αλλαγή στο πολιτικό κλίμα και ως εκ τούτου γίνεται ένα συγκρουόμενο ζήτημα. Παρομοίως, η χρήση της αύξησης του πληθυσμού μια πολιτική που αποσκοπεί στο να επιβληθεί η μια ομάδα έναντι στην άλλη (Ιερουσαλήμ). [24]

[21] Jeffrey L. Obler, «Assimilation and the Moderation of Linguistic Conflict in Brussels» in Urban Ethnic Conflict: A Comparative Perspective, USA: Institute for Research in Social Science, 1976, 35-76

[22] Jon Calame and Esther Charlesworth, « Divided Cities: Belfast, Beirut, Jerusalem, Mostar, and Nicosia Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2009, 161

[23] Frederick W. Boal, «Framing Belfast: From Colonialism to Ethno-nationalism and Beyond» from «Urban Conflicts: Ethno-national Divisions, States and Cities Conference Proceedings», Belfast, 2011, 16

[24] Bollens, «Urban Policy», Wendy Pullan, «Frontier Urbanism: The Periphery at the Center of Contested Cities», The Journal of Architecture 16 (2011), 15-35

4.3 Πολιτικοί παράγοντες:

Σε αυτή την περίπτωση επικεντρωνόμαστε σε «πολιτικές καταπιέσεις, πολέμους ή παρεμβάσεις», είτε στην «πρόσβαση στην πολιτική σκηνή». Οι εμφύλιοι πόλεμοι , οι εθνικές συγκρούσεις, οι ακραίες πολιτικές καταπιέσεις όπως το απαρτχάιντ, οι διεθνής πόλεμοι και τα στρατιωτικά πραξικοπήματα ή παρεμβάσεις αποτελούν βασικούς λόγους διαίρεση σε διαιρεμένες πόλεις. Οι εμφύλιοι πόλεμοι συμβαίνουν λόγω εσωτερικών συγκρούσεων. Ως εκ τούτου, είναι ένας συνδυασμός πολιτιστικών και κοινωνικοοικονομικών παραγόντων που ξεσπούν μετά από ένα πολιτικό αδιέξοδο. Από την άλλη πλευρά, οι διεθνής πόλεμοι και τα στρατιωτικά πραξικοπήματα οφείλονται κυρίως σε συγκρούσεις που ξεκινούν από τους πολιτικούς ηγέτες, με αποκορύφωμα μια σύγκρουση από την κορυφή προς τα κάτω. Η ύπαρξη εξαρτάται συνήθως από τις υφιστάμενες διαιρέσεις.[25] Το απαρτχάιντ είναι μια μοναδική περίπτωση από μόνη της, όπου η αστική πολιτική έχει χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο για την εφαρμογή της λευκής υπεροχής.

Η Βηρυτός, το Μοστάρ, η Ιερουσαλήμ και το Μπελφάστ (εικόνα 9) διαχωρίστηκαν λόγω εμφυλίων πολέμων εθνικών συγκρούσεων. Το απαρτχάιντ στο Γιοχάνεσμπούργκ ανασχημάτισε τον αστικό χώρο για τους δήμους. Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος ήταν ένας μεγάλος διεθνής πόλεμος που διαιρέθηκε το Βερολίνο ανάμεσα σε τέσσερις υπερδυνάμεις και τελικά σε δύο μπλοκ. Οι άνθρωποι που χωρίστηκαν ήταν οι άνθρωποι της ίδιας πόλης, με την ίδια θρησκεία, την ίδια γλώσσα και τον ίδιο πολιτισμό. Η τελική κατάρρευση της Λευκωσίας οφείλεται σε ένα ελληνικό στρατιωτικό πραξικόπημα και στην τουρκική εισβολή. Οι συγκρούσεις όμως μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τούρκων υπήρχαν και πριν την εισβολή.

Η συμμετοχή ξένων κυβερνήσεων για στρατηγικά, πολιτικά, εθνικά ή πολιτικά συμφέροντα είναι επίσης ένα θέμα που αξίζει να αναφερθεί. Αυτή η στάση συνήθως επιβάλλει κυρώσεις στην ενδοεθνική αστική βία. Η συμμετοχή του Ισραήλ της ΟΑΠ και της Συρίας, για παράδειγμα, στον Λίβανο παρατείνει τις εμφύλιες διαμάχες στη Βηρυτό.

Οι πολιτικοί παράγοντες που επηρεάζουν την διαίρεση σε πολυπολιτισμικές πόλεις μπορούν να εξηγηθούν από τη δεύτερη παράμετρο του κεφαλαίου που αφορούν την «πρόσβαση στην πολιτική σκηνή». Για να συνδεθεί αυτή η έννοια με την αστική, μπορεί να θεωρηθεί μαζί με το «δικαίωμα στην πόλη» που πρότεινε ο Lefebvre στην δεκαετία του 1960.[26] Αυτή η έννοια αναγνωρίζει τη σημασία της συμμετοχής και της εκπροσώπησης ενός πολίτη στο αστικό κοινό. Το δικαίωμα αυτό αποσκοπεί στο να εξασφαλίσει τον τόπο συμμετοχής του ατόμου στο κοινό, να συμμετέχει ενεργά σε αυτό το κοινό και να έχει την ελευθερία να διεκδικεί την ατομικότητά του στο εν λόγω κοινό.

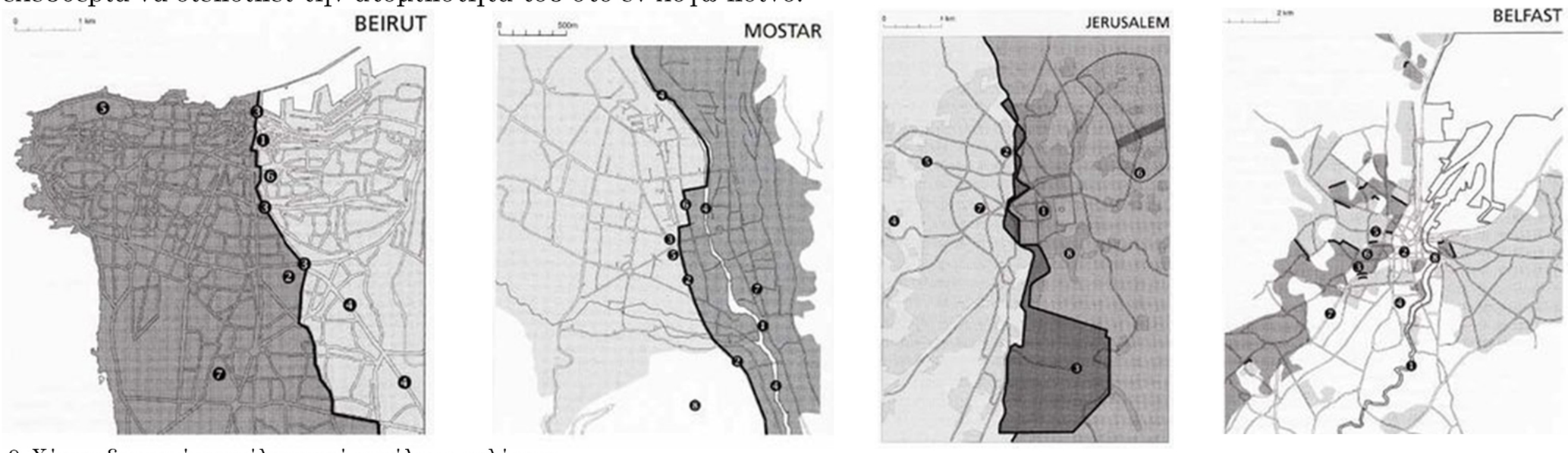

9. Χάρτες διαιρεμένων πόλεων από εμφύλιους πολέμους.

[25] Elise Féron, Brigitte Beauzamy, Gaelle Pellon, « Community Conflicts and Modes of Conflict Resolution in Europe: A Typology» ftom «Citizens and Governance in a Knowledge based Society» Sixth Framework Programme, 28

4.4 Εδαφικοί παράγοντες:

Μια άλλη ομάδα επεξηγήσεων επικεντρώνεται στους εδαφικούς παράγοντες ως βάση της διαίρεσης. Εδώ το έδαφος θεωρείται αδιαίρετο με συμβολική στρατηγική σημασία για μια συγκεκριμένη κοινότητα. Τα ομόλογα με την επικράτεια μπορεί να είναι κάτι που εξελίσσεται εγκαίρως από μια συγκεκριμένη ομάδα που ζει σε ένα συγκεκριμένο χώρο εδώ και δεκαετίες και διεκδικεί και οριοθετεί αυτό τον χώρο ως δικό του. Στο αστικό έδαφος, η θεσμοθέτηση σε ένα συγκεκριμένο έδαφος ενισχύει την ομαδική αλληλεγγύη και την εδαφική εκδήλωση.[27] Το Μπελφάστ είναι ένας γόνιμος χώρος για να παρατηρηθούν διάφορες μορφές εδαφικών εκδηλώσεων που μπορούν να ασκηθούν στον αστικό χώρο.

Σε άλλες περιπτώσεις, η ίδια επικράτεια μπορεί να είναι ένας λόγος για διαίρεση, ή με άλλα λόγια, το σημείο προέλευσης για διαίρεση. Η συμβολική σημασία της Ιερουσαλήμ για όλες τις θρησκείες, για παράδειγμα, την καθιστά χώρα αμφισβήτησης. Τελικά, η επικράτεια αποτελεί μια 'χωρική ταυτότητα» και είναι μια από τις πιο αδικαιολόγητες πτυχές της διαίρεσης.
Το πρώτο ζήτημα που προκύπτει από αυτές τις μαζικά κλιμακωμένες διαδικασίες είναι η «αποκιοποίηση». Μια συνέπεια αυτής της διαδικασίας ήταν η κατάρρευση των συγκεντρωτικών, ισχυρών καθεστώτων μετά τον Παγκόσμιο Πόλεμο και τον Ψυχρό πόλεμο. Νέες διαμάχες για τα σύνορα και τις κυριαρχίες εντάχθηκαν σε μακρόπνοες εθνικιστικές συγκρούσεις όπως το Ισραήλ – Παλαιστίνη, ο Λίβανος και η Κύπρος.

Μια δεύτερη συνέπεια προκύπτει από τις δραστηριότητες εποικισμού των αποικιστών στις αποικισμένες περιοχές. Από τη στιγμή που οι αποικιοκράτες «χωρίζουν» την κατακτημένη περιοχή τους, ρυθμίζοντας τις κοινωνικές και χωρικές διαρθρώσεις προς τα συμφέροντα τους, η αναχώρηση τους αφήνει πίσω κενά εξουσίας, τα οποία πρέπει να τα γεμίσουν οι ανταγωνιστές τους. Για παράδειγμα όταν η Γαλλία έφυγε, το κενό ισχύος της Βηρυτού, γεμίστηκε από πολέμαρχους. Περαιτέρω, παρόλο που αυτή η διαμερισματοποίηση γίνεται στο όνομα της πρόληψης των συγκρούσεων, προωθεί τις εντάσεις, αφού δεν είναι μια βαθιά ριζωμένη λύση αλλά μια πολιτική «διαίρει και βασίλευε». Ακόμα και όταν ο αποικιστής, αυτές οι διαιρέσεις παραμένουν, όπως στην περίπτωση της Λευκωσίας (εικόνα 10), της Ιερουσαλήμ και άλλων.

10. Νεκρή ζώνη Λευκωσίας

[26] Henri Lefebvre, «Writings on Cities», Blackwell Publishers, Oxford 1997
[27] Ralf Brand, «Urban Artifacts and Social Practices in a Contested City», Journal of Urban Technology, 2009, 35-60

5

"We built too many walls and not enough bridges"
Isaac Newton

11. Τείχος Βερολίνου 1962

12. Καταυλισμοί προσφύγων 1974

5. Συνέπειες Διαίρεσης

Κάθε σύγχρονη πόλη χωρίζεται ως ένα βαθμό. Κάθε πόλη έχει μοναδικά χαρακτηριστικά γεωγραφίας, ιστορίας και οικονομικής ανάπτυξης οπότε οι διαδικασίες και τα αποτελέσματα της διαίρεσης τους διαφέρουν σημαντικά. Η περίπτωση κάθε πόλης αποκαλύπτει διαφορετικές ιστορικές διαδικασίες που αναπόφευκτα παράγουν διαφορετικούς τύπους και εκφάνσεις διαίρεσης.

Το πιο εμφανή αποτέλεσμα του διαχωρισμού είναι δομικά και λειτουργικά. Συνήθως το όριο είτε είναι σε μορφή τοίχου το οποία για να κτιστεί έπρεπε είτε γκρεμίστηκαν κτίρια ή χρησιμοποιήθηκαν ενιαίες δομές για να οριστεί (Βερολίνο). Στην περίπτωση του Μπελφάστ τα ονομάζουν «Τείχη της Ειρήνης» τα οποία διαφέρουν σε μήκος, συγκρούουν την αστική μορφή της πόλης, διακόπτουν πάρκα/δρόμους και κάποια έχουν πύλες οι οποίες κλείνουν σε συγκεκριμένες ώρες της μέρας.[28] Άλλες φορές το όριο εμφανίζεται σε μορφή συρματοπλέγματος και φρούρια που φυλάγονται από τον στρατό της κάθε πλευράς (Λευκωσία). Το Βερολίνο και η Λευκωσία χωρίστηκαν από την καρδιά του αστικού πυρήνα ενώ το Μπελφάστ είναι διάσπαρτα σε όλη την πόλη.[29]

Σε κάποιες περιπτώσεις όπως η κοινωνική ή η θρησκευτική διαίρεση η πόλη χωρίζεται σε νοητά όρια. Στην πόλη του Μπελφάστ μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι μετά την διαίρεση χωρίζεται σε τέσσερα μέρη: τον χώρο της κάθε κοινότητας, όπου ζουν και συναναστρέφονται οι κάτοικοι της ίδιας κοινότητας, ως αποτέλεσμα της τάσης των ανθρώπων να αναζητούν ασφαλείς ομοιογενείς περιοχές που κατοικούνται από τους ίδιους ανθρώπους. Τον ουδέτερο χώρο, που είναι βασισμένος σε μεγάλο βαθμό στο κέντρο κυρίως των πόλεων και την προκυμαία. Χώροι ασφαλείς και ανοικτοί και στις δύο κοινότητες για απασχόληση, αναψυχή, ψώνια και κάποιες φορές διαμονή. Επίσης κοινόχρηστος χώρος όπου η συναναστροφή είναι αναπόφευκτη, όπως κάποια κοινά σχολεία, πανεπιστήμια. Και τέλος ο κοσμοπολίτικος χώρος όπου είναι κομμάτια της πόλης με διεθνή χαρακτήρα που δεν αφορούν καθόλου την διαίρεση, εκθεσιακοί χώροι συνήθως που προβάλουν το Μπελφάστ ως μια «κανονική» πόλη.
Ένα άλλο αποτέλεσμα της διαίρεσης είναι ότι πολλές αστικές λειτουργίες επαναλαμβάνονται (σχολεία, θρησκευτικά κτήρια, υπηρεσίες αναψυχής). Επίσης επηρεάζονται και τα μέσα μαζικής μεταφοράς με την παράκαμψη ή την διακοπή ακόμα και το κλείσιμο κάποιων δρόμων, διαχωρισμός των σιδηροδρομικών συστημάτων (Βερολίνο) για να μην ενοχλεί η μια κοινότητα την άλλη και για να μην υπάρχει πρόσβαση η μια πλευρά στην άλλη.

Μετά τον διαχωρισμό, ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα είναι η στέγαση των κατοίκων. Ως πρώτη λύση ανάγκης στην περίπτωση της Λευκωσίας ήταν μεγάλος αριθμός κατοίκων άνοιξε τα σπίτια του και φιλοξένησε όχι μόνο συγγενείς αλλά και εντελώς άγνωστους ανθρώπους για ένα μικρό χρονικό διάστημα. Ένα μεγάλο ποσοστό των προσφύγων βρήκε καταφύγιο σε αντίσκηνα. Επόμενη κίνηση της κυβέρνησης ήταν να δώσει τα τούρκικα σπίτια σε ελληνοκύπριους και στη συνέχεια να κτίσει συνοικισμούς έτσι ώστε να στεγάσει τον υπόλοιπο πληθυσμό που ζούσε ακόμα στα αντίσκηνα. Στην περίπτωση του Δυτικού Βερολίνου όμως οι δυνατότητες αστικής ανάπτυξης περιορίστηκαν λόγω της διαθεσιμότητας της γης. Ως εκ τούτο σε πρώτη φάση, την δεκαετία του ’50, υλοποιήθηκαν έργα ανασυγκρότησης στην οικιστική περιοχή. Παρόλο που ο ανατολικός τομέας όμως δεν είχε πρόβλημα επέκτασης, η έλλειψη κεφαλαίων και οικοδομικών υλικών σε συνδυασμό με τις αυστηρές πολιτικές σχεδιασμού συνέβαλαν στην συντηρητική εξάπλωση. Στη συνέχεια όμως ενώ και τα δύο μισά εξελίχθηκαν συμπαγώς, την δεκαετία του ’60, η αυξανόμενη ζήτηση κατοικιών είχε αποτέλεσμα τη κατασκευή μαζικών και υψηλής πυκνότητας κατοικιών

[28] Boal Frederick, “Belfast: Walls Within”, Political Geography, Vol. 21, No. 5, 2002, 688
[29] Boal Frederick , “Integration and Division: sharing and segregating in Belfast”, Planning Practice and Research, 1996, 152-154

στον δυτικό τομέα και στον ανατολικό μεγάλες αστικές επεκτάσεις.[30] Όταν η πόλη χωρίζεται στην μέση, το παραδοσιακό μοτίβο της αστικής εξάπλωσης παρεμποδίζεται και αναπτύσσεται με βάση την θρησκεία, τον πολιτισμό και την διαθεσιμότητα γης.

Μια ακόμα συνέπεια είναι η υποβάθμιση δημόσιων χώρων και σημαντικών κτηρίων κοντά στα σύνορα . Αυτό δεν οφείλεται μόνο σε ζημιές από τις συγκρούσεις αλλά και λόγω της διακοπής ίσως της λειτουργίας των κτηρίων/χώρων μετά από τις ανταλλαγές πληθυσμών. Στο Βερολίνο για παράδειγμα, χαρακτηριστική περίπτωση ήταν τα εγκαταλελειμμένα βιομηχανικά κτήρια λόγω της έλλειψης χρηματοδότησης (Ανατολικό Βερολίνο) ή της ανικανότητας (δυτικό Βερολίνο). Επίσης σε πόλεις που διασπόνται από πόλεμο όπως το Βερολίνο, κατεδαφίζονται ή αλλάζουν χρήση σε κτίρια για να δώσουν την θέση τους σε στρατιωτικές συνοριακές ζώνες. Στην περίπτωση της Λευκωσίας πολλά κτήρια κοντά στην πράσινη γραμμή εγκαταλείφθηκαν όπως το πιο γνωστό τότε ξενοδοχείο Λήδρα Πάλλας που ακόμα παραμένει με τις τρύπες από τις σφαίρες, το αεροδρόμιο της Λευκωσίας (εικόνα 13) που τώρα ανήκει στο ΟΗΕ, αρκετές εκκλησίες και σχολεία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την εξάπλωση των κενών περιοχών κοντά στις συνοριακές ζώνες. Τα σημεία διασταύρωσης των κατοικημένων ζωνών είναι γενικά οι πιο ευάλωτες περιοχές και συνήθως δημιουργούνται οδοφράγματα (Μπελφάστ, Λευκωσία) είτε μετατρέπονται σε εγκαταλελειμμένες περιοχές.

Οι οικονομικές επιπτώσεις εύκολα μπορούν να εννοηθούν. Σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις οι πόλεις χάνουν την ενδοχώρα τους και το κάθε κομμάτι λειτουργεί σαν μια «τελική πόλη». Η κάλυψη δημόσιων εγκαταστάσεων, υπηρεσιών, συστημάτων, μεταφορών και υποδομών σημαίνει τεράστια σπατάλη πόρων. Στην περίπτωση του Βερολίνου η επανασύνδεση άφησε κατάλοιπα κοινωνικών διαιρέσεων γιατί είναι δύσκολο να αποκατασταθεί μια πόλη που αναγκάστηκε να λειτουργήσει ξεχωριστά. Με άλλα λόγια οι κοινωνικές διαιρέσεις παραμένουν σε κάθε περίπτωση λόγω των καταστάσεων και των ιδεολογιών που καλλιεργήθηκαν στον λαό ή στην εξουσία καθ' όλη την διάρκεια της διαίρεσης.

Τα πιο οπτικά αντικείμενα της διαίρεσης είναι οι εδαφικοί δείκτες που χρησιμοποιούνται για να επηρεάσουν την αντίληψη και την συμπεριφορά των ανθρώπων. Τοιχογραφίες, σημαίες, συνθήματα είναι μόνο μερικά στοιχεία που αντικατοπτρίζουν εδαφικές διεκδικήσεις μέσω της χρήσης αστικών αντικειμένων (εικόνα 14).

Εν κατακλείδι, από την διαίρεση μιας πόλης είναι αναμενόμενο το οδικό δίκτυο της να είναι αναποτελεσματικό. Οι δρόμοι διακόπτονται απότομα και δεν υπάρχει συνοχή. Η πόλη δεν αναπτύσσεται και δεν ακολουθεί ένα ενιαίο σχέδιο, ενώ πολλές φορές εντοπίζονται διαφορές στα συστήματα υποδομής. Το κάθε κομμάτι αναπτύσσεται με διαφορετικά πρότυπα, τα κενά της πόλεως πληθαίνουν και συνήθως οι περιοχές κοντά στα όρια ερημώνονται ή γίνονται περιοχές γκέτο. Οι διοικητικές λειτουργίες της πόλης εξουδετερώνονται χωρίζονται και έτσι δεν γίνεται να ληφθούν σωστές αποφάσεις για την διακυβέρνηση και το κύρος της πόλης. Ο αστικός πυρήνας διαλύεται, και οι εμπορικές περιοχές, οι μεταφορές, οι υπηρεσίες διπλασιάζονται. Δημιουργούνται «θύλακες», σχηματισμένοι από ομοιογενές ομάδες, διαχωρισμένων οικιστικών περιοχών. Οι λειτουργίες του αστικού χώρου αλλάζουν και πολλές φορές δεν εξυπηρετούν όλο τον πληθυσμό ή κάποια τμήματα περιοχών δεν είναι λειτουργικά για ορισμένους κατοίκους.

[30] Marcuse Herbert «Reflections on Berlin: The Meaning of Construction and the Construction of Meaning», International Journal of Urban and Regional Research, Vol. 22, No. 2, 335, 1998

13. Αεροδρόμιο Λευκωσίας 1968 - τώρα

14. Βερολίνο 1986 - τώρα

“Τις καλοκαιριάτικες νύχτες
όταν τοφεγγάρι απαλείφη τους θορύβους της λεωφόρου
και τις επήλυδες πολυκατοικίες
και τα γραφεία του Γενικού Εισαγγελέως
κι’ ο λοφίσκος επανακτά τα παλαιά
κι’ ο δρόμος του Κυβερνείου επανακτά τα παλαιά
εσύ είσαι ακόμα εκεί δεκαοχτώ χρονών
ακουμπημένη στα κάγκελλα του δασυλλίου
με το ίδιο κόκκινο φόρεμα,
εσύ είσαι ακόμα εκεί, με την ίδια αναμονή.”
Κώστας Μόντης - Ποιητής
“Αυγουστιάτικο φεγγάρι στη Λευκωσία”

6. Λευκωσία

Η Λευκωσία είναι η πρωτεύουσα και η μεγαλύτερη πόλη της Κύπρου. Βρίσκεται στο κέντρο του νησιού, ανάμεσα σε δύο οροσειρές, Τρόοδος και Πενταδάκτυλο, περίπου στη μέση της μεγαλύτερης πεδιάδας της Κύπρου, την Μεσαορία. Το έδαφος που είναι εύπορο από τον κύριο ποταμό του νησιού τον Πεδιαίο. Είναι η μόνη κυπριακή πόλη από τις 6 που παρέχει την πιο εύκολη πρόσβαση στις άλλες πόλεις. Η έκταση της ανέρχεται στα 51,06km2.[31]

Η δομή και η πολεοδομική οργάνωση της Λευκωσίας προκύπτει από ένα συνδυασμό πολλών εθνικοτήτων, Ελλήνικών, Τούρκικων, Φράγκικων, Ενετικών, και τα στοιχεία αυτά εκφράζουν την ιστορία και την εξέλιξη, ιστορική και πολεοδομική, μέσα από τους αιώνες.

Σύμφωνα με στοιχεία από το Τμήμα Στατικής ο πληθυσμός αποτελείται πλειοψηφικά από Ελληνοκύπριους και μειοψηφικά από Τουρκοκύπριους, Αρμένιους και Μαρωνίτες. Στην πρώτη απογραφή του 1881, ο πληθυσμός της πρωτεύουσας ανήλθε σε 11.536 κατοίκους, από συνολικό πληθυσμό 186.173 (ποσοστό 6,1%). Στην απογραφή του 1946, ο πληθυσμός της Λευκωσίας ανερχόταν σε 34.485 κατοίκους από 470.114 κατοίκους σε όλη την Κύπρο (7,6%). Σύμφωνα με την ίδια απογραφή ζούσαν εντός των τειχών 24.967 (72,3%), έναντι 9.518 (27,6%). Η απογραφή που έγινε το 1960, στην αυγή της Κυπριακής Δημοκρατίας, ο πληθυσμός της Λευκωσίας, με αυξήθηκε σε 45.629 (7,9%), με 577.615 κατοίκους σε όλη την Κύπρο. Το 1973 ο πληθυσμός συνεχίζει να αυξάνεται σε 66.391 (10,5%), με 631.778 κατοίκους σε όλη την Κύπρο.[32] Λόγω της έκρυθμης κατάστασης που δημιούργησε η «Τουρκανταρσία» (1963-1964), οι Τουρκοκύπριοι απομονώθηκαν από την κανονική ζωή της Δημοκρατίας σε 39 θύλακες σε διάφορα μέρη του νησιού, οι οποίοι απαξίωναν τη εξουσία της νόμιμης κυβέρνησης και ο υπολογισμός του τουρκοκυπριακού πληθυσμού είναι κατά προσέγγιση. Μετά την τούρκικη εισβολή του 1974, με τους κατάσπαρτους προσφυγικούς καταυλισμούς στο ελεύθερο κομμάτι του νησιού, και την Λευκωσία μοιρασμένη στην μέση, διενεργήθηκε μια ακόμα απογραφή. Στις περιοχές που ελέγχονταν από την Κυπριακή Δημοκρατία καταμετρήθηκαν 482.316 άτομα με την Λευκωσία να έχει 56.202 κατοίκους (11,6%). Ως μείζονα Λευκωσία ορίστηκε ο Δήμος Λευκωσίας, τα προάστια Αγίου Δομετίου, Έγκωμης, Στροβόλου και Αγλαντζιάς και τα περίχωρα Κάτω και Πάνω Λακατάμια, Λατσιά και Γέρι (εικόνα 15) . Όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα τα πληθυσμιακά στοιχεία ανά δήμο σε όλους τους δήμους υπάρχει πληθυσμιακή αύξηση με το πέρασμα των χρόνων εκτός από τον Δήμο Λευκωσίας και Αγίου Δομετίου, όπου παρατηρείται μείωση στον πληθυσμό στην καταγραφή του 1992. Ενώ ο Δήμος Λευκωσίας έχει ανακάμψει και στην απογραφή του 2012 έχει αυξηθεί και είναι στα ίδια πληθυσμιακά επίπεδα με το 1982, ο Δήμος Αγίου Δομετίου δεν παρουσιάζει καμιά αύξηση.[33]

15. Πανοραμική όψη Λευκωσίας

[31] http://www.nicosia.org.cy
[32] http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/sitemap_gr/sitemap_gr
[33] http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nf/All/3D52D8F17C418CFAC2257EEA00346671/$file/POPULATION_CENSUS-2011_VolI-EL-261015.pdf

ΤΟΠΙΚΗ ΑΡΧΗ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 1982	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 1992	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 2002	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 2007	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ 2012
Δήμος Λευκωσίας	48,200	47,000	47,830	48,150	48,800
Δήμος Αγίου Δομετίου	13,500	12,100	12,130	12,200	12,250
Δήμος Έγκωμης	5,800	9,900	13,640	15,000	18,690
Δήμος Στροβόλου	43,000	51,500	58,530	63,000	66,600
Δήμος Αγλαντζιάς	12,800	17,500	18,950	19,500	20,520
Δήμος Λατσιών	7,500	10,000	12,200	13,400	14,870
Κοινοτικό Συμβούλιο Γερίου	2,400	5,000	6,440	7,500	8,250

Το 1986 δημιουργήθηκαν οι Δήμοι Στροβόλου Λακατάμιας, Αγλαντζιά και Λατσιών.Ο Δήμος Στροβόλου, είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος δήμος της Κύπρου από άποψη πληθυσμού μετά την Λεμεσό, και βρίσκεται στα νότια προάστια της πρωτεύουσας δίπλα στον Δήμο Λευκωσίας. Στις νοτιοδυτικές παρυφές της πρωτεύουσας βρίσκεται ο Δήμος Λακατάμιας αποτελείται από δύο κοινότητες, την Πάνω και την Κάτω Λακατάμια. Νότια του Στροβόλου βρίσκεται ο Δήμος Λατσιών. Ανατολικά των Λατσιών βρίσκεται το Γέρι, το οποίο έγινε δήμος το 2011(εικόνα 16). Η Αγλαντζιά περιλαμβάνει τα νοτιοανατολικά προάστια της πρωτεύουσας διπλα στον Δήμο Λευκωσίας. Το σύνορο των Δήμων Στροβόλου και Αγλαντζιάς είναι ο αυτοκινητόδρομος Λευκωσίας Λεμεσού. Τέλος τα δυτικά προάστια αποτελούν οι Δήμοι Έγκωμης και Αγίου Δομετίου, ο οποίος βρίσκεται πάνω στην γραμμή κατάπαυσης του πυρός.

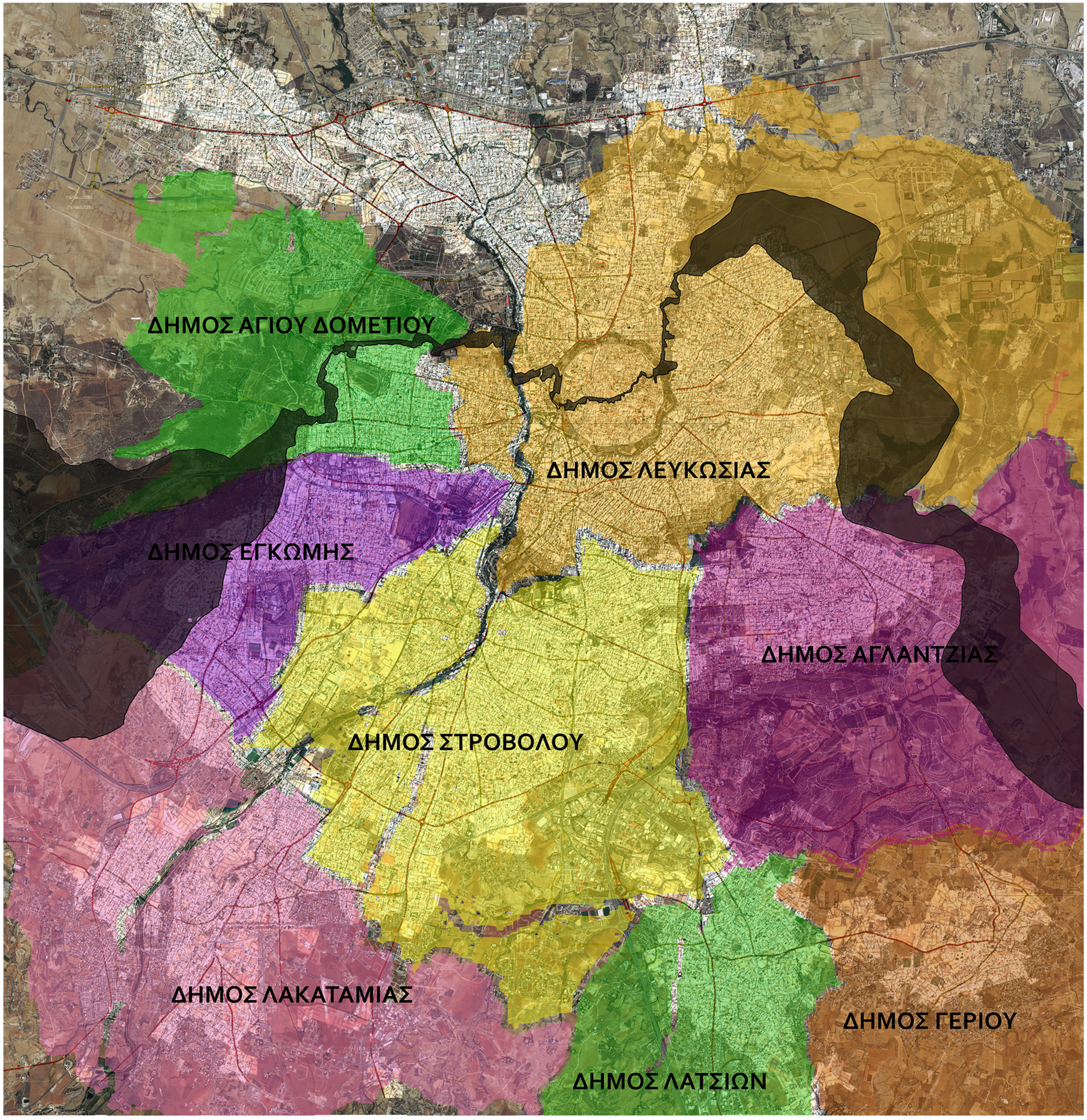

16. Χάρτης Δήμων Λευκωσίας

7

“Η δική μου η πατρίδα δεν έχει μοιραστεί στα δυό,
η δική μου η πατρίδα έχει το ένα της κομμάτι κατεχόμενο”

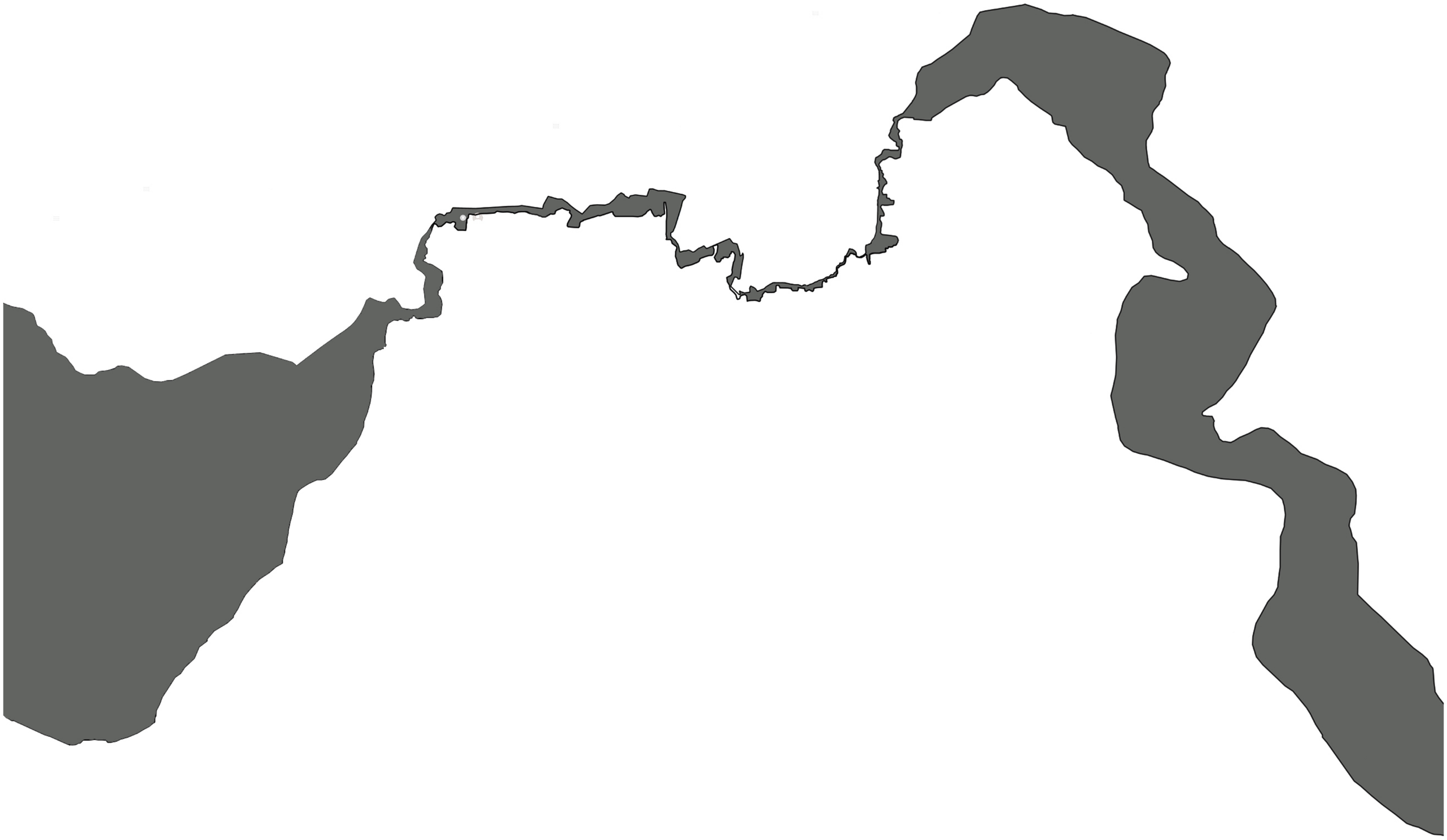

7. Ιστορική Αναδρομή

7.1. Η Λευκωσία υπό την Βενετική κατοχή (1489-1571)

Οι σχέσεις μεταξύ Κύπρου και Βενετίας υπήρχαν πολύ πριν την ανάληψη του νησιού από τη Γαληνοτάτη. Η παρουσία των Ενετών στο νησί υπολογίζεται ότι άρχισε από τα τέλη της τρίτης δεκαετίας του 12ου αιώνα και ενισχύθηκε το 13ο και κυρίως το 14ο και 15ο αιώνα με την επικύρωση και διεύρυνση των προνομίων των Ενετών εμπόρων από τους διάφορους Λουζινιανούς βασιλιάδες της νήσου. Η Βενετία, αφού πέτυχε το 1489 να αναλάβει τη διακυβέρνηση της Κύπρου με διπλωματικό τρόπο, οργάνωσε στο νησί το δικό της διοικητικό σύστημα και επέβαλε τη δική της στρατιωτική οργάνωση. Βασική επιδίωξη της ήταν να διασφαλίσει τη σταθερή κατοχή της Κύπρου και την, όσο το δυνατό, καλύτερη και αποδοτικότερη αξιοποίηση και εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πόρων του νησιού. Το 1570 η Λευκωσία έπεσε στα χέρια των Οθωμανών και λίγο αργότερα το 1571 μετά από μια ηρωική πολιορκία ενός έτους η Αμμόχωστος παραδόθηκε στα Οθωμανικά στρατεύματα. Πολλοί ήταν οι Ενετοί άποικοι, Κύριοι και εξελληνισμένοι Φράγκοι και Ενετοί που ζήτησαν στη πόλη των δόγηδων ασφαλές καταφύγιο.

Από τις αρχές του 16ου αιώνα οι Βενετσιάνοι διοικητές της Λευκωσίας υπογράμμιζαν με επιστολές τους στο δόγη την άμεση ανάγκη να οχυρωθούν καλά όλες οι πόλεις της Κύπρου. Η απειλή μιας επίθεσης των Οθωμανών ήταν ορατή. Το 1567 αποφασίστηκε η οχύρωση της Λευκωσίας (εικόνα 17). Στο νησί καταφθάνει για τον σκοπό αυτό ο Τζούλιο Σαβορνιάνο, αρχιτέκτονας μηχανικός, και προτείνει ένα νέο σχέδιο για τις νέες οχυρώσεις, το οποίο για πρώτη φορά θα εφαρμοζόταν. Τα νέα τείχη σχηματίζουν άστρο με έντεκα καρδιόσχημους προμαχώνες, τους οποίους το σχέδιο επιτρέπει καλύτερη αντιμετώπιση της νέας τεχνολογίας πυροβόλων όπλων της εποχής, καθώς και καλύτερο έλεγχο από τους υπερασπιστές της πόλης. Τα τείχη έχουν τρεις πύλες, την Porta Julia (πύλη Αμμοχώστου), την Porta del Provveditore (πύλη Κερύνειας) και την Porta di San Domenico (πύλη Πάφου).[34]

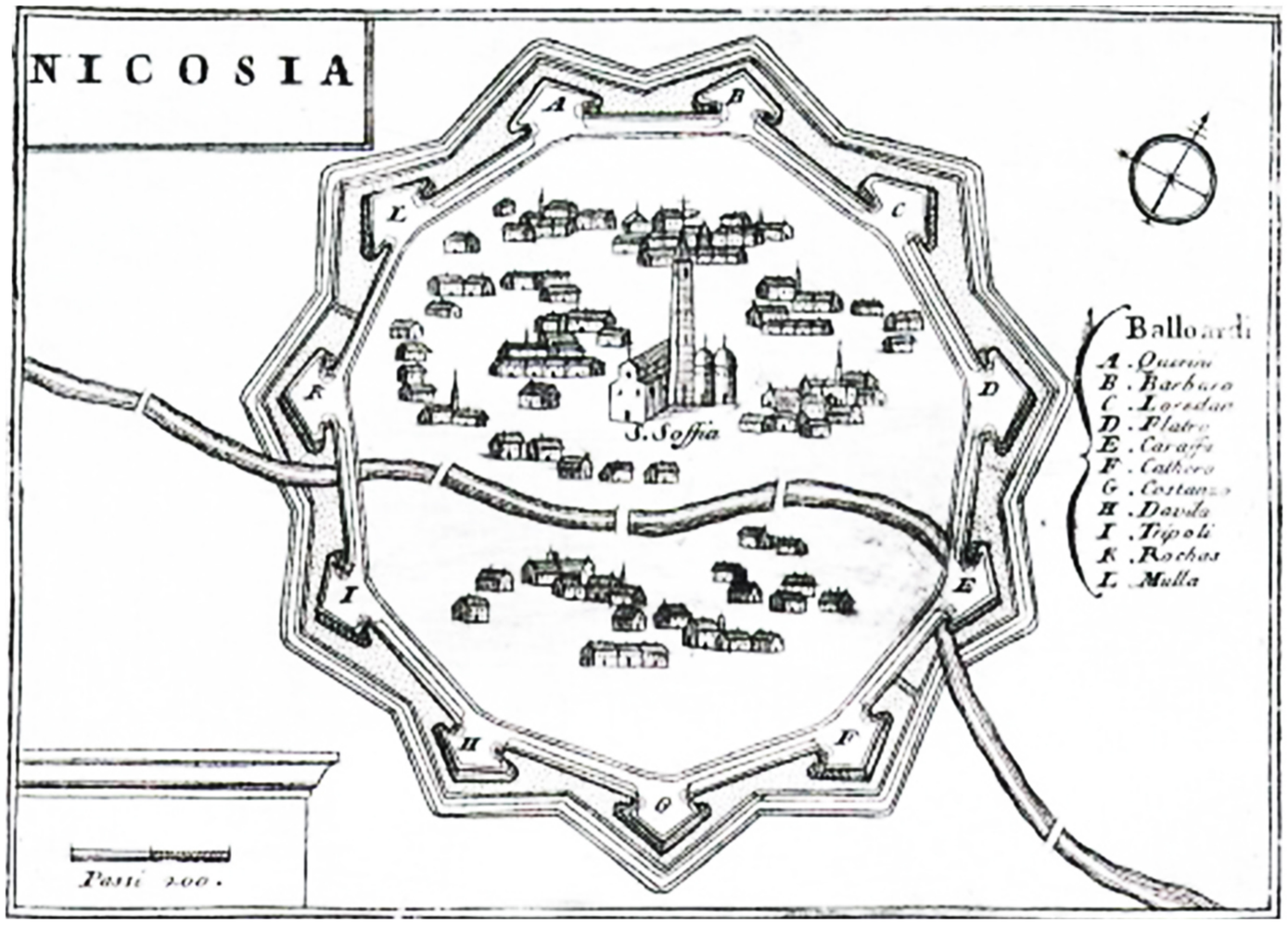

17. Χάρτης Λευκωσίας υπό την Βενετοκρατία,

[34] http://leventismuseum.org.cy/collections/permanent-collections/venetian-period/4

7.2. Η Λευκωσία υπό την Οθωμανοκρατία (1571-1878)

Όσο προχωρούσε ο 16ος αιώνας οι Οθωμανοί επεκτείνονταν. Η πρώτη επιδρομή των Οθωμανών έλαβε χώρα στη Λεμεσό και ήταν θέμα χρόνου να γίνει μια μαζική επίθεση κατά της Κύπρου. Το 1570 η Λευκωσία έπεσε μετά από πολιορκία έξι βδομάδων, με τους υπερασπιστές της να σφαγιάζονται. Οι Οθωμανοί είχαν επί τον έλεγχο τους την Κύπρο για τριακόσια οκτώ χρόνια. Ο πληθυσμός της Λευκωσίας είχε μειωθεί πάρα πολύ, λόγω των κακουχιών, της πείνας που θέριζε την πόλη, και της βαριάς φορολογίας που επέβαλαν οι κατακτητές (εικόνα 18). Κατά την διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης, όπως τα υπόλοιπα μέρη του ελληνικού κόσμου που ήταν μακριά από την ηπειρωτική Ελλάδα κι επομένως δεν είχαν ελπίδες να νικήσουν τους Οθωμανούς, όπως και η Κύπρος δεν έμεινε αλώβητη, αφού πραγματοποιήθηκαν διάφορες σφαγές. .[35]

18. Χάρτης Λευκωσίας Οθωμανικής περιόδου

7.3. Η περίοδος της Αγγλοκρατίας (1570-1878)

Όπως τόσο συχνά κατά το παρελθόν, οι αντιπαλότητες και οι στρατηγικές φιλοδοξίες των μεγάλων δυνάμεων ήταν αυτές που οδήγησαν την Κύπρο να αλλάξει χέρια για άλλη μια φορά. Το βασικό κίνητρο της Βρετανίας για να αποκτήσει το νησί το 1878 ήταν η επιθυμία της να αναχαιτίσει την ρωσική επιρροή στη Μεσόγειο και να προστατέψει το πέρασμα της προς την Ινδία. Ο Ρωσοτουρκικός Πόλεμος του 1876-78 έληξε με ήττα της Τουρκίας. Η Αγγλία, με την υπόσχεση ότι θα υποστηρίξει τα τουρκικά συμφέροντα, κατόρθωσε να αποσπάσει την Κύπρο από την οθωμανική εξουσία. Με διμερή μυστική συμφωνία (4 Ιουνίου 1878), η Κύπρος ενοικιάστηκε στην Αγγλία. Ύστερα από διαπραγματεύσεις, το ετήσιο μίσθωμα καθορίστηκε σε περίπου 93.000 λίρες.. Την άλλη μέρα υπογράφεται στο Βερολίνο η τελική συνθήκη Ρωσίας-Τουρκίας με τις ευρωπαϊκές δυνάμεις που δέχονται τη μεταβίβαση του νησιού στους Άγγλους ως τετελεσμένο γεγονός. Το 1914 η Αγγλία κήρυξε άκυρη τη συνθήκη του 1878 και προσάρτησε την Κύπρο (5 Νοεμβρίου 1914). Με τη Συνθήκη της Λωζάνης, το 1923, η Τουρκία παραιτήθηκε όλων των δικαιωμάτων της επί της Κύπρου και την 1η Μαΐου 1925 η Αγγλία ανακήρυξε το νησί αποικία του στέμματος. [35]

Η μη ικανοποίηση των αιτημάτων των Ελλήνων Κυπρίων για την εθνική τους αποκατάσταση οδήγησε στην εξέγερση του Οκτωβρίου 1931. Στις 21 Οκτωβρίου 1931 έγιναν τα πρώτα σοβαρά επεισόδια, όταν το πλήθος κινήθηκε προς το Κυβερνείο, όπου ο Άγγλος Κυβερνήτης κάλεσε τους διαδηλωτές να διαλυθούν. Το πλήθος όχι μόνο δε συμμορφώθηκε, αλλά έβαλε φωτιά σε κυβερνητικά και αστυνομικά αυτοκίνητα. Από την περίοδο των «Οκτωβριανών», όπως αποκλήθηκαν τα επεισόδια εκείνα, η Κύπρος διοικήθηκε δικτατορικά και καταλύθηκαν και τα τελευταία ίχνη ελευθεριών του πολίτη. Καταβλήθηκε προσπάθεια αφελληνισμού της πρωτοβάθμιας, ιδιαίτερα.[36]

---

[35]http://www.mfa.gov.cy/mfa/Embassies/Embassy_Warsaw.nsf/All/C29A8A25E7BB031EC1257AE700423707/$file/Cyprus,%20A%20Historical%20Overview%20gr%20. pdf , σελ. 14

[36] http://www.mfa.gov.cy/mfa/Embassies/Embassy_Warsaw.nsf/All/C29A8A25E7BB031EC1257AE700423707/$file/Cyprus,%20A%20Histo rical%20Overview%20gr%20(2011).pdf , σελ. 20

Με την αστικοποίηση αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η πόλη αναπτύχθηκε προς τα προάστια του Αγίου Δομετίου, της Παλλουριώτισσας, του Καϊμακλίου και των Αγίων Ομολογητών (εικόνα 19).[37]

Σημαντικό σταθμό στην ιστορία του νησιού αποτελεί το δημοψήφισμα της 15 ης Ιανουαρίου 1950 που έγινε με πρωτοβουλία της Εθναρχίας Κύπρου. Οι Κύπριοι υπέγραψαν μέσα στις εκκλησίες τα δελτία του δημοψηφίσματος, αξιώνοντας ένωση με τη μητέρα πατρίδα. Η συμμετοχή ξεπέρασε κάθε πρόβλεψη, παρά τις απειλές των αρχών. Από τους Ελληνοκύπριους που είχαν δικαίωμα ψήφου, ποσοστό 95,7% ψήφισε υπέρ της Ένωσης, καθώς επίσης και αρκετοί Τουρκοκύπριοι. Τα αποτελέσματα του Δημοψηφίσματος αναγγέλθηκαν επίσημα στον Κυβερνήτη, ο οποίος όμως επανέλαβε ότι για τους Άγγλους, το ζήτημα της Κύπρου ήταν «κλειστό».[38]

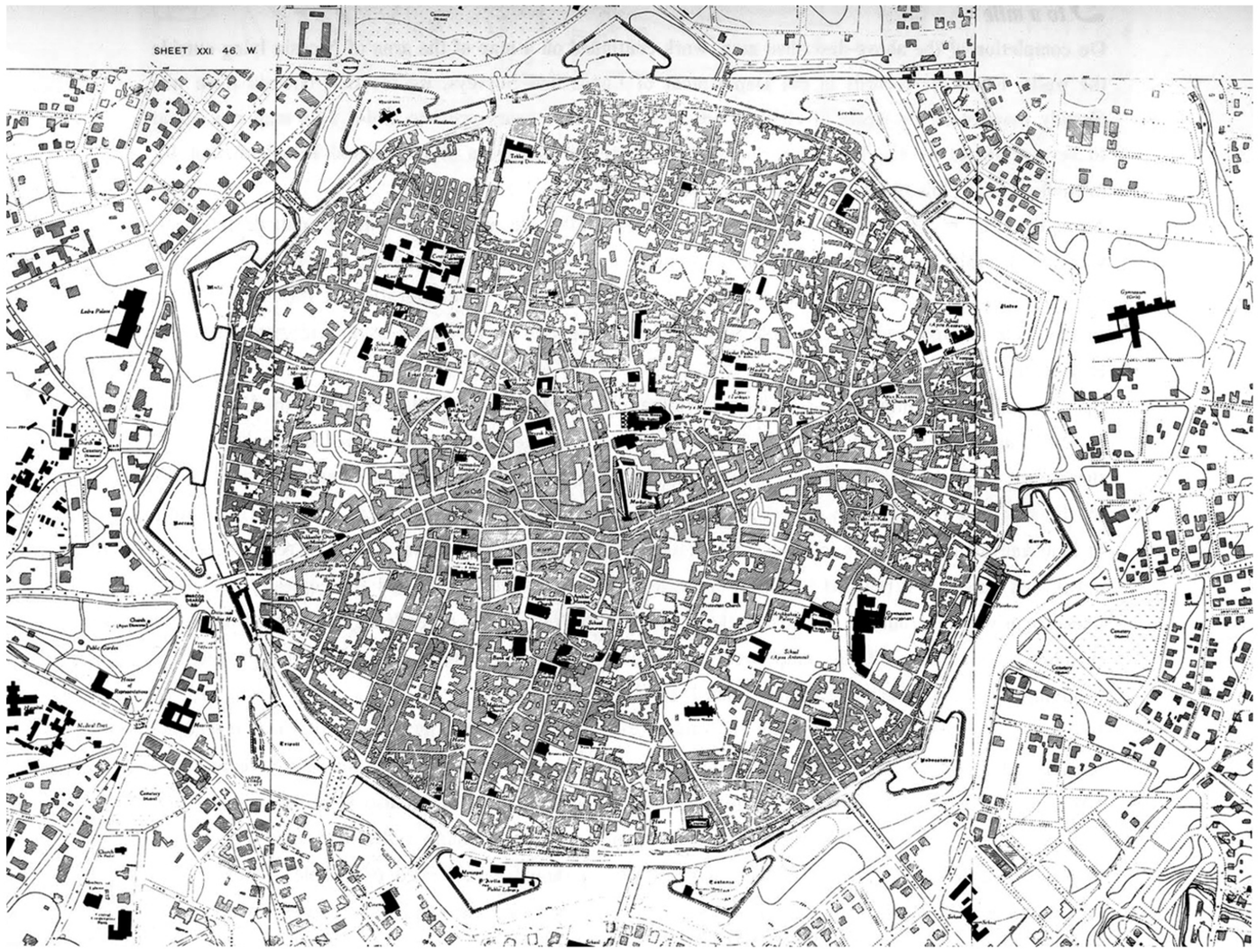

19. Χάρτης Λευκωσίας την περίοδο της Αγγλοκρατίας

7.4. Ο διαχωρισμός της πόλης

Ο πρώτος αυστηρά φυσικός διαχωρισμός της πόλης έγινε το 1956 υπό την Βρετανική διοίκηση. Οι εθνικές διαφορές που προκύπτουν από τους διαφορετικούς αντικειμενικούς πολιτικούς προσανατολισμούς των δυο κοινοτήτων αφού οι Τουρκοκύπριοι ζητούσαν το «taksim» δηλαδή το διαχωρισμό ενώ οι ελληνοκύπριοι την «ένωση » οδήγησαν σε έντονα ξεσπάσματα βίας. Οι Βρετανοί εκμεταλλευόμενοι τις διαφορές, διαχωρίζουν την ελληνική και την τουρκική συνοικία της πόλης με συνεχές γραμμικό συρματόπλεγμα γνωστό ως η γραμμή "Manson_Dixon", επί της οδού Ερμού, που ήταν το εμπορικό κέντρο της Λευκωσίας αλλά και σημείο συγκρούσεων. Το μέτρο εθεωρείτο «προσωρινό» (η γραμμή αποκαλέστηκε «Μέισον - Ντίξον», από τη γραμμή που χώριζε τους Βόρειους από τους Νότιους στον αμερικανικό εμφύλιο).[39]

Την 1η Απριλίου 1955 οι Ελληνοκύπριοι ξεσηκώθηκαν για να αποτινάξουν τον βρετανικό ζυγό, με στόχο την «Ένωσιν» με τη μητέρα-πατρίδα Ελλάδα. Ο αγώνας τους έληξε με τις «Συμφωνίες Λονδίνου - Ζυρίχης» (19 Φεβρουαρίου 1959), με τις οποίες η Κύπρος ανακηρύχθηκε ανεξάρτητο κράτος.

[37] Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως (2003) : Τοπικό Σχέδιο Λευκωσίας. Πρόνοιες και μέτρα πολιτικής, Λευκωσία:Τυπογραφείο Α. Αλωνεύτης, για την Κυπριακή Δημοκρατία σελ.2

[38] http://www.mfa.gov.cy/mfa/Embassies/Embassy_Warsaw.nsf/All/C29A8A25E7BB031EC1257AE 700423707/$file/Cyprus,%20A%20Historical%20Overview%20gr%20(2011).pdf , σελ. 23

[39] Κεβόρκ Κεσισιαν, «Λευκωσία, η πρωτεύουσα της Κύπρου άλλοτε και τώρα», Λευκωσία 1989

Στις 11 Φεβρουαρίου 1959 οι πρωθυπουργοί της Ελλάδος και της Τουρκίας θα υπογράψουν στη Ζυρίχη, έπειτα από σκληρές διαπραγματεύσεις μιας εβδομάδος, τέσσερα πρωτόκολλα για την επίλυση του Κυπριακού με βάση τη συγκρότηση ανεξάρτητου κράτους. Οι συμφωνίες αυτές θα αποτελέσουν τη βάση για την «τελική λύση» με τη Συμφωνία του Λονδίνου (19 Φεβρουαρίου 1959).

Στις 13 Δεκεμβρίου 1959 θα εκλεγεί πρώτος πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ' (εικόνα 20). Ύστερα από τέσσερα χρόνια η νεαρά Δημοκρατία θα κλονιστεί. Γεγονός είναι ότι η λειτουργία της δεν ήταν εύκολη λόγω του βέτο του τουρκοκύπριου αντιπροέδρου. Ο Μακάριος στέλνει (Νοέμβριος 1963) στον Κιουτσούκ υπόμνημα και ζητεί αναθεώρηση του Συντάγματος σε 13 σημεία.[40] Τα ξημερώματα της 21ης Δεκέμβρη του 1963 ξεσπούν επεισόδια στη Λευκωσία μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, τα οποία κορυφώνονται με εκατέρωθεν νεκρούς την ημέρα των Χριστουγέννων. Τη δεύτερη μέρα των Χριστουγέννων τουρκικά πολεμικά σκάφη εμφανίζονται προ της Κύπρου, ενώ βρετανικά τεθωρακισμένα παρεμβαίνουν μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών στη Λευκωσία. Στις 29 Δεκέμβρη υπογράφεται συμφωνία κατάπαυσης των εχθροπραξιών και η Λευκωσία χωρίζεται σε ελληνοκυπριακή και τουρκοκυπριακή συνοικία. Η διαχωριστική γραμμή που χωρίζει την πόλη ονομάστηκε Πράσινη, από το μελάνι με το οποίο ο υπεύθυνος των Ηνωμένων Εθνών χάραξε πάνω στο χάρτη της πόλης τη γραμμή αντιπαράταξης[41]

20. Πρόεδρος Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ' σε ομιλία του προς τον κυπριακό λαό

[40] http://www.tovima.gr
[41] Κεβόρκ Κεσισιαν, «Λευκωσία, η πρωτεύουσα της Κύπρου άλλοτε και τώρα», Λευκωσία 1989

7.5. Πράσινη Γραμμή

Μέσα στην πόλη η πράσινη γραμμή έχει έκταση 1,5 χιλιόμετρο και διασχίζει πολλές από τις παλιές γειτονιές της, όπως περιοχή της πύλης Πάφου, Φανερωμένη, Άγιος Κασσιανός, Αγία Σοφία, το τέμενος Omerie και η εκκλησία της Παναγίας της Χρυσαλινιώτισσας. Τα κτίρια στην νεκρή ζώνη εντός των τειχών της πόλης αποτελούν το 10% του συνολικού όγκου της παλαιάς πόλης. Έχουν εγκαταλειφτεί και υπόκεινται στην φθορά του χρόνου και αντικατοπτρίζουν την στασιμότητα της κατάστασης.

Στην περίπτωση της Λευκωσίας το όριο, η πράσινη γραμμή δηλαδή, δεν μπορεί να υπάρξει σαν σημείο δράσης αντίδρασης, όπως όλα τα όρια, αφού πρόκειται για την ίδια πόλη, συστημένη από το ίδιο υλικό, με την ίδια μακροχρόνια, πολυτάραχη ιστορία, που διακόπτεται το 1964 με την κατασκευή του πρώτου οδοφράγματος. Ο πολεοδομικός ιστός της πόλης χωρίστηκε στα δυο τα οποία με την πάροδο του χρόνου συνέχισαν ανεξάρτητα την πορεία τους, δημιουργώντας πλέον ξεχωριστά την ιστορία τους και τον πολιτισμό τους. Το βόρειο κομμάτι παρέμεινε σχετικά στάσιμο όσο αφορά το κτίσιμο νέων υποδομών. Η παλαιά Λευκωσία η οποία δεν αποτελεί τουριστικό κέντρο, όπως συμβαίνει με τις παράλιες πόλεις όπου μέσω της οικοδομικής δραστηριότητας σημειώνεται ριζική μεταβολή της προηγούμενης εικόνας τους, παραμένει ως είχε. Αντίθετα νότια ο ιστός ξεχειλώνει δημιουργώντας μια μεγάλη περιφέρεια που οικοδομείται άτακτα. Η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη οφείλεται αρχικά στην απότομη μεταβολή του πληθυσμού της πόλης και με την πάροδο του χρόνου στην έλλειψη επαρκούς σχεδιασμού και πρόνοιας.[42]

[42] Κεβόρκ Κεσισιαν, «Λευκωσία, η πρωτεύουσα της Κύπρου άλλοτε και τώρα», Λευκωσία 1989

7.6. Η διχοτόμηση

Μετά τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου η Τουρκία έθεσε ως στόχο την κατάκτηση της Κύπρου και προσπαθώντας να επιβάλει την διχοτόμηση αποπειράθηκε να εισβάλει στο στις 25 Φεβρουαρίου 1964. Έπειτα η Κυπριακή Δημοκρατία εξάγγειλε τον αφοπλισμό των ατάκτων και την δημιουργία μιας δύναμης 5,000 ειδικών αστυνομικών. Την 1η Ιουνίου 1964 θεσπίστηκε νόμος που προέβλεπε υποχρεωτική στρατιωτική θητεία. Ο νόμος προκάλεσε τις διαμαρτυρίες της Τουρκίας και της Αγγλίας. Ο Κουτσιούκ ο οποίος μετά τις αναταραχές το 1963-64 δήλωσε ότι η Κυπριακή Δημοκρατία ήταν νεκρή, τώρα παρουσιάζεται σαν αντιπρόεδρος και προβάλει βέτο. Η Τουρκία ειδοποίησε τις ΗΠΑ ότι σκόπευε να διατάξει εισβολή. Στις 5 Ιουνίου 1964 ο πρόεδρος των ΗΠΑ ανακόπτει την Τουρκική πρόθεση.

21. Υπογραφή συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου

Η Τουρκία τελικά καταφέρνει να εισβάλει στο νησί στις 20 Ιουλίου 1974, με αφορμή το πραξικόπημα που εκδηλώθηκε στις 15 Ιουλίου, εναντίον του προέδρου Μακαρίου Γ' από την Χούντα των Αθηνών. Η Τουρκική εισβολή στην Κύπρο ξεκίνησε στις 5 το πρωί της 20ης Ιουλίου, όταν οι ναυτικοί σταθμοί επιτήρησης ΣΕΠ "Α" και ΣΕΠ "Δ" δέχτηκαν τα πρώτα πυρά. Στις 5:15 το πρωί, Τούρκοι αλεξιπτωτιστές έπεσαν στον τουρκικό τομέα της Λευκωσίας, ενώ η πόλη δεχόταν αεροπορικό βομβαρδισμό. Στις 6 π.μ. άρχισε η απόβαση των τουρκικών στρατευμάτων στην Κερύνεια. Η αντίσταση από την κυπριακή εθνοφρουρά και τις δυνάμεις της ΕΛΔΥΚ υπήρξε σθεναρή, αλλά ασυντόνιστη. Το πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου είχε επιφέρει ολική διάλυση όλου του αμυντικού μηχανισμού. Έτσι παρ' όλο που ο ελληνοκυπριακός λαός και οι Ένοπλες Δυνάμεις του νησιού αγωνίστηκαν με σθένος, οι επιτυχίες των Τούρκων, από την πρώτη μέρα ήταν σημαντικές και χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες.[43]

[43] Κεβόρκ Κεσισιαν, «Λευκωσία, η πρωτεύουσα της Κύπρου άλλοτε και τώρα», Λευκωσία 1989

22. Βομβαρδισμός Λευκωσίας

Το βράδυ της 20ης Ιουλίου οι Τούρκοι με αλεξιπτωτιστές και δυνάμεις καταδρομών είχαν ενισχυμένες τις θέσεις τους στον Τουρκοκυπριακό θύλακα Λευκωσίας - Αγύρτας. Στη Νέα Υόρκη συνεδρίασε το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και αποφάσισε την κατάπαυση του πυρός από τις 4 το απόγευμα της 22ας Ιουλίου. Βέβαια, οι Τούρκοι δεν συμμορφώθηκαν αμέσως με την ανακωχή. Λίγο μετά το μεσημέρι της ίδιας ημέρας περικύκλωσαν την Κερύνεια, ενώ η αεροπορία τους βομβάρδιζε συνεχώς την πόλη. Πριν την καθορισμένη ώρα ανακωχής του πυρός η Κερύνεια είχε πέσει στα χέρια τους πλην του φρουρίου και ορισμένων εστιών αντίστασης. Οι επόμενες κινήσεις των τουρκικών δυνάμεων παραβίαζαν συνεχώς την ανακωχή, έχοντας ως στόχο να επεκτείνουν τις θέσεις τους και να καταλάβουν το αεροδρόμιο της Λευκωσίας, για να δημιουργήσουν αερογέφυρα με την Τουρκία.[44]

Στις 4.30 π.μ. της 14ης Αυγούστου 1974 ξεκίνησε η δεύτερη φάση της τουρκικής εισβολής που έχει μείνει στην ιστορία με την επωνυμία "ΑΤΤΙΛΑΣ 2". Με την ολοκλήρωση αυτής της επιχείρησης στα χέρια των Τούρκων πέρασε το 36,3% του κυπριακού εδάφους, το νησί διχοτομήθηκε και η κατάσταση αυτή παραμένει μέχρι σήμερα η ίδια. [45]

Τα αποτελέσματα της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο το 1974 αποτελούν μέχρι σήμερα μελανό σημείο για την σύγχρονη ιστορία του νησιού. 5.000 Ελληνοκύπριοι σκοτώθηκαν, 180.000 προσφυγοποιήθηκαν και 1619 αγνοούνταν. Σύμφωνα με την διακήρυξη που υπογράφηκε περίπου 50.000 Τουρκοκύπριοι εγκατέλειψαν τους θύλακες τους και κατέφυγαν στα κατεχόμενα. Η ελεύθερη Κύπρος έμοιαζε με ένα τεράστιο προσφυγικό καταυλισμό. Κάθε δημόσιο κτήριο, σχολεία, εκκλησίες, μοναστήρια γέμισαν με πρόσφυγες, αλλά και πολλοί Κύπριοι άνοιξαν τα σπίτια τους. Τα χωριά διπλασιάστηκαν ή τριπλασιάστηκαν σε πληθυσμό. Οι δύο κοινότητες πλέον ζουν ξεχωριστά, σε δύο αμιγείς ζώνες.[46]

23. Αποτελέσματα εισβολής: Αγνοούμενοι, ξεριζωμός, όμηροι

[44] Κεβόρκ Κεσισιαν, «Λευκωσία, η πρωτεύουσα της Κύπρου άλλοτε και τώρα», Λευκωσία 1989
[45] Γιάννης Λάμπρου «Τα χρόνια μετά την Ανεξαρτησία 1960-2004» Εκδόσεις ΜΑΜ, Λευκωσία 2004
[46] Κέβορκ Κ. Κεσισιάν, Λευκωσία, Η Πρωτεύουσα της Κύπρου Άλλοτε και Τώρα, Μουφλόν, 1989

Η Λευκωσία δέχτηκε το 40% των προσφύγων, τα δύο τρίτα των οποίων εγκαταστάθηκαν σε αστική περιοχή γεγονός άρρηκτα συνδεδεμένο με τη μετακίνηση του πληθυσμού προς τις πόλεις που πραγματοποιήθηκε στον αιώνα μας και γενικά με την ανάπτυξη όλου του νησιού, με ταυτόχρονη πληθυσμιακή μείωση στα ορεινά και ημιορεινά χωριά της επαρχίας, εξαιτίας της αστυφιλίας και της αποδημίας.

Το όριο της πράσινης γραμμής, με την εισβολή παίρνει μεγαλύτερες διαστάσεις στον χώρο δημιουργώντας μια συνεχή ζώνη. Διατρέχει ολόκληρο το νησί από τον κόλπο της Αμμοχώστου μέχρι τα παράλια της Μόρφου με αυξομειωμένο πλάτος. Ορίστηκε ως ζώνη ασφαλείας και η είσοδος σε αυτήν επιτρέπεται μόνο στα Ηνωμένα Έθνη.

Η Λευκωσία δέχτηκε τρομακτικές καταστροφές από τις συγκρούσεις και τους βομβαρδισμούς που διήρκησαν τρεις μέρες με σημειακούς στόχους το αεροδρόμιο της Λευκωσίας, τις εγκαταστάσεις της Εθνικής Φρουράς και το νοσοκομείο της Λευκωσίας. Πυρπολήθηκαν εκκλησίες και κτήρια ανάμεσα τους σχολεία και διοικητικά κτήρια. Πέραν των υλικών απωλειών η εισβολή επέφερε σημαντικές απώλειες εδαφών και εγκαταστάσεων. Για παράδειγμα το υπερτοπικό εργοστάσιο της Μιας Μηλιάς και το κλείσιμο του αεροδρομίου της Λευκωσίας.

Η Τουρκία εφάρμοσε στην Κύπρο πολιτική εθνικής κάθαρσης. Δηλαδή σταδιακά εκδιώχθηκαν και οι τελευταίοι Ελληνοκύπριοι που παρέμειναν εγκλωβισμένοι στις κατεχόμενες περιοχές και από τις 20,000 που είχαν παραμείνει μετά την εισβολή τώρα αριθμούν λιγότερους από 500. Οι συνθήκες διαβίωσης είναι δύσκολες αφού υπάρχει καταπάτηση των δικαιωμάτων τους σε όλους τους τομείς (εκπαίδευση, θρησκεία, οικονομική δραστηριότητα). Τα ελληνικά τοπωνύμια αντικαταστάθηκαν με τούρκικα, οι εκκλησίες λεηλατήθηκαν και οι πολιτιστική κληρονομιά καταστρέφεται συστηματικά. Το κατεχόμενο τμήμα εξαρτάται οικονομικά πλήρως από την Τουρκία, αφού χρησιμοποιείται και η τούρκικη λίρα ως νόμισμα.[47]

24. Τανκς της Εθνικής Φρουράς στη Λευκωσία (20 Ιουλίου 1974), ενώ γίνεται η εισβολή στην Κυρήνειας

[47] http://www.mfa.gov.cy/mfa/PermRep/PermRep_Brussels.nsf/page32_gr/page32_gr?OpenDocument

Η επεκτατική πολιτική των Τούρκων κορυφώνεται με την μεταφορά περισσότερων από 160,000 Τούρκων εποίκων, οι οποίοι αλλοιώνουν τον δημογραφικό χαρακτήρα της Κύπρου. Πολιτισμικά αποτελούν ξένο σώμα για την Κύπρο και ακόμα και οι Τουρκοκύπριοι αντέδρασαν.[48] Προσβολή για τους Έλληνες της Κύπρου χαρακτηρίζει την τουρκική σημαία με το μισοφέγγαρο, που αναβοσβήνει τη νύχτα πάνω στον Πενταδάκτυλο. Σκοπός της σημαίας, που φαίνεται από μίλια μακριά, αναφέρει το άρθρο, είναι να επιβεβαιώσει την τουρκοκυπριακή κρατική υπόσταση ως ένδειξη διαμαρτυρίας εναντίον της «ελληνοκυπριακής διοίκησης».

Η Τουρκία 44 χρόνια τώρα αρνείται να αποσύρει τις παράνομες στρατιωτικές δυνάμεις κατοχής της από την Κύπρο. Τον Νοέμβριο του 1983, η τουρκική πλευρά ανακήρυξε το κατεχόμενο τμήμα της Κυπριακής Δημοκρατίας σε Τουρκική Δημοκρατία Βόρειας Κύπρου. Η κίνηση αυτή κρίθηκε παράνομη από το Συμβούλιο Ασφαλείας (αποφάσεις 541/1983, 550/1984) και ζήτησε την απόσυρση της, ενώ ταυτόχρονα κάλεσε όλα τα κράτη να μη την αναγνωρίσουν ή να την βοηθήσουν με οποιονδήποτε τρόπο. Από τότε η Τουρκία προσπαθεί να επιβάλει μια οθωμανική κληρονομιά στην πρωτεύουσα, αλλάζοντας τα ονόματα των οδών και των τόπων, καταστρέφοντας τα ελληνικά μνημεία και εγκαταστάσεις, μετατρέποντας τις εκκλησίες σε τζαμιά και διαγράφοντας όλα τα στοιχεία της ελληνορθόδοξης παρουσίας στην Λευκωσία και πέραν αυτής. Η Κυπριακή Δημοκρατία όμως διατηρεί τα τουρκικά και μουσουλμανικά μνημεία σε όλα τα μέρη της ελεύθερης Κύπρου. Συνεπώς η Λευκωσία στην νότια πλευρά διατηρεί μια πολυπολιτισμική ατμόσφαιρα και στην βόρεια πλευρά έχει διαμορφωθεί σε μια τουρκική πόλη.[49]

Τα Ηνωμένα έθνη κάλεσαν τις δύο κοινότητες να βρουν μια συμπεφωνημένη λύση στο εσωτερικό πολιτικό πρόβλημα της Κύπρου με διαπραγματεύσεις, μέσα στα πλαίσια του σεβασμού της κυριαρχίας, ανεξαρτησίας και εδαφικής ακεραιότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας, της ταχείας απόσυρσης των ξένων στρατευμάτων, του τερματισμού κάθε ξένης παρέμβασης στις υποθέσεις της και την επιστροφή των προσφύγων στα σπίτια τους.

25. Η επεκτατική πολιτική των Τούρκων κορυφώνεται και με την δημιουργία της Τουρκοκυπριακής σημαίαςκαι να επιβεβαιώσει την τουρκοκυπριακή κρατική υπόσταση ως ένδειξη διαμαρτυρίας εναντίον της «ελληνοκυπριακής διοίκησης».

26. Πορείες διαμαρτυρίας για την ανακύρηξη του ψευδοκράτους

[48] http://www.mfa.gov.cy/mfa/PermRep/PermRep_Brussels.nsf/page32_gr/page32_gr?OpenDocument
[49] Sevina Zesimou, "Seeing Beyond the Walls: Maps, Power and Ideology in Nicosia," Journal of Mediterranean Studies 8 (1998): 252-83

Από το 1975 ξεκίνησαν οι πρώτες συνομιλίες, υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, αλλά δεν έφεραν μέχρι τώρα κανένα αποτέλεσμα, δεδομένου ότι οι εισβολείς δεν δέχονται να συμμορφωθούν με τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών.

Το 1975 τέσσερις γύροι συνομιλιών διεξήχθησαν στην Βιέννη και ένας ακόμη στην Νέα Υόρκη, επιτηρούμενοι από τον ΓΓ του ΟΗΕ, ανάμεσα στον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο και τον Ραούφ Ντενκτάς (εικόνα 27). Η δυσπιστία που διακατείχε και τις δυο πλευρές δεν βοήθησαν στην κατάληξη μιας συμφωνίας, αφού η ελληνοκυπριακή πλευρά ήταν διστακτική στο να αποδεχτεί την «διζωνική ομοσπονδία», ενώ οι τουρκοκυπριακή πλευρά συμφώνησαν για ισότιμη συμμετοχή των κοινοτήτων υπό την μορφή κεντρικής ομοσπονδίας. Οι απόψεις τους τελικά δεν οδήγησαν σε κάποια λύση οπότε έληξαν οι συνομιλίες τον Φεβρουάριο του 1976.[50]

27. Ο Μακάριος στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, το 1975

Αριθμός Σελίδος 8

Ο Φιλελεύθερος

Πέμπτη 10 Φεβρουαρίου 1977

ΚΥΡΙΑΚΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΟΙ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ ΜΑΣ ΤΑ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ ΣΗΜΕΡΟΝ ΚΑΙ ΟΙ ΑΒΒΟΤΟΣΤΑΦΟΙ

ΜΙΧ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ

Ἀποκαλυπτική συνέντευξη τοῦ Προέδρου Μακαρίου

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΓΙΑ ΙΣΧΥΡΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ

Τί λέει ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

ἡ Ἄγκυρα γιὰ τὸ ἐδαφικό

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΘΗΚΕ Η ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΥΡ. ΚΟΥΠΠΗ

ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΤΩΡΑ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΝΑΝΕΩΘΟΛΑ Β'ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ Ο ΑΞΙΟΣ ΗΓΕΤΗΣ ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΔΙΚΑΙΗ ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΗ

ΜΕ ΟΛΟΨΥΧΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΟΛΩΝ

ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Τὸ Δημοκρατικὸ Κόμμα καλεῖ τὸν λαὸ νὰ μὴ πέση θῦμα ὑπόπτων γιδύρων

ΖΗΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΗΓΕΣΙΑ ΚΑΛΗ ΘΕΛΗΣΗ

Ἑλλάδα-Τουρκία νὰ βροῦν λύση λέει ὁ κ. Ὀρχόν

28. Τα πρώτα δημοσιεύματα του Τύπου για τις κατευθυντήριες γραμμές βάση των οποίων θα οδηγούσαν στην λύση.

Τον Φεβρουάριο του 1977, ο πρόεδρος Μακάριος Γ' και ο εκπρόσωπος των Τουρκοκυπρίων Ντενκτάς, υπέγραψαν μια συμφωνία τεσσάρων σημείων, μετά από συνομιλίες στην Λευκωσία. Ουσιαστικά δεν ήταν συμφωνίες ήταν κατευθυντήριες γραμμές βάση των οποίων θα οδηγούσαν στην λύση (εικόνα 28). Πιο συγκεκριμένα προέβλεπε μια Δημοκρατία ανεξάρτητη, αδέσμευτη, δικοινοτική και Ομοσπονδιακή. Η εδαφική περιοχή υπό τη διοίκηση κάθε κοινότητας, θα συζητηθεί υπό το φως της οικονομικής βιωσιμότητας ή παραγωγικότητας και εγγείου ιδιοκτησίας. Επίσης θέματα αρχών, όπως ελευθερία διακίνησης και εγκατάστασης, το δικαίωμα της περιουσίας και άλλα περαιτέρω θέματα, είναι ανοιχτά προς συζήτηση και ορισμένες πρακτικές δυσχέρειας που πιθανόν να αναδειχθούν για την τουρκοκυπριακή ενότητα. Τέλος, οι εξουσίες και οι λειτουργίες της κεντρικής κυβέρνησης θα είναι τέτοιες ώστε να διασφαλίζουν την ενότητα της χώρας, έχοντας υπόψη τον διακοινοτικό χαρακτήρα του κράτους.[51]

Το 1979 μια νέα συμφωνία ανάμεσα στον νέο πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Σπύρο Κυπριανού και τον Ντενκτάς, αποσκοπεί στην διατήρηση του πνεύματος των κατευθυντήριων γραμμών που υπέγραψε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος. Μετά την ανακήρυξη του ψευδοκράτους η ελληνοκυπριακή πλευρά έθεσε ως όρο για την συνέχιση των συνομιλιών την ανάκληση της απόφασης του Ντενκτάς να ανακηρύξει την «Τουρκική Δημοκρατία Βόρειας Κύπρου».

[50]Παπαδόπουλος Γ. Λεωνίδας, «Το Κυπριακό Ζήτημα Κείμενα 1959-1974, εκδόσεις University Studio Press, Θεσαλονίκη 1999, σελ. 277
[51] Θεοφάνους Ανδρέας, «Η Κύπρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στο Νέο Διεθνές Περιβάλλον Προκλήσεις και Προοπτικές», Εκδόσεις Ι.Σιδέρης, 2000, σελ.269

Ο ΓΓ του ΟΗΕ Περέζ Ντε Κουεγιάρ, προσπάθησε να κατευνάσει την νέα κρίση στο νησί και τον Οκτώβριο του 1984, οργάνωσε συνομιλίες οι οποίες απέτυχαν και αυτές λόγω της αδιαλλαξίας της τουρκικής πλευράς. Παρόλα αυτά παρουσίασε ένα σχέδιο στις δύο κοινότητες που περιείχε διζωνική ομοσπονδία, αναλογία 70-30 στην Βουλή, Ελληνοκύπριο Πρόεδρο και Τουρκοκύπριο αντιπρόεδρο, απομάκρυνση των στρατευμάτων εκτός από 950 Ελλήνων και 650 Τούρκων στρατιωτών και περιορισμό της τουρκοκυπριακής ζώνης στο 29% του εδάφους.[53] Ο Ελληνοκύπριος Πρόεδρος Σπύρος Κυπριανού απέρριψε πρώτος το σχέδιο. Παράλληλα η τουρκοκυπριακή πλευρά διεξήγε δημοψήφισμα για την υιοθέτηση Συντάγματος, με θετικό αποτέλεσμα 53%, με σκοπό την ενδυνάμωση της διαπραγματευτικής τους ικανότητας έναντι των Ελληνοκυπρίων.

29. Από αριστερά δεξιά: Ραούφ Ντεκτάς, Μπούτρος Γκάλι (ΓΓ ΟΗΕ), Γιώργος Βασιλείου

Κατά την διάρκεια της θητείας του Μπούτρος Γκάλι (ΓΓ του ΟΗΕ), παρουσίασε την επονομαζόμενη «Δέσμη Ιδεών», που στην ουσία ήταν μια αναθεωρημένη συνέχεια των προτάσεων του Ντε Κουεγιάρ του 1989. Οι Ιδέες Γκάλι αποτέλεσαν την τελευταία προσπάθεια του ΟΗΕ, πριν το Σχέδιο Ανάν, για την λύση του Κυπριακού. Οι Ιδέες αυτές προέβλεπαν διζωνική ομοσπονδία στην βάση της ισοτιμίας μεταξύ δύο κοινοτήτων, αμοιβαίο έλεγχο των δυο ομόσπονδων κρατών από την κάθε κοινότητα, αμοιβαία συμμετοχή των δύο κοινοτήτων σε όλα τα όργανα και αποφάσεις του κεντρικού κράτους, την ύπαρξη μιας νομικής προσωπικότητας και υπηκοότητας, την επιστροφή εδαφών στους Ελληνοκύπριους με σκοπό την μετοίκηση μεγάλου αριθμού αυτών και τέλος την οριοθέτηση και την τήρηση των ελευθεριών μετακίνησης, εγκατάστασης και ιδιοκτησίας με την διασφάλιση της πλειοψηφίας της κάθε πλευράς. Για ακόμα μια φορά το σχέδιο αυτό απορρίφθηκε και από τις δύο πλευρές λόγω της αδιαλλαξίας του Ντενκτάς και τις ενστάσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς.[54]

Λίγο μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου το Νοέμβριο του 1989, εμφανίστηκαν τα πρώτα συνθήματα: «Λευκωσία: η μόνη διαιρεμένη πρωτεύουσα στην Ευρώπη» και «Το τελευταίο διχασμένο κεφάλαιο», που ταύτιζαν την περίπτωση της Λευκωσίας με το Βερολίνο, μια ταύτιση η οποία αποδείχτηκε λανθασμένη.. Το 1990 η Κυπριακή Δημοκρατία κάνει αίτηση για να ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση με κύριο στόχο την επανένωση και την διευθέτηση του Κυπριακού προβλήματος. Παρόλα αυτά με την ένταξη της το 2004 ο στόχος αυτός δεν επιτεύχθηκε. Όταν η Κύπρος υπέβαλε την αίτηση της για την ένταξη στην ΕΕ, η τουρκοκυπριακή πλευρά θεώρησε ότι αυτή η κίνηση των Ελληνοκυπρίων έπρεπε να ανατραπεί.[56]

[53] Ηρακλείδης Αλέξης, «Το Κυπριακό Πρόβλημα 1947-2005», εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2006, σελ 125
[54] Ηρακλείδης Αλέξης, «Το Κυπριακό Πρόβλημα 1947-2005», εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2006, σελ 126

Στις 11 Νοεμβρίου του 2002 ο Κόφι Ανάν (Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ) υπέβαλε ένα σχέδιο (Σχέδιο Ανάν) για συνολική επίλυση του Κυπριακού. Το σχέδιο απορρίφθηκε και παρουσιάστηκε το αναθεωρημένο στις 10 Δεκεμβρίου 2002 (Ανάν 2). Αφού απορρίφθηκε και αυτό τον Φεβρουάριο του 2003 υποβλήθηκε το Σχέδιο Ανάν 3. Ακολουθεί η εκλογή του Τάσσου Παπαδόπουλου στις προεδρικές εκλογές του 2003.

Στις 23 Απριλίου του 2003 οι κατοχικές αρχές προχώρησαν μονομερώς στη μερική άρση των απαγορεύσεων στην ελεύθερη διακίνηση. Στην αρχή δημιουργήθηκε ένα πανηγυρικό κλίμα και πολλοί το παραλλήλισαν με την πτώση του τείχους του Βερολίνου, μια άστοχη σύγκριση για πολλούς λόγους. Ενώ η περίπτωση της Γερμανίας σηματοδοτούσε την αποκατάσταση της ενότητας της χώρας, στην Κύπρο στην πραγματικότητα ισχυροποιήθηκε το κατοχικό καθεστώς οικονομικά, κοινωνικά αλλά και πολιτικά. Η κίνηση αυτή του Ντεκτάς σε συνεργασία με την Άγκυρα, αποσκοπούσε αφενός στην εκτόνωση της πίεσης έναντι του κατοχικού καθεστώτος και αφετέρου την δημιουργία θετικών εντυπώσεων διεθνώς. Στην αρχή μόνο ένα σημείο διέλευσης, Ledras Palace (μόνο για πεζούς). Με την πάροδο του χρόνου άνοιξαν δύο ακόμη σημεία διέλευσης στην Λευκωσία, στην οδό Λήδρας (μόνο για πεζούς), και στον Άγιο Δομέτιο (για οχήματα).

Τον Μάρτιο του 2004 παρουσιάστηκε η πέμπτη και τελική μορφή του σχεδίου, το οποίο υποβλήθηκε σε δύο ταυτόχρονα δημοψηφίσματα στην τούρκικη και κυπριακή πλευρά αντίστοιχα. Οι Τουρκοκύπριοι και Τούρκοι έποικοι ψηφοφόροι στο βόρειο τμήμα διαπίστωσαν ότι η πρόταση είναι ελκυστική και το 65% ψήφισε υπέρ του σχεδίου. Οι Ελληνοκύπριοι ψηφοφόροι όμως το απέρριψαν με το 76% να ψηφίζει αρνητικά.[57]

30. Η όψη της Λευκωσίας, το διάστημα του δημοψηφίσματος

[57] www.sigmalive.com

Το σχέδιο αυτό αν εγκρινόταν, ένα μόνιμο όριο θα έκοβε όχι μόνο την πόλη της Λευκωσίας αλλά όλη την Κύπρο σε δύο ζώνες σύμφωνα με τις διατάξεις περί οριοθέτησης των συνιστωσών κρατικών ορίων.[58] Σύμφωνα με το σχέδιο οι πόλεις και γενικότερα οι κατοικημένες περιοχές, θα οριοθετούνται με τέτοιο τρόπο ώστε πρωταρχικός στόχος να είναι η ακεραιότητα των ακινήτων. Η πρόσβαση και η διασύνδεση των δύο συνιστωσών κρατών θα ανήκει είτε στο ελληνικό είτε στο τουρκικό κράτος. Επίσης εκτός από μια γενική αναφορά ότι έδρα της ομοσπονδιακής κυβέρνησης θα πρέπει να είναι «η μεγαλύτερη Λευκωσία», δεν υπάρχουν άλλες αναφορές τόσο για την ενοποίηση της Λευκωσίας όσο και για το ότι η Λευκωσία είναι η πρωτεύουσα της Κύπρου.[59] Με αυτά τα δεδομένα η Κύπρος θα είχε επανενωθεί με μια ομοσπονδιακή δομή των δύο συνιστωσών κρατών, αλλά η Λευκωσία θα μοιραστεί μόνιμα σε δύο κομμάτια μεταξύ του ελληνικού και τουρκικού κράτους και θα παρέμενε η μόνη μοιρασμένη πρωτεύουσα της Ευρώπης.

Μετά την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΕ τον Μάιο του 2004, βελτιώθηκε περαιτέρω η επικοινωνία και η συμφιλίωση. Η Πράξη Προσχώρησης της Κύπρου προβλέπει ότι όλο το νησί προσχώρησε στην ΕΕ, αλλά η εφαρμογή της νομοθεσίας αναστέλλεται στους τομείς όπου η κυπριακή κυβέρνηση δεν ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο, μέχρι να αποτελεσματικό έλεγχο, μέχρι να επιτευχθεί μια ολοκληρωμένη λύση. Αυτό σημαίνει ότι τόσο οι Έλληνες όσο και οι Τουρκοκύπριοι πολίτες είναι πολίτες της ΕΕ που απολαμβάνουν όλα τα δικαιώματα και αναλαμβάνουν όλες τις ευθύνες που παρέχει η νομοθεσία της ΕΕ. Μέσα σε λίγα χρόνια, περισσότεροι από 90,000 Τουρκοκύπριοι υπέβαλαν αίτηση και απέκτησαν δελτία ταυτότητας και διαβατήρια της Κυπριακής Δημοκρατίας.

31. Η Κυπριακή Δημοκρατία είναι πλέον κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης

[58] United Nations, "The Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem" (Annan Plan), accessed March 02, 2015, Article 1).
[59] United Nations, "The Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem" (Annan Plan), accessed March 02, 2015, Article 7

Οι συνομιλίες για την εύρεση λύσης του κυπριακού προβλήματος συνεχίζονται τα επόμενα χρόνια αλλά δεν υπήρξε κάποια ουσιαστική εξέλιξη μέχρι τη Διάσκεψη για την Κύπρο, που πραγματοποιήθηκε στη Γενεύη της Ελβετίας στις 12 Ιανουαρίου του 2017. Ήταν υπό την αιγίδα του νέου ΓΓ των Ηνωμένων Εθνών, Αντόνιο Γκουτέρες (μόλις είχε αναλάβει καθήκοντα του ΓΓ του ΟΗΕ), με τη συμμετοχή των ηγετών των δύο κοινοτήτων Νίκου Αναστασιάδη και Μουσταφά Ακιντζί, και των υπουργών Εξωτερικών της Ελλάδας, της Τουρκίας και του Ηνωμένου Βασιλείου ως Εγγυητριών Δυνάμεων. Παρούσα ήταν και η Ευρωπαϊκή Ένωση με το καθεστώς του παρατηρητή. Ήταν η πρώτη φορά που συγκεντρώθηκαν όλοι μαζί για να συζητήσουν το κεφάλαιο της ασφάλειας και των εγγυήσεων, το έκτο και τελευταίο κεφάλαιο των διαπραγματεύσεων. Επίσης, οι δυο πλευρές κατέθεσαν χάρτη των διεκδικήσεων τους. Ο Πρόεδρος Αναστασιάδης επεσήμανε πως για πρώτη φορά από το 1974, η τ/κ πλευρά κατέθεσε χάρτη μέσα από τον οποίο καταγράφεται η επιστροφή υπό ε/κ διοίκηση σημαντικού ποσοστού των κατεχομένων εδαφών. Επεσήμανε, ακόμη, ότι για πρώτη φορά συγκλήθηκε πολυμερής διάσκεψη για την Κύπρο στην παρουσία της ΕΕ, στο υψηλότατο δυνατό επίπεδο, κατά τη διάρκεια της οποίας η Τουρκία ενεπλάκη για πρώτη φορά σε διάλογο με την Κυπριακή Δημοκρατία, με αντικείμενο συζήτησης την κατάργηση των εγγυήσεων και την αποχώρηση των κατοχικών στρατευμάτων.

Οι συμμετέχοντες στη Διάσκεψη για την Κύπρο αποφάσισαν την δημιουργία μιας ομάδας εργασίας εμπειρογνωμόνων, που «θα καταγράψουν συγκεκριμένα ερωτήματα και εργαλεία που χρειάζονται για αντιμετώπισή τους. Η ομάδα θα ξεκινήσει την εργασία της στις 18 Ιανουαρίου (2017) και η Διάσκεψη θα συνεχιστεί σε πολιτικό επίπεδο αμέσως μετά, για ανασκόπηση του αποτελέσματος των συζητήσεων της ομάδας εργασίας. Παράλληλα, οι συνομιλίες επί εκκρεμούντων θεμάτων σε άλλα κεφάλαια θα συνεχιστούν μεταξύ των δυο πλευρών στην Κύπρο», όπως αναφερόταν σε δήλωση που εκδόθηκε από τη Διάσκεψη για την Κύπρο. Άρα, οι δυο εξελίξεις που καταγράφηκαν στη Γενεύη για το Κυπριακό, είχαν να κάνουν με την κατάθεση χαρτών και την αποδοχή από τη διεθνή κοινότητα ότι οι Συνθήκες Εγγυήσεων του 1960 δεν μπορούν να συνεχιστούν.

Η τελευταία προσπάθεια για επίλυση του κυπριακού προβλήματος κατέληξε σε παταγώδη αποτυχία της Διάσκεψης στο Κραν Μοντανά (ελβετικό θέρετρο) ξημερώματα της Παρασκευής, 7 Ιουλίου του 2017. Είχε ξεκινήσει ένα μήνα προηγουμένως, στις 5 Ιουνίου 2017, στη Νέα Υόρκη, με κοινή συνάντηση του ΓΓ του ΟΗΕ, Αντόνιο Γκουτέρες, και τους ηγέτες των δύο κοινοτήτων στην Κύπρο, Νίκο Αναστασιάδη και Μουσταφά Ακιντζί. Η συμφωνία της Νέας Υόρκης προνοούσε τα εξής: σύγκληση εκ νέου της διάσκεψης της Γενεύης μέσα στον Ιούνιο, ουσιαστικό στοιχείο για την επίτευξη συνολικής συμφωνίας η πρόοδος στο κεφάλαιο της ασφάλειας και των εγγυήσεων, ο ειδικός σύμβουλος του ΓΓ για την Κύπρο, Έσπεν Μπαρτ Άιντα, θα εμπλεκόταν με όλους τους συμμετέχοντες στην προετοιμασία ενός κοινού εγγράφου – οδηγού για τις συζητήσεις για την ασφάλεια και των εγγυήσεων [με βάση τα αποτελέσματα της Γενεύης Ι και του Μοντ Πελεράν ΙΙΙ (των τεχνοκρατών)], παράλληλα θα συνεχίζονταν οι δικοινοτικές διαπραγματεύσεις στη Γενεύη για όλα τα άλλα εκκρεμή ζητήματα (ξεκινώντας από εδαφικό, περιουσιακό και διακυβέρνηση/κατανομή εξουσίας), όλα τα θέματα θα αποτελούσαν αντικείμενο αλληλένδετης διαπραγμάτευσης και, τέλος, ότι τίποτα δεν θα θεωρείτο συμφωνημένο πριν συμφωνηθούν όλα.
Την Παρασκευή 30 Ιουνίου, ο ΓΓ του ΟΗΕ ανέγνωσε το περιβόητο πλέον Πλαίσιο, γύρω από το οποίο γίνεται σήμερα συζήτηση για το κατά πόσον το αποδέχονται οι δυο πλευρές ως βάση για διαπραγμάτευση, σε περίπτωση επανεκκίνησης των συνομιλιών για το Κυπριακό.

Το τελευταίο βράδυ της Διάσκεψης όπως εξελίχθηκε, ο ΓΓ των Ηνωμένων Εθνών είχε εισηγηθεί τη μετάβαση των Πρωθυπουργών των Εγγυητριών Δυνάμεων στην Ελβετία ή και αλλού (Νέα Υόρκη) το αμέσως επόμενο διάστημα για συνολική συζήτηση των ανοικτών θεμάτων του Κυπριακού (εξωτερική πτυχή). Ο Έλληνας Πρωθυπουργός αρνήθηκε. Ο ΓΓ του ΟΗΕ αποφάσισε να δώσει οριστικό τέλος στην -μέχρι εκείνη τη στιγμή- ανοικτού τέλους Διάσκεψη για την Κύπρο. Μίλησε για αποτυχία και ευχήθηκε ότι καλύτερο σε όλους τους Κυπρίους, στον Βορρά και το Νότο, όπως ήταν η τελευταία του δήλωση προς τους δημοσιογράφους. Στη Διάσκεψη του Κραν Μοντανά έλαβαν μέρος οι ηγέτες των δύο κοινοτήτων στην Κύπρο, οι υπουργοί Εξωτερικών των τριών Εγγυητριών Δυνάμεων και ο ΓΓ του ΟΗΕ με την ομάδα του. Παρούσα ήταν και η Ύπατη Εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας, Φεντερίκα Μογκερίνι.[60]

[60] Δημοσιογράφος Κατερίνα Ηλιάδη

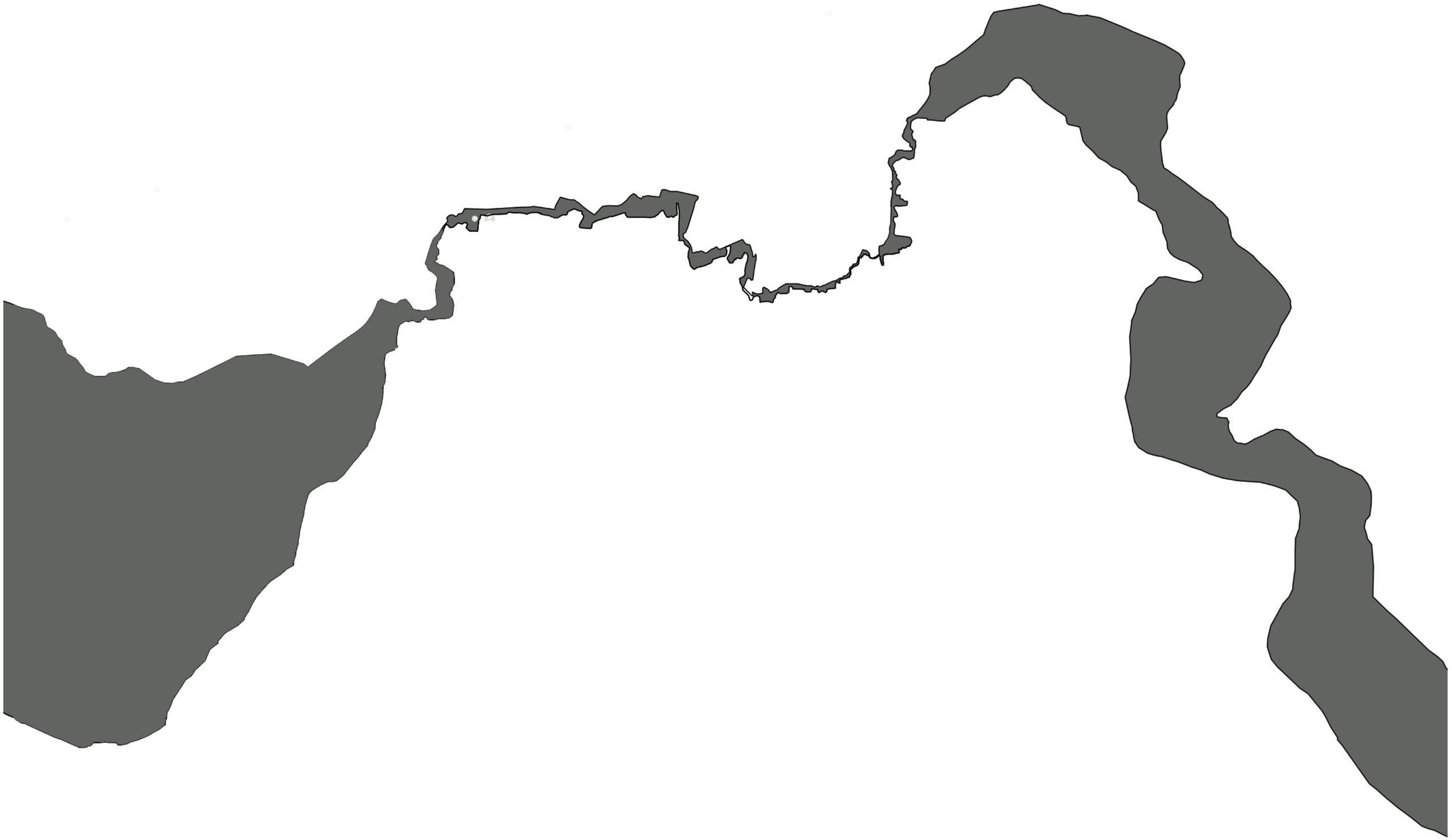

8

"Architecture is a low business, and city planning even slower."
Richard Rogers - Architect

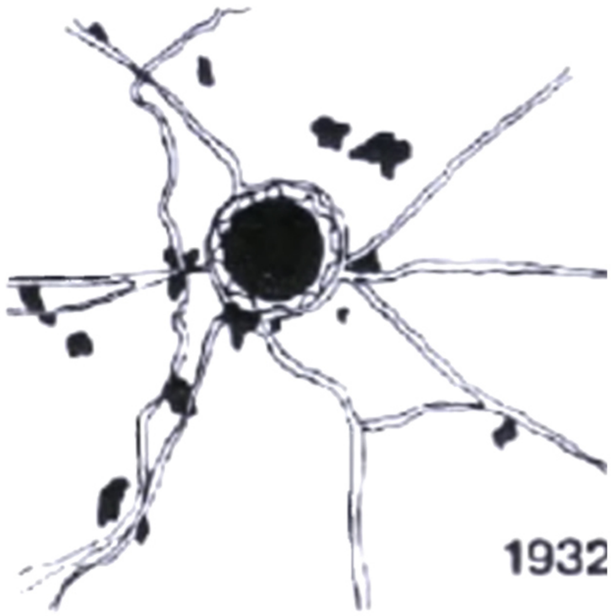

32. Λευκωσία 1932

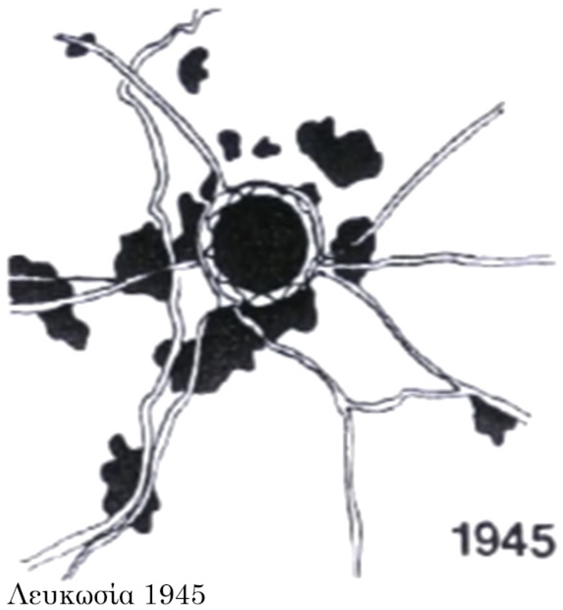

33. Λευκωσία 1945

34. Λευκωσία 1950

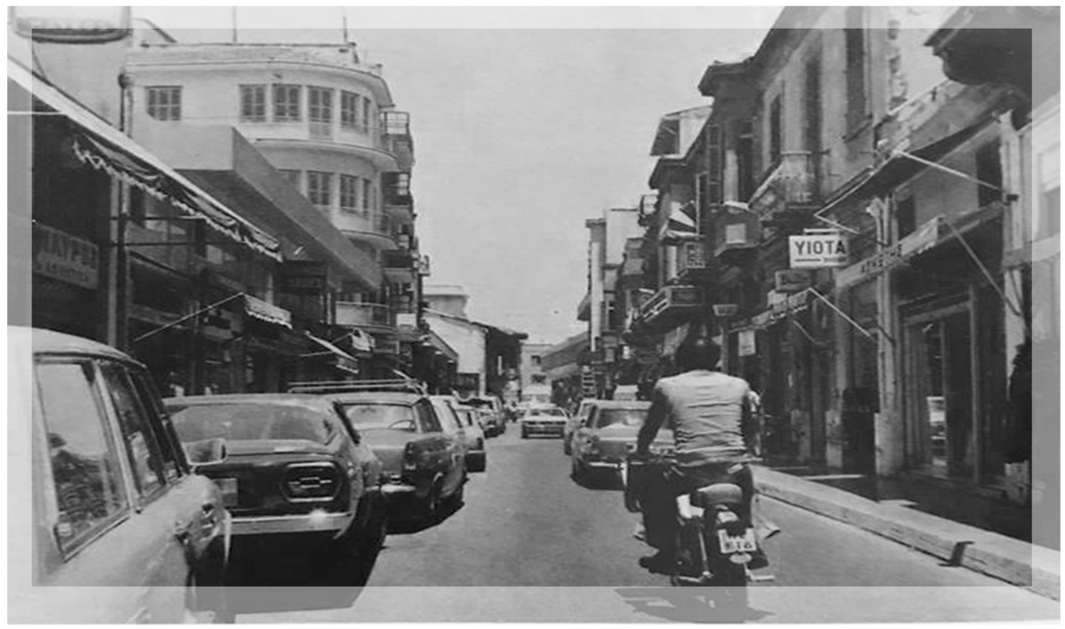

8.Πολεοδομική Εξέλιξη Λευκωσίας

8.1. Από την Ανεξαρτησία στην εισβολή

Μέχρι το 1931 όλη η πόλη περικλειόταν μέσα στα μεσαιωνικά της τείχη και η εξέλιξη της ήταν πολύ αργή, αλλά διατηρούσε τον παραδοσιακό της χαρακτήρα (εικόνα 32-33). Η πόλη ήταν ξεκάθαρα διαχωρισμένη από τα γύρω χωριά αν και οικονομικά όμως συνδεόταν και εξαρτιόταν από αυτά, αφού την προμήθευαν με γεωργικά και βιοτεχνικά προϊόντα. Εκτός των τειχών η πόλη περιοριζόταν στα 1,6 χιλιόμετρα. Με την οικονομική κρίση που έπληξε το νησί την δεκαετία του '30 αρχίζει η αστικοποίηση και μέχρι το 1960 ο πληθυσμός της πόλης αυξήθηκε κατά το 4%. Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο τα προάστια γύρω από την Λευκωσία άρχισαν να επεκτείνονται και μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '50 σχεδόν ενώθηκαν με το κέντρο της πόλης (εικόνα 34). Αργότερα το Καϊμακλί και η Παλλουριώτισσα προσαρτήθηκαν στην πόλη και έγιναν τμήματα της πρωτεύουσας, ενώ ο Άγιος Δομέτιος, η Έγκωμη, ο Στρόβολος και η Αγλαντζιά αναβαθμίστηκαν σε δήμους και σχημάτισαν τον πρώτο δακτύλιο προαστίων. Η εντός των τειχών πόλη αποτελείτο κυρίως από καταστήματα και μικρές βιοτεχνίες, αλλά και ένα μικρό ποσοστό κατοικιών. Το υφιστάμενο οδικό δίκτυο έχει ακτινωτή διάταξη και αυτό προκύπτει από την ιστορική εξέλιξη της Λευκωσίας. Η δομή και η πολεοδομική της οργάνωση έμοιαζαν πολύ με άλλα μεσανατολικά παραδείγματα του 19ου αιώνα και προέκυψε από συνδυασμό ελληνικών, τούρκικων, φράγκικων και ενετικών στοιχείων, εκφράζοντας έτσι την ιστορία της.

Με την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960, οι ρυθμοί οικοδομικής ανάπτυξης αυξάνονται και η πόλη εξαπλώνεται προς όλες τις κατευθύνσεις αλλά κυρίως κατά μήκος των κυκλοφοριακών αξόνων που ένωναν την πόλη με την γύρω περιοχή. Η παλιά πόλη κατοικείται κατά κύριο λόγο από γέροντες ενώ οι νέοι προτιμούν την ζωή έξω από τα τείχη. Το βόρειο και το δυτικό τμήμα έχουν επεκταθεί περισσότερο από το νότιο τμήμα και κυρίως το ανατολικό, στο οποίο είναι κυρίως βιομηχανίες και βιοτεχνίες (εικόνα 35). Επίσης ο ποταμός Πεδιαίος είναι σημαντικός παράγοντας για την ανάπτυξη του δυτικού τμήματος. Το βορειοδυτικό κομμάτι (εικόνα 36) παρουσιάζει πιο οργανωμένο ιστό με οικοδομικά τετράγωνα πιο οργανωμένα. Τα προάστια όπου στεγάζονταν οι χαμηλά αμειβόμενες τάξεις εργατών και τεχνιτών, ενσωματώνονται στην πόλη. Γενικά όμως η ανάπτυξη αυτή την περίοδο δεν εφαρμόζει μια ενιαία και οργανωμένη μορφή δόμησης. Αυτό οφειλόταν στο γεγονός ότι την γη του ο καθένας την εκμεταλλευόταν όπως ήθελε χωρίς να υπάρχουν συγκεκριμένοι όροι δόμησης και κάλυψης σε πολλά τμήματα της πόλης. Ιδιαίτερα στην περιοχή ακριβώς έξω από τα τείχη, τα κενά οικόπεδα και ο γενικός συντελεστής δόμησης και κάλυψης οδήγησαν στην ανάμειξη χρήσεων γης χωρίς να είναι οργανωμένες και πολλές φορές δεν συνδέονταν. Το οπτικό αποτέλεσμα αποτελεί μια μείξη από μονοκατοικίες και πολυκατοικίες παραταγμένες στους άξονες κυκλοφορίας, λόγω των κενών οικοπέδων ανάμεσα στις οικοδομές και του γενικού συντελεστή δόμησης.

35. Βορειοδυτικό τμήμα (Άγιος Δομέτιος-Έγκωμη)

36.Βιομηχανικές περιοχές του ανατολικού τμήματος

Η αρχική συγκέντρωση των υπηρεσιών, του εμπορίου, της διοίκησης και άλλων βασικών δραστηριοτήτων στο κέντρο της πόλης, ενθάρρυνε την ανάπτυξη του ακτινωτού οδικού δικτύου που λειτουργικά προκύπτει από την ύπαρξη ενός μοναδικού κέντρου απασχόλησης. Η μεταγενέστερη διασπορά των ευκαιριών απασχόλησης και των περιοχών κατοικίας σε ευρύτερες περιοχές, κυρίως κατά μήκος των κύριων οδικών αξόνων, περιόρισε την κυκλοφοριακή τους ικανότητα και τις δυνατότητες διακίνησης του πληθυσμού, εφόσον η αστική εξάπλωση δεν υποστηρίχθηκε παράλληλα από ουσιαστικές βελτιώσεις του οδικού δικτύου.

Οι Κύπριοι μέχρι και τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας της Κυπριακής Δημοκρατίας αντιμετώπιζαν τις ανάγκες για στέγαση. Λόγω της κατατετμημένης ιδιοκτησίας δεν μπορούσε να εφαρμοστεί ενιαία και οργανωμένη μορφή ανάπτυξης μέχρι που το 1972 η κυβέρνηση σε συνεργασία με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών αξιολογώντας το στεγαστικό πρόβλημα άρχισε να υιοθετεί μια πιο ουσιαστική στεγαστική πολιτική, η οποία φιλοδοξούσε να μειώσει στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό το στεγαστικό πρόβλημα. Η πολιτική αυτή προνοούσε τη σημαντική αύξηση της ετήσιας ανέγερσης κατοικιών για χαμηλά αμοιβόμενες τάξεις (σχέδιο ενοικιαγοράς) και παράλληλα να καλύψει ή να διευκολύνει τις διαδικασίες στέγασης των μεσαίων εισοδηματικών τάξεων. Την υλοποίηση αυτού του σχεδίου απέτρεψε η εισβολή, με σοβαρές επιπτώσεις σε όλους τους τομείς.

Την περίοδο από την ανεξαρτησία μέχρι την τουρκική εισβολή, μετά τις συνεχείς διαμάχες ανάμεσα στις δύο κοινότητες, είχε ως αποτέλεσμα τον διαχωρισμό των οικισμών της κάθε κοινότητας. Οι Τουρκοκύπριοι αναγκάστηκαν να μετακομίσουν σταδιακά προς το βόρειο τμήμα. Το βιοτικό επίπεδο εκείνη την περίοδο ήταν πολύ χαμηλό και αυτό έχει αντίκτυπο και στα σπίτια (εικόνα 37). Το 1970, οι συνθήκες ζωής άρχισαν να γίνονται καλύτερες, μετά τις φασαρίες του 1963.

37. Αεροφωτογραφια Λευκωσίας δεκαετίας της δεκαετίας του 1960

Μετά την εισβολή.

Μετά τον βίαιο διαχωρισμό, η πόλη αντιμετωπίζει πολλαπλά προβλήματα που αφορούν την ομαλή λειτουργία της. Εκτός από τις φυσικές φθορές του ιστορικού κέντρου, από σύμβολο αστικής ευμάρειας μετατρέπεται σε ένα υποβαθμισμένο και φτωχό κομμάτι της ευρύτερης περιοχής. Οι παλιές συνοικίες στον πυρήνα της περιτοιχισμένης πόλης, οδηγήθηκαν στον μαρασμό λόγω του παλιού ιστού, της έντονης συμφόρησης στην κίνηση οχημάτων, την ανάμειξη των ασύμβατων χρήσεων γης, την έλλειψη πρασίνου.

Κυρίως μεταξύ 1973 και 1976, ο πληθυσμός του ελεύθερου κομματιού της Λευκωσίας αυξήθηκε κατά 40% περίπου.[60] Αυτό οφειλόταν κυρίως στην εισροή προσφύγων από τα κατεχόμενα του νησιού. Η κυβέρνηση αναλαμβάνει προγράμματα στέγασης, απαραίτητα για την άμεση στέγαση των προσφύγων. Υλοποιήθηκε αναδιανομή του πληθυσμού των εκτοπισθέντων και η ανάπτυξη του νότιου τμήματος της πόλης ήταν αναπόφευκτη και καλύτερη λύση. Έτσι η πόλη διογκώνεται υπέρμετρα χωρίς να προηγηθεί σχέδιο πόλης ενώ το κέντρο εγκαταλείφτηκε σταδιακά. Το οδικό δίκτυο από και προς το ιστορικό κέντρο αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα και ταυτόχρονα υπάρχει έντονο το πρόβλημα της έλλειψης χώρων στάθμευσης.

Το τεράστιο πρόβλημα που προκάλεσε ο μαζικός εκτοπισμός δημιούργησε την ανάγκη της σύστασης της Υπηρεσίας Μερίμνης που ασχολείται με τα προβλήματα των προσφύγων. Πρώτη δραστηριότητα ήταν η στέγαση τους σε καταυλισμούς από αντίσκηνα σε διάφορα μέρη της ελεύθερης Κύπρου. Οι καταυλισμοί αυτοί παρείχαν μόνο τα στοιχειώδη για την διαβίωση των προσφύγων. Το 1975, υιοθετείται από την κυβέρνηση μια πιο συγκεκριμένη πολιτική στέγασης. Πάνω σε δημόσια ή ιδιόκτητα οικόπεδα κτίζονται κατοικίες, βελτιώνονται κατοικίες σε εγκαταλελειμμένα τουρκοκυπριακά χωριά και συνοικίες. Σε σχετικά ικανοποιητικό χρόνο στεγάστηκαν 200 χιλιάδες πρόσφυγες. Συνεπώς στον οικοδομικό τομέα εισήχθηκαν νέα συστήματα δόμησης, λόγω των αναγκών που προέκυψαν για μεγάλες οργανωμένες αναπτύξεις (συνεχείς δόμηση, ταχύρυθμα συστήματα δόμησης).[61]

Οι πρώτοι αυτοί οικισμοί κατασκευάστηκαν με προδιαγραφές χαμηλού κόστους. Στην Λευκωσία έχουν ανεγερθεί 6,835 μονάδες και έχουν στεγαστεί περίπου 30,000 πρόσφυγες. Στην πρώτη φάση του στεγαστικού αυτού προγράμματος οι οικισμοί ήταν μεγάλοι (500-1000 κατοικίες περίπου). Οι πρώτοι οικισμοί τοποθετήθηκαν σε περιοχές κοντά σε πόλεις ή περαστικές περιοχές που η οικιστική ανάπτυξη ήταν υποτυπώδης (εικόνα 38). Οι οικισμοί αυτοί αρχικά λειτουργούσαν ως αυτόνομοι πυρήνες που αποσκοπούν εκτός από την στέγαση μεγάλου αριθμού προσφύγων και στην ανάπτυξη της περιοχής, αφού λειτουργούν ως πόλος έλξης για την οικιστική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η Ανθούπολη και ο Άγιος Ελευθέριος στα Λατσιά.

[60] http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/sitemap_gr/sitemap_gr
[61] http://www.sppk.org.cy/

Συνοικισμός Αγίου Παύλου

Συνοικισμός Αγία Βαρβάρα

Συνοικισμός Αγίου Νικολάου

Συνοικισμός Αγίου Γεωργίου

Συνοικισμός Πλατύ Αγλαντζιάς

Συνοικισμός Αγλαντζιάς ΙΙ

Συνοικισμός Αγίου Ελευθερίου

Συνοικισμός Λατσιά ΙΙ

Συνοικισμός Λατσιά Ι

Συνοικισμός Στροβόλου Β'

Συνοικισμός Κόκκινες

Συνοικισμός Άσπρες

Συνοικισμός Αγίου Μάμα

Συνοικισμός Λακατάμειας Ι

Συνοικισμός Ανθούπολης

Συνοικισμός Στροβόλου Γ'

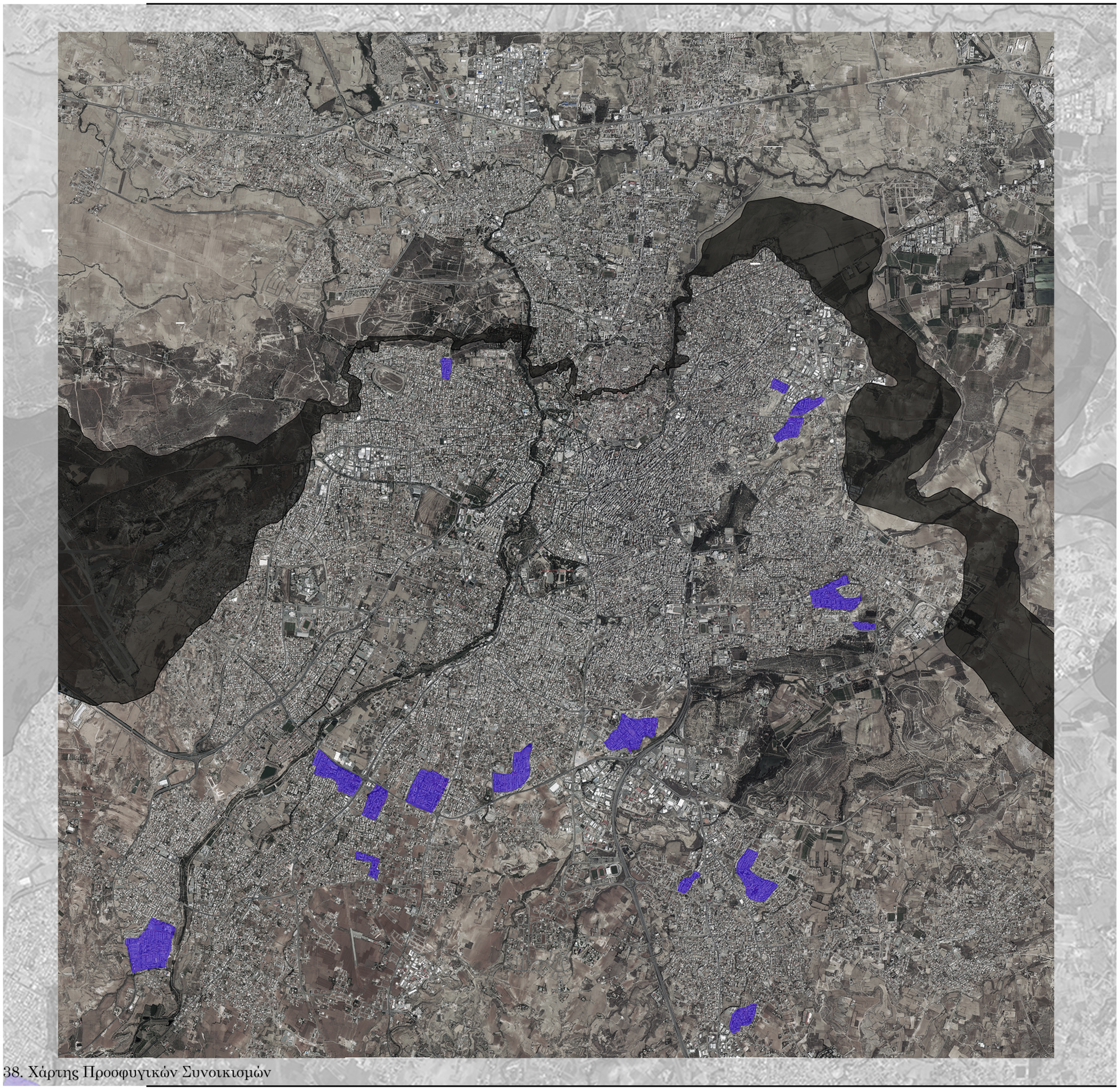

38. Χάρτης Προσφυγικών Συνοικισμών

Η κατασκευή μεγάλων και αυτόνομων οικισμών της πρώτης φάσης του στεγαστικού αυτού προγράμματος ήταν αποτέλεσμα της πίεσης για άμεση και μαζική στέγαση. Στη δεύτερη φάση, μετά από αναθεώρηση του σχεδίου, κτίζονται μικροί σε κλίμακα οικισμοί (200-300 κατοικιών περίπου) οι οποίοι εύκολα εντάσσονται στην υφιστάμενη δομή της περιοχής και σύντομα αφομοιώνονται αφού ταυτόχρονα αναπτύσσεται και η ιδιωτική οικιστική ανάπτυξη. Έτσι περιορίζεται ή ακόμα εξαλείφεται ο κίνδυνος γκετοποίησης.

Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της ανάπτυξης της Λευκωσίας μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '80 ήταν η διάσπαρτη εξάπλωση των οικοπέδων και των μεμονωμένων κατοικιών στις παρυφές της πόλης (εικόνες 39, 40). Τα γενικότερα οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, οι μηχανισμοί της αγοράς γης και διάφορες κοινωνικές αντιλήψεις συνέτειναν στη συνεχή επιδείνωση του φαινόμενου που αποτελούσε μέχρι το 1990 ιδιοτυπία της κυπριακής πραγματικότητας και ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα όλων των αστικών περιοχών της Κύπρου. Επιπλέον, ο κατακερματισμός της ιδιοκτησίας της γης αποτελεί ουσιώδες εμπόδιο στον σχεδιασμό και υλοποίηση ενιαίων και ορθολογικά οργανωμένων αναπτύξεων, ενώ μέχρι το 1982 η ύπαρξη ιδιωτικής υδατοπρομήθειας αποτελούσε αποφασιστικό κριτήριο για δυνατότητα υλοποίησης νέων αναπτύξεων εκτός Ορίου Ανάπτυξης.[62]

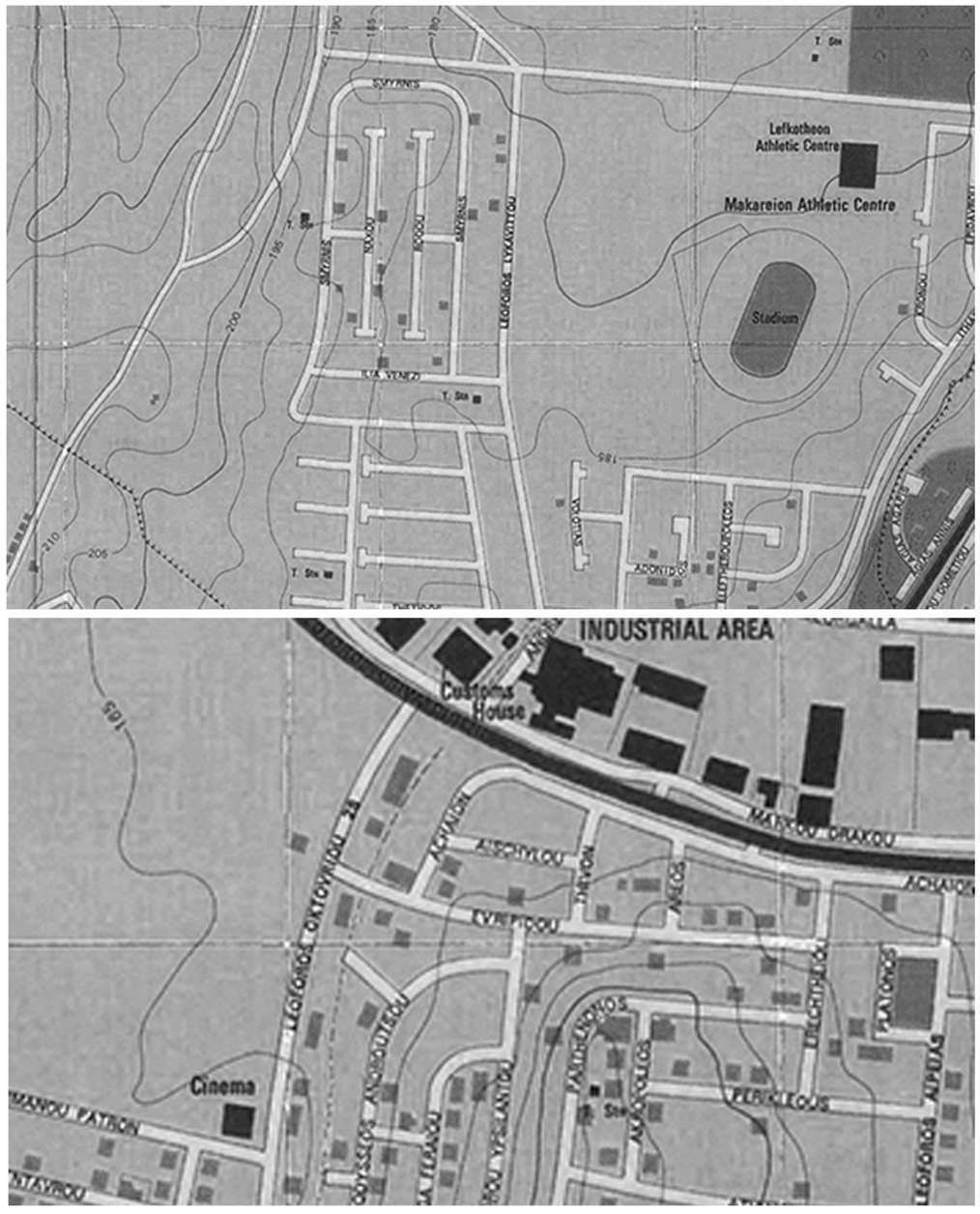

39. Διάσπαρτη δόμηση στον Δήμο Έγκωμης

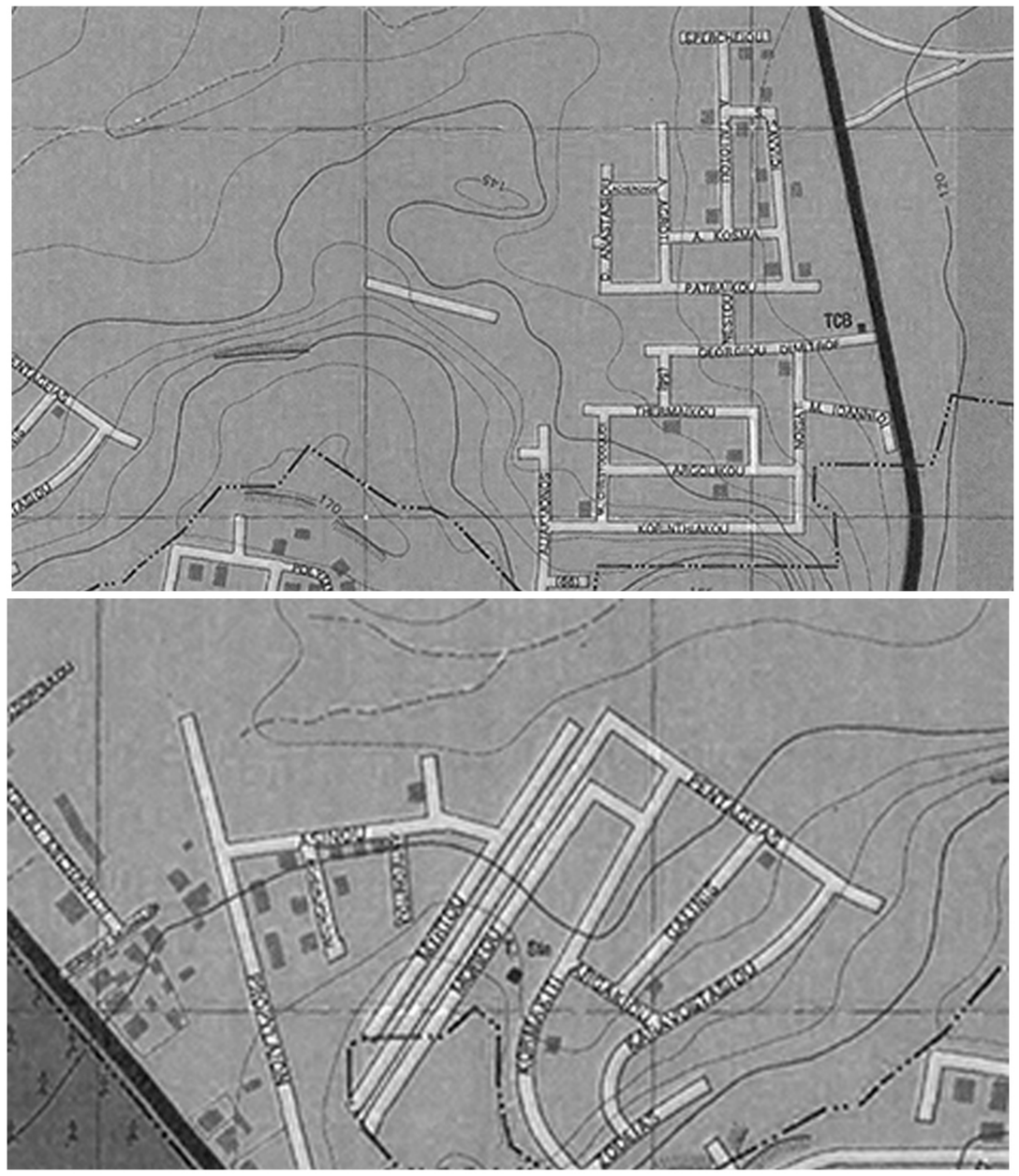

40. Διάσπαρτη δόμηση στον Δήμο Αγλαντζιάς

[62] Τοπικό Σχέδιο Λευκωσίας: Πρόνοιες και Μέτρα Πολιτικής 2016, Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Οκτώβριος 2016 Λευκωσία, σελ. 5

Με αυτές τις συνθήκες η πόλη παρουσιάζει μια πιο συμπαγή δόμηση πλεόν και στο νότιο αλλά και στο ανατολικό τμήμα. Τα Λατσιά, η Λακατάμεια και το Γέρι (περιοχές που βρίσκονται στα νότια της πόλης), δέχτηκαν πληθυσμιακή αύξηση. Τα Λατσιά και η Λακατάμεια ανβαθμίστηκαν σε δήμους και μαζί με την κοινότητα (τότε) Γερίου διαμορφώνουν τον δεύτερο δακτύλιο προαστίων (εικόνα 42). Οι δύο νέοι δήμοι επεκτάθηκαν κατά μήκος δύο αξόνων που οδηγούσαν εντός και εκτός του ιστορικού κέντρου. Τα Λατσιά κατά μήκος του παλαιού δρόμου που σύνεδεε την Λευκωσία με την Λεμεσό και η Λακατάμεια κατά μήκος του δρόμου Λευκωσίας – Παλαιχωρίου. Τα προάστια του βόρειου τμήματος της πρωτεύουσας, Τράχωνας, Ομορφίτα, Νεάπολη, καταλήφθηκαν από τους εισβολείς (εικόνα 41).[63]

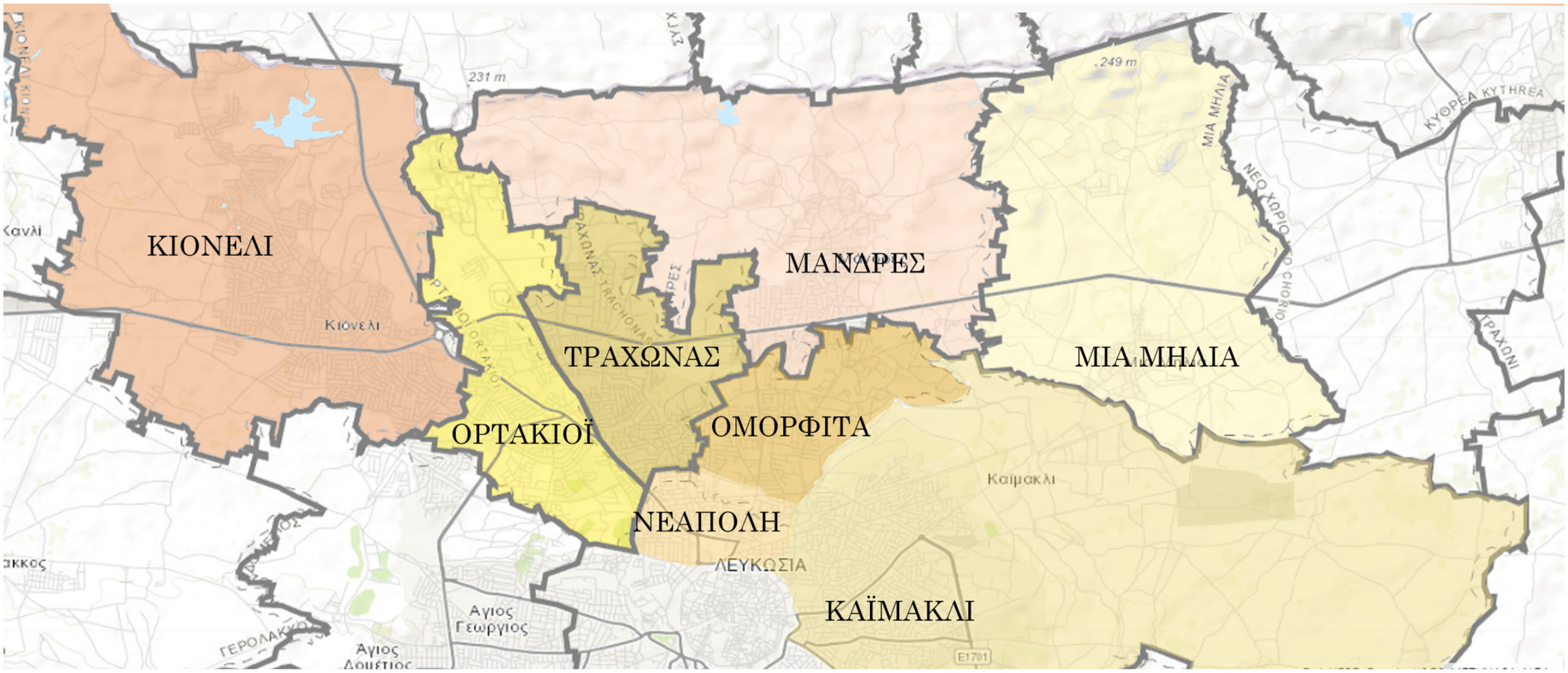

41. Χάρτης Προαστίων Βόρειας Λευκωσίας

Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του ’80 η ανάπτυξη της Λευκωσίας είναι διάσπαρτη. Η δόμηση σε κάποιες περιοχές είναι οργανωμένη και σχηματίζει οικοδομικά τετράγωνα (Αγλαντζιά, νέες περιοχές Στροβόλου, Έγκωμη, προσφυγικοί συνοικισμοί Κόκκινων, Άσπρων). Ξεχωρίζουν οι προσφυγικοί συνοικισμοί οι οποίοι έχουν μια πιο οργανωμένη και παρόμοια διάταξη. Η τοποθέτηση τους στην πόλη ήταν βασικός παράγοντας για την ένωση του πρώτου δακτυλίου προαστίων με τον δεύτερο. Σε κάποιες άλλες περιοχές η συνεχής κατάτμηση χωρίς ένα οργανωμένο σχέδιο οδηγεί σε ένα ιστό με δαιδαλώδη στενά και οι κοινόχρηστοι χώροι είναι ελάχιστοι σε σχέση με την έκταση της πόλης. Οι νεοσυσταθείσες περιοχές (Λατσιά, Λακατάμεια) είναι πιο αραιές σε σχέση με τις περιοχές κοντά στον αστικό πυρήνα.

Το οδικό δίκτυο παραμένει περίπου το ίδιο, με ακτινωτή διάταξη, με τους κύριους δρόμους να φεύγουν από το αστικό κέντρο. Οι δευτερεύοντες δρόμοι που συνδέουν κατά πλειοψηφία δεν έχουν μια συνέχεια για να αποτελούν δακτυλίους και να ενώνουν όλους τους ακτινωτούς δρόμους.

[63] Demetriou, C. (2004), “Nicosia Urban Area”, in Dubois-Taine G. (editor), European Cities, Insights on Outskirts. Volume: From Helsinki to Nicosia, eleven case studies and synthesis, Cost Action CIO, Brussels: Blanchard σελ. 243

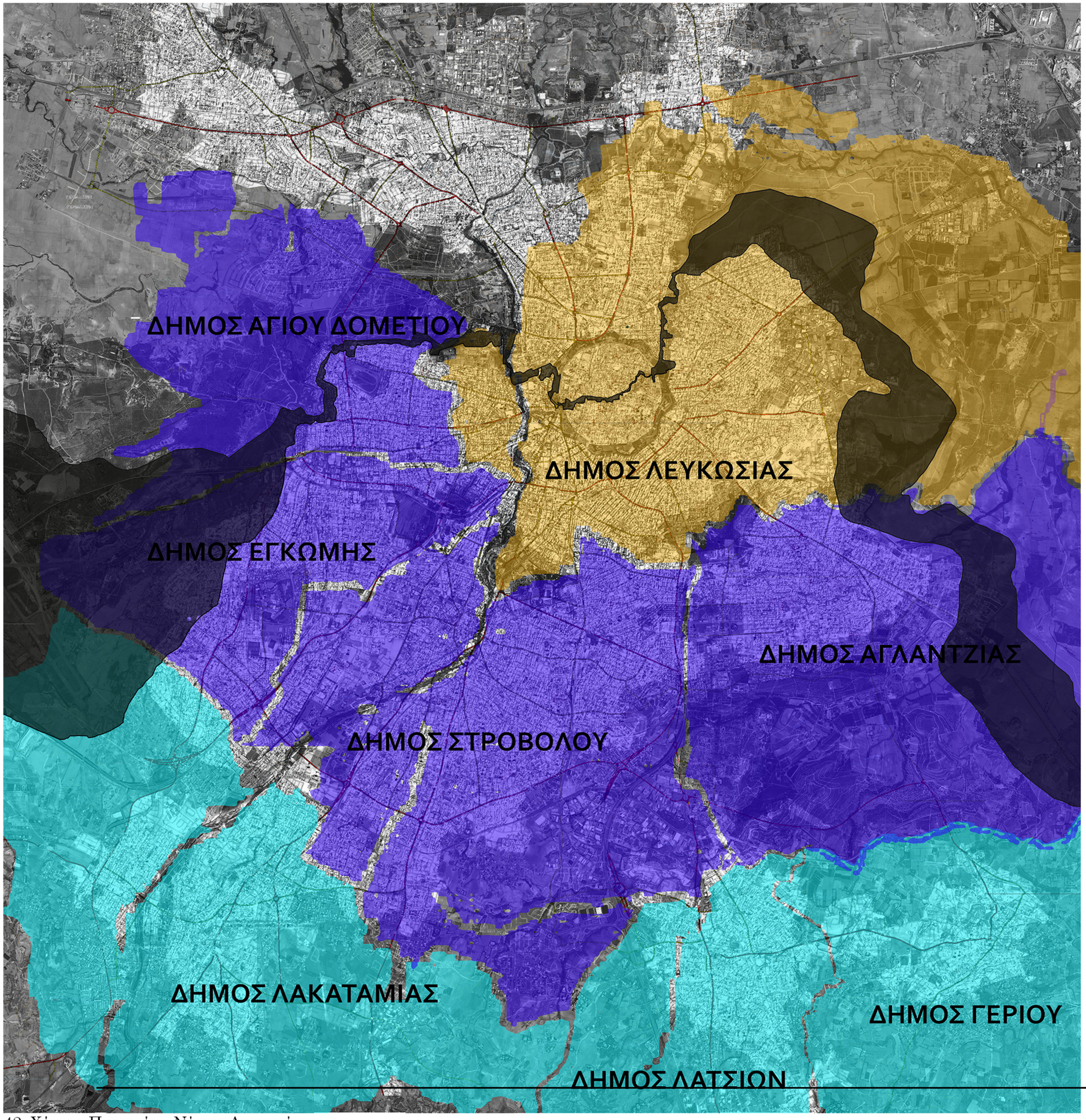

42. Χάρτης Προαστίων Νότιας Λευκωσίας

Την περίοδο αυτή δεν έχουμε στοιχεία για την δόμηση στο κατεχόμενο κομμάτι. Μετά την εισβολή και την διαίρεση του νησιού, η πολιτική και χωρική διαίρεση προκαλεί τον εκτοπισμό των κατοίκων της Κύπρου. Ενώ οι Ελληνοκύπριοι ξεσπιτώνονται και μεταφέρονται προς τα νότια οι Τουρκοκύπριοι μεταφέρονται προς τον βορρά. Η μεταφορά αυτή πληθυσμών προκαλεί την ανάγκη της στέγασης. Ο αριθμός των Τουρκοκυπρίων όμως είναι μικρότερος από τους Ελληνοκύπριους επομένως κατασκευάστηκαν ελάχιστες νέες κατοικίες μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Μετά την ανακήρυξη του ψευδοκράτους στις 15 Νοεμβρίου 1983, η διοίκηση τους ήθελε να αναδιοργανώσει τα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά θέματα, που κατά συνέπεια προκαλούνται από την ανάγκη στέγασης. Έτσι κατασκευάζονται κοινωνικές κατοικίες μεταξύ του 1984-1992, ανάλογα με το επίπεδο του εισοδήματος των ανθρώπων (100m2 ,85m2, 60m2).

Η τελευταία δεκαετία του 20ου αιώνα

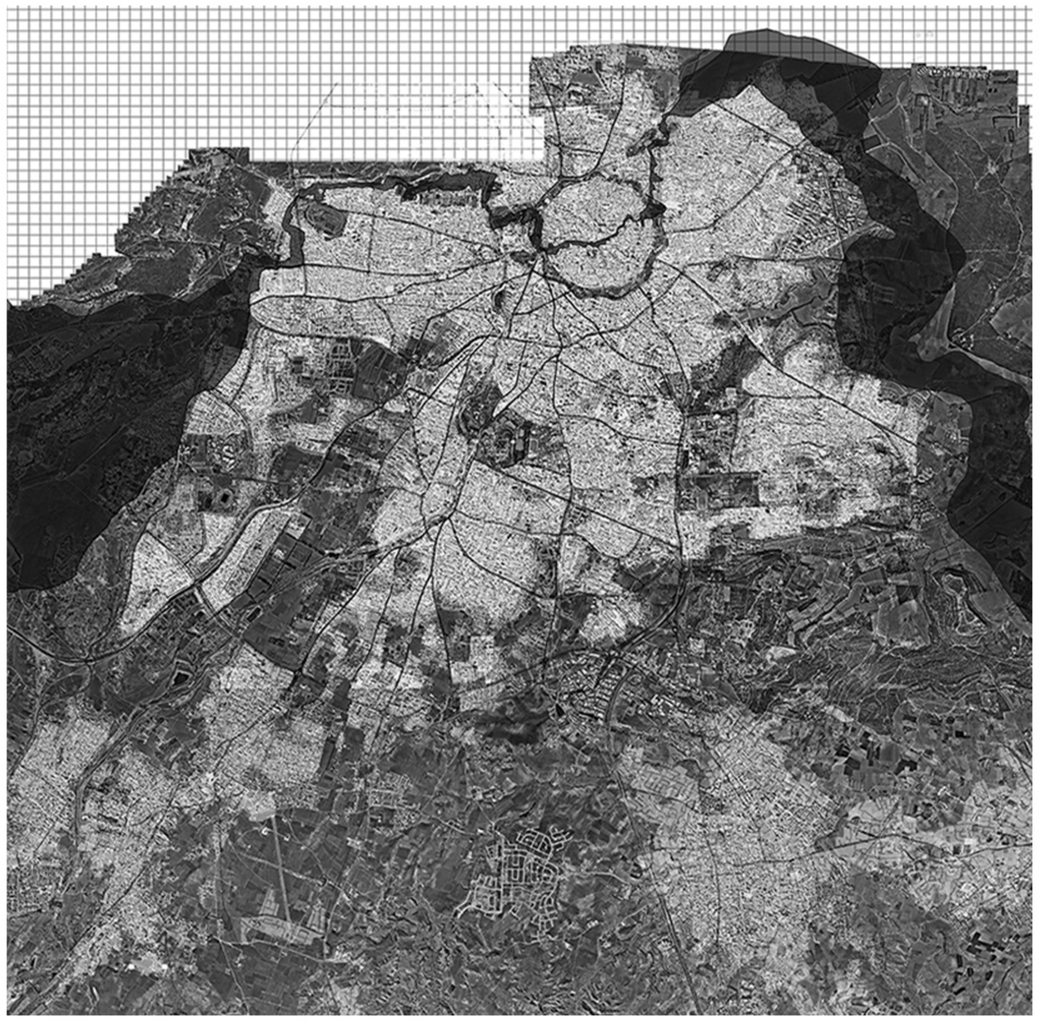

43. Χάρτης διαφοράς πληθυσμού 1986-1993

44. Τα κτήρια έξω ακριβώς από το αστικό κέντρο είναι ογκώδες

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο ο συνολικός πληθυσμός του Δήμου Λευκωσίας το 1992 ανερχόταν στις 177,400 μειώθηκε σε σχέση με τον πληθυσμό αμέσως μετά την εισβολή, αλλά ο πληθυσμός του αστικού συγκροτήματος αυξήθηκε κατά 28,400 περίπου κατοίκους και αυτό φαίνεται και από την οικιστική ανάπτυξη της πόλης. Η αύξηση αυτή επηρέασε τα προάστια περισσότερο τον Δήμο Στροβόλου, Λατσιών, Λακατάμειας, Αγλαντζιας, Έγκωμης και την κοινότητα (τότε) Γερίου.

Αύτη η αύξηση του πληθυσμού φαίνεται και στον πολεοδομικό ιστό. Η έλλειψη αποτελεσματικής πολεοδομικής νομοθεσίας μέχρι το 1990, σε συνδυασμό με την αυξημένη ζήτηση γης για ανάπτυξη και επένδυση, καθώς και την διατήρηση σημαντικού ποσοστού της γης είτε για μελλοντική χρήση είτε για κερδοσκοπία, δημιούργησαν συνθήκες που συνέτειναν στην υποβάθμιση της ποιότητας ζωής μεγάλου μέρους του πληθυσμού. Το φαινόμενο εκδηλώθηκε με διάσπαρτη οικιστική ανάπτυξη και διαχωρισμούς οικοπέδων, πληθώρα κενών οικοπέδων, και ανάμειξη μη συμβατών χρήσεων.[64]

Ο Δήμος Αγίου Δομετίου, ο Δήμος Στροβόλου τείνουν να ενωθούν με τον Δήμο Λευκωσίας. Συνοπτικά ο πρώτος δακτύλιος προαστίων παρουσίαζε μια πιο συμπαγή μορφή ενώ ο δεύτερος δακτύλιος είναι ακόμα πιο ανεξάρτητος. Ο Άγιος Δομέτιος χαρακτηρίζεται από κατοικίες μεσαίας τάξης, από οικογένειες που ήρθαν στην Λευκωσία για να βρουν πιο εύκολα δουλειά αφού την εποχή εκείνη τα αυτοκίνητα ήταν περιορισμένα. Ο Δήμος Στροβόλου, ο οποίος είχε και την περισσότερη πληθυσμιακή αύξηση, αν εξαιρέσουμε τον ιστορικό του πυρήνα (εικόνα 47) αναπτύσσεται προς όλες τις κατευθύνσεις και η δόμηση στα όρια του δήμου είναι αραιή. Ο Δήμος Στροβόλου λόγω των χαμηλών τιμών στα οικόπεδα και της βιομηχανικής περιοχής, κατοικείται από μεσαία και εργατική τάξη.

Μεγάλη αντίθεση παρατηρείται στην περιοχή ακριβώς έξω από τον αστικό πυρήνα (στο νότιο κομμάτι) που τα κτήρια είναι αρκετά πιο ογκώδη σε σχέση με το περιτειχισμένο κομμάτι. Τα κτήρια αυτά αποτελούν δημόσιες χρήσεις (σχολεία, δημόσιες υπηρεσίες) ή κτήρια γραφείων (εικονα 44).

[64] Τοπικό Σχέδιο Λευκωσίας: Πρόνοιες και Μέτρα Πολιτικής 2016, Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Οκτώβριος 2016 Λευκωσία, σελ. 6

Στο ανατολικό κομμάτι του Δήμου Λευκωσίας η δόμηση είναι πυκνή τα κτήρια είναι πιο μικρά και άναρχα δομημένα χωρίς να ακολουθούν κάποιο κάνναβο. Η οικιστική ζώνη έχει ενωθεί με την βιομηχανική ζώνη και τείνει να ενωθεί με τον Δήμο Αγλαντζιάς τα επόμενα χρόνια. Οι περιοχές Καϊμακλίου και Παλλουριώτισσας (εικόνα 45) πριν αναπτυχθούν οικιστικά ήταν κυρίως αγροτικές και κτηνοτροφικές περιοχές. Από την δεκαετία του 1980 και μετά οι εργασίες αυτές καταργούνται λόγω οικοδομικής και βιομηχανικής ανάπτυξης. Το Καϊμακλί ως γνωστό φημιζόταν για τους καλύτερους τεχνίτες εκκλησιών και ξυλόγλυπτων τέμπλων που βρίσκεις διάσπαρτα σε ολόκληρη την Κύπρο και όχι μόνο. Ο Δήμος Αγλαντζιάς, του οποίου η δομή του αρχικά βασίστηκε στον οδικό άξονα που ξεκινά από το αστικό κέντρο, αναπτύσσεται πιο άναρχα αλλά σε κάποια σημεία διακρίνεται πιο οργανωμένη δόμηση και τείνει και αυτός να ενωθεί με τον Δήμο Στροβόλου και Λευκωσίας(δυτικά).

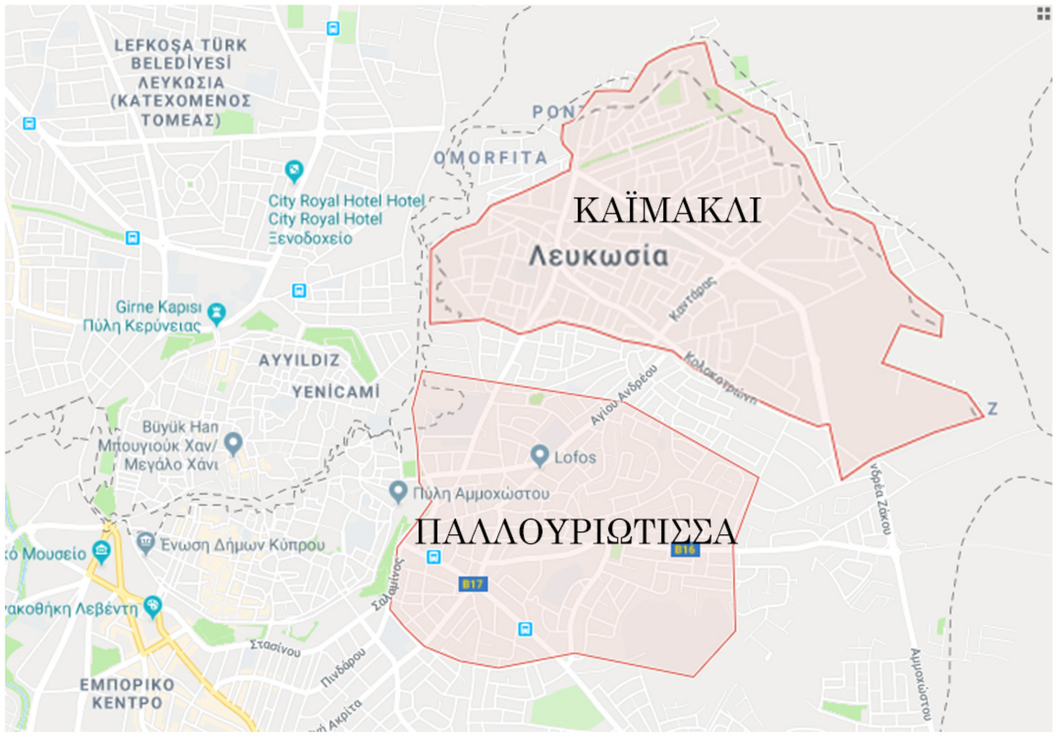

45. Όρια περιοχής Καϊμακλίου και Παλλουριώτισσας του Δήμου Λευκωσίας

46. Δόμηση του Δήμου Έγκωμης

47. Παλαιός πυρήνας Δήμου Στροβόλου

Αραιή δόμηση έχει και ο Δήμος Έγκωμης και σε κάποια σημεία ο δήμος Λακατάμειας αλλά είναι εμφανώς πιο οργανωμένη, με οικοδομικά τετράγωνα οριοθετημένα και προσαρμοσμένα στο ανάγλυφο της πόλης (εικόνα 46). Η Λακατάμεια (εικόνα 48) είναι κτισμένη πάνω στον οδικό άξονα που ενώνει με το κέντρο, ενώ ακόμα δεν έχει ενωθεί με τον Δήμο Στροβόλου και Λατσιών, έχει όμως μια διάσπαρτη δόμηση που θα ωθήσει την ένωση των Δήμων. Τέλος, ο Δήμος Λατσιών δεν έχει την γραμμική ανάπτυξη της Λακατάμειας, έχει πιο διάσπαρτη ανάπτυξη, με τον παλιό κέντρο (εικόνα 49) και την νέα περιοχή στο βόρειο κομμάτι και το νότιο πιο πυκνοκατοικημένη και μικρότερα οικόπεδα. Η δόμηση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί οργανωμένη, είναι λίγο πιο άναρχη και αυθαίρετη (εικόνα 50)Αξίζει να αναφερθεί ότι η Έγκωμη οικιστικά δεν αναπτύχθηκε γύρω από τον αρχικό της πυρήνα και τούτο γιατί τα μεγάλα κτήματα με τους εκτεταμένους ελαιώνες, που είχε στα ανατολικά, νότια και δυτικά της περιοχής αυτής το Μετόχι του μοναστηριού Κύκκου, επειδή δεν είχαν ακόμη διαχωριστεί σε οικόπεδα εμπόδιζαν την εξάπλωση του χωριού γύρω από τον αρχικό του πυρήνα. Όμως η κατάσταση άλλαξε ριζικά, μετά την οικοπεδοποίηση μέρους

48. Τμήμα Δήμου Λακατάμειας

49. Παλαιός πυρήνας Δήμου Λατσιών

50. Αυθαίρετη και άναρχη δόμηση Δήμου Λατσιών

των κτημάτων αυτών. Ωστόσο μέχρι να γίνει αυτό αναπτύχθηκαν οικιστικά διάφορες (εικόνα 52) άλλες περιοχές της Έγκωμης, όπως η περιοχή του Γυμνασίου Κύκκου στα νοτιοανατολικά του αρχικού πυρήνα μέχρι και την οδό Προδρόμου στα ανατολικά, η περιοχή Παρισινού στα νότια και η λοφώδης περιοχή της Μακεδονίτισσας στα νοτιοδυτικά (εικόνα 51). Τέλος, κατά τη δεκαετία 1980-90 μεγάλη οικιστική ανάπτυξη παρατηρήθηκε επίσης στην περιοχή που εκτείνεται από τα νότια του ξενοδοχείου Hilton Park (τότε Λήδρα) και φθάνει μέχρι την ανατολική πλευρά της Διεθνούς Έκθεσης και την περιοχή των Λούνα Παρκ. Επίσης σημαντική υπήρξε και η οικιστική ανάπτυξη της περιοχής που εκτείνεται από τα βορειοανατολικά του ξενοδοχείου Hilton Park και φθάνει μέχρι τη νέα εκκλησία του Αγίου Νικολάου. Ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας για τη γενικότερη ανάπτυξη της Έγκωμης υπήρξε και η ίδρυση της βιομηχανικής περιοχής Έγκωμης (εικόνα 53)που δημιουργήθηκε μεταξύ της οδού Κυριάκου Μάτση και της λεωφόρου Γρίβα Διγενή. Η ανάπτυξη της βιομηχανικής περιοχής και η οικιστική επέκταση των περιοχών που αναφέραμε άρχισε βασικά μετά την ανεξαρτησία με την κατασκευή ορισμένων βασικών έργων υποδομής όπως είναι η δημιουργία της λεωφόρου Γρίβα Διγενή και η κατασκευή της γέφυρας του Πεδιαίου στους Αγίους Ομολογητές. Η λεωφόρος Γρίβα Λιγενή, παρά την αδράνεια του Διεθνούς Αεροδρομίου Λευκωσίας, αποτελεί σήμερα έναν από τους σημαντικότερους και πιο πολυσύχναστους δρόμους της Λευκωσίας.[65]Το οδικό δίκτυο δεν αλλάζει πάρα πολύ, αλλά αυτό αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της ανάπτυξης της πόλης. Το πράσινο δεν είναι οργανωμένο, κυρίως το συναντάμε στην χάραξη του ποταμού που διασχίζει την πόλη και σε κάποια σημεία στο ανατολικό κομμάτι. Οι πλατείες και οι δημόσιοι χώροι δεν είναι ούτε αυτοί οργανωμένοι. Παρά την αναζήτηση χαρτών και στοιχείων για το κατεχόμενο τμήμα, αυτή την εποχή δεν κατέστη δυνατόν να βρεθούν.

51. Περιοχές Δήμου Έγκωμης

52. Οικιστική Ανάπτυξη Δήμου Έγκωμης

53. Βιομηχανική Έγκωμης

[65]http://engomi.org/

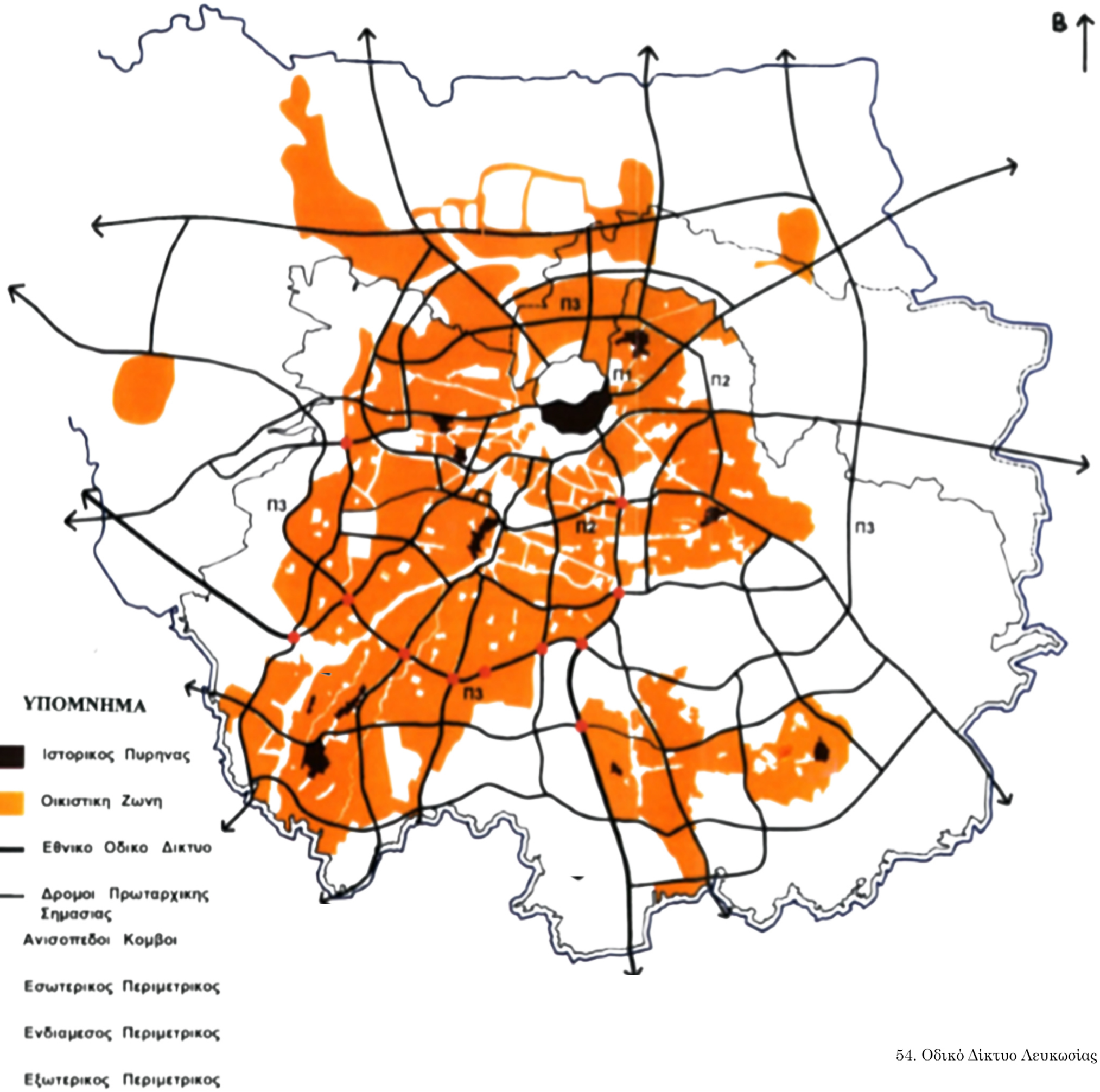

54. Οδικό Δίκτυο Λευκωσίας

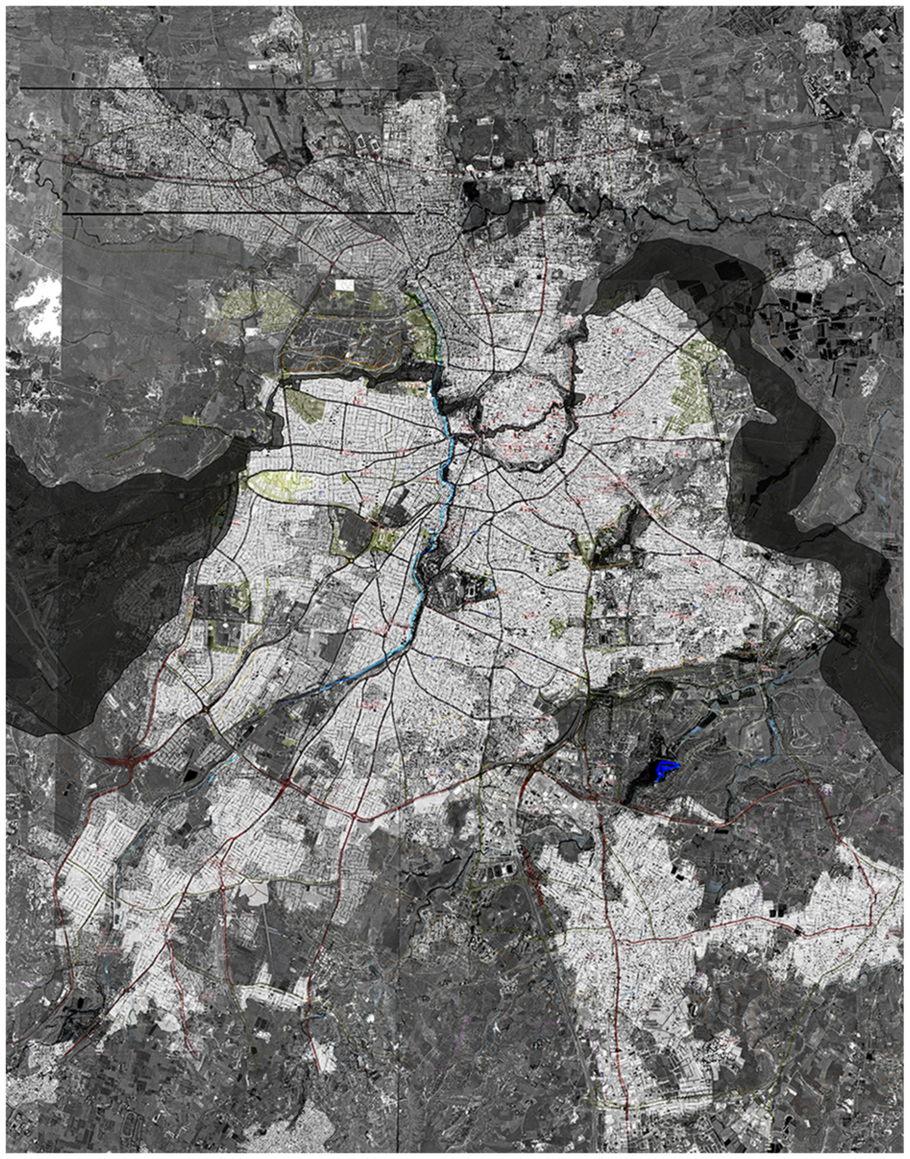

55. Διαφορά πληθυσμου 1993-2009

Τα πρώτα χρόνια του 21ου αιώνα

Με βάση τα πληθυσμιακά στοιχεία του 2007 (βλ. Πίνακα), το σύνολο του αστικού συγκροτήματος ανέρχεται στους 259,320 κατοίκους, αυξήθηκε δηλαδή κατά 81,920 κατοίκους σε σχέση με τον πληθυσμό της Λευκωσίας το 1992. Σημαντική αύξηση παρουσιάζουν οι Δήμοι Έγκωμης, Στροβόλου, Λακατάμειας, Αγλαντζιάς, Λατσιών και η κοινότητα Γερίου. Σε αντίθεση με τους Δήμους Λευκωσίας και Αγίου Δομετίου παραμένουν στα ίδια περίπου επίπεδα.

Οι χωρικές αλλαγές είναι ανάλογες των πληθυσμιακών αυξομειώσεων (εικόνα 55). Το οδικό δίκτυο της πόλης, βασίστηκε για πολλά χρόνια στην εξασφάλιση επαρκούς χώρου κίνησης για το ιδιωτικό αυτοκίνητο (εικόνα 54).

Ο Δήμος Έγκωμης επεκτείνεται μόνο νοτιοανατολικά, λόγω της Πράσινης Γραμμής και των ψηλότερων τιμών των οικοπέδων. Η περιοχή κατοικείται από πιο ευκατάστατες οικογένειες.

Όπως διακρίνεται από την πρώτη φωτογραφία η ανάπτυξη στον Δήμο Έγκωμης είναι πιο αραιοδομημένη (εικόνα 56). Σε αντίθεση με τη δόμηση του τυπικού οικοδομικού τετραγώνου του Δήμου Αγλαντζιάς (εικόνα 57), είναι πιο πυκνή, με στενότερους δρόμους και η οικοδομική γραμμή να είναι πολύ κοντά με την ρυμοτομική γραμμή. Ο δήμος Λακατάμιας και Λατσιών, επεκτείνονται πιο γραμμικά και έχουν συνενωθεί με τα υπόλοιπα προάστια, με πιο οργανωμένη δόμηση από τους ιστορικούς πυρήνες.

56. Οικοδομικό τετράγωνο δήμου Έγκωμης

57. Οικοδομικό τετράγωνο Δήμου Αγλαντζιάς

Την πρώτη δεκαετία του 2000, το χαρακτηριστικό των παλαιών συνοικιών της Λευκωσίας και των άλλων ιστορικών πυρήνων των υπολοίπων Δήμων είναι η υποβάθμιση της ποιότητας ζωής και του αστικού περιβάλλοντος, η οικονομική στασιμότητα και η πληθυσμιακή μείωση. Πολλές δομές εγκαταλείπονται και υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις στην παροχή υπηρεσιών με αποτέλεσμα να γίνονται περιοχές δυσλειτουργικές και αρχιτεκτονικά και πολιτιστικά δείγματα να χάνονται.[66] Το κέντρο την περίοδο αυτή κατοικείτο κυρίως από αλλοδαπούς (8% του πληθυσμού του συνόλου)[67], με αποτέλεσμα να θεωρείται περιοχή γκέτο, και οι ντόπιοι να φοβούνται να κατέβουν στο κέντρο. Το ιστορικό κέντρο δεν παρουσιάζει αλλαγές στην δόμηση του (εικόνα 59).

Τα προάστια του δευτέρου δακτυλίου, τους οποίους η ανάπτυξη ήταν μεγαλύτερη αυτή την περίοδο, παρουσιάζουν αποσπασματικές δημόσιες υποδομές, όπως ανεπαρκές οδικό δίκτυο, απουσία πεζοδρόμων και διαδρομών για τον πεζό και τον ποδηλάτη και διάσπαρτα πολιτισμικά και πολιτιστικά στοιχεία, όπως πάρκα, σχολεία, δημαρχεία και πολιτιστικά κέντρα (εικόνα 60).[68]

Η έλλειψη αποτελεσματικής πολεοδομικής νομοθεσίας σε συνδυασμό με την έντονη ζήτηση γης για ανάπτυξη και επένδυση και την διατήρηση σημαντικού ποσοστού της γης είτε για μελλοντική χρήση είτε για κερδοσκοπία δημιούργησαν συνθήκες που συνέτειναν στην υποβάθμιση της ποιότητας ζωής μεγάλου μέρους του πληθυσμού. Το φαινόμενο εκδηλώθηκε με διάσπαρτη οικιστική ανάπτυξη και διαχωρισμούς οικοπέδων, πληθώρα κενών οικοπέδων, ανάμειξη μη συμβατών μεταξύ τους χρήσεων γης και μια μίξη οικοδομών, διαφόρων υψών και όγκων. Ενώ όλα τα πιο πάνω αποτελούν φυσικά γνωρίσματα της

58. Όψη Λευκωσίας την πρώτη δεκαετία του 2000

59. Υποβάθμιση του κέντρου της πόλης

[66] Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως (2003) : Τοπικό Σχέδιο Λευκωσίας. Πρόνοιες και μέτρα πολιτικής, Λευκωσία:Τυπογραφείο Α. Αλωνεύτης, για την Κυπριακή Δημοκρατία σελ.2

[67] http://www.planning.gov.cy/

[68] Demetriou, C. (2004), "Nicosia Urban Area", in Dubois-Taine G. (editor), European Cities, Insights on Outskirts. Volume: From Helsinki to Nicosia, eleven case studies and synthesis, Cost Action CIO, Brussels: Blanchard σελ. 250

[69] Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως (2003), Τοπικό Σχέδιο Λευκωσίας. Πρόνοιες και μέτρα πολιτικής, Λευκωσία: Τυπογραφείο Α. Αλωνεύτης για τη Κυπριακή Δημοκρατία, σελ 6

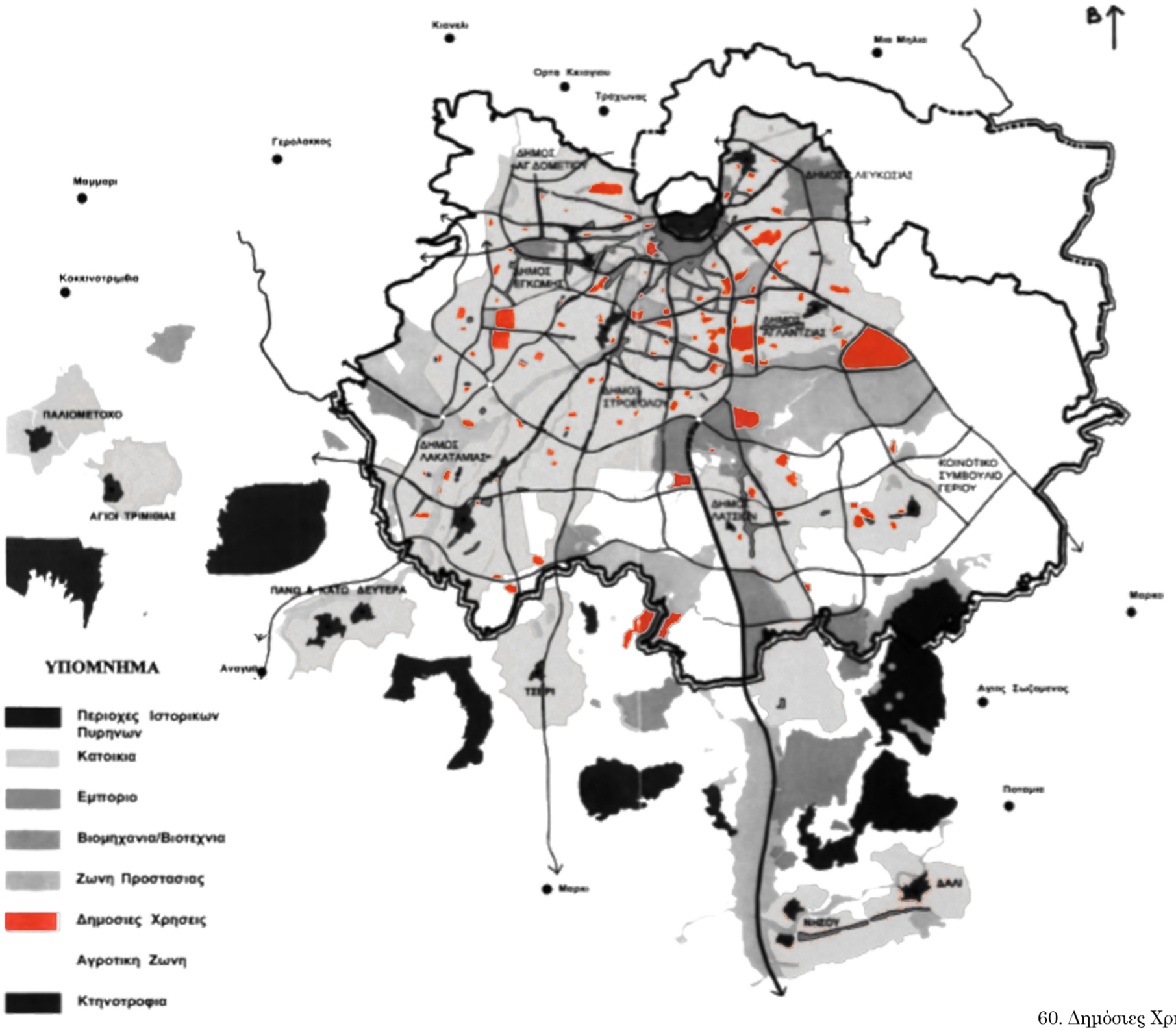

60. Δημόσιες Χρήσεις

Γενικότερα οι κατοικίες στα προάστια της Λευκωσίας χαρακτηρίζονται κυρίως από καθεστώς ιδιοκατοίκησης και διατηρούνται σε καλή κατάσταση λόγω του ενδιαφέροντος των ιδιοκτητών τους. Αποτελούνται από ξεχωριστές μονάδες κατοικίας και περιτριγυρίζονται από στενούς κήπους και όπου οι περιοχές κατοικούνται από πιο ευκατάστατες οικογένειες από μεγαλύτερους κήπους (Έγκωμη, Μακεδονίτισσα, Λυκαβυττός, Παρισσινός). Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν υπερβαίνουν τους δύο ορόφους. [70]

[70] Demetriou, C. (2004), "Nicosia Urban Area", in Dubois-Taine G. (editor), European Cities, Insights on Outskirts. Volume: From Helsinki to Nicosia, eleven case studies and synthesis, Cost Action CIO, Brussels: Blanchard σελ. 250

Το κατεχόμενο τμήμα

61. Συνοικία Νεάπολης

Το κατεχόμενο τμήμα είναι πλουσιότερο σε ιστορικά κτήρια και πολιτισμικά έργα. Το σύνολο της περιτειχισμένης πόλης έχει ανακηρυχθεί ως προστατευόμενη περιοχή από τις Τουρκοκυπριακές αρχές, ενώ 672 κτήρια και τοποθεσίες ιστορικής σημασίας έχουν, επίσης, προστεθεί σε αυτήν. Κοντά στην είσοδο της περιτειχισμένης πόλης, βρίσκεται η γειτονιά της Νεάπολης (Yenişehir), χτισμένη στην διάρκεια του 19ου αιώνα από την κυβέρνηση, ενώ θεωρείται ως το πρώτο δείγμα εργατικών κατοικιών στο νησί. Στο κέντρο της γειτονιάς βρίσκεται ένα ιστορικό σιντριβάνι από το οποίο ξεκινούν τέσσερις συμμετρικοί δρόμοι και ανάμεσα τους ομοιόμορφα τοποθετημένες κατοικίες. Κατοικήσιμη περιοχή έως σήμερα, η γειτονιά αυτή θεωρείται ως ένα από τα πλέον χαρακτηριστικά παραδείγματα της κυπριακής κουλτούρας.[71] Τα οικοδομικά τετράγωνα γύρω από αυτή την περιοχή είναι μακρόστενα και οργανωμένα.

Νοτιότερα, δίπλα στο σημείο ελέγχου της Οδού Λήδρας, βρίσκεται η περιοχή Αράστα. Η περιοχή αυτή πεζοδρομήθηκε το 2013 και περιλαμβάνει σειρά ιστορικών οδών καταστημάτων, χαρακτηριστικών της ανατολίτικης παράδοσης με καταστήματα πώλησης παραδοσιακών ειδών, καθώς και εστίασης. Η περιοχή είναι ιδιαίτερα δημοφιλής μεταξύ των τουριστών.[72]

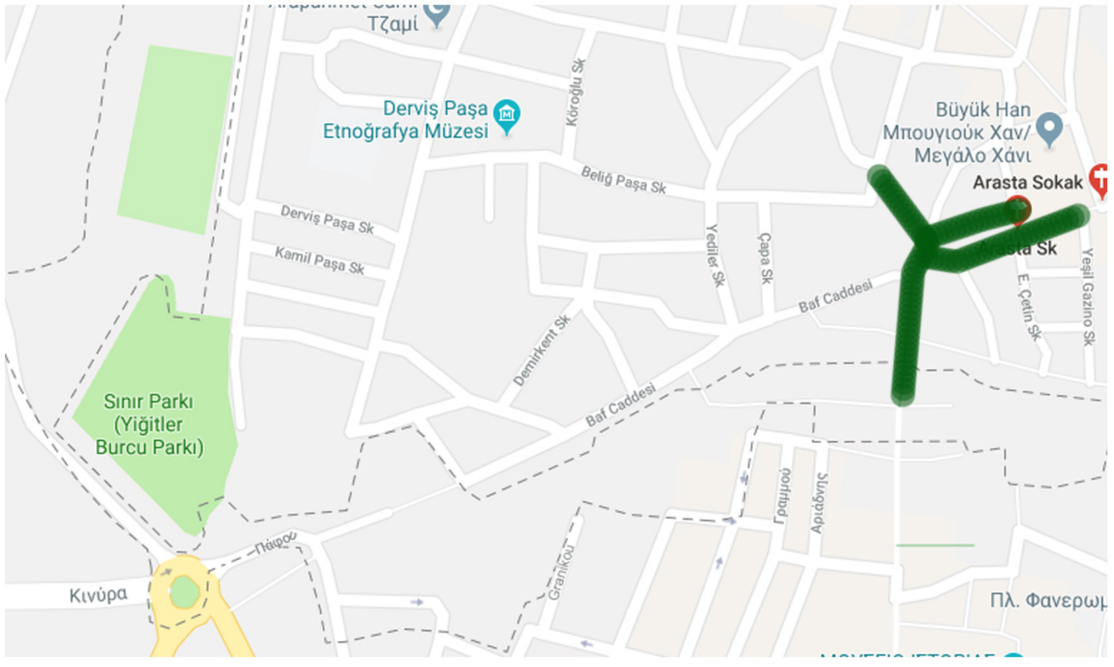

62. Πεζόδρομος Αράστας

[71] http://www.spd.gov.ct.tr/Portals/103/6.12%20Kentsel%20Koruma%20PDF.pdf
[72] http://www.spd.gov.ct.tr/Portals/103/6.12%20Kentsel%20Koruma%20PDF.pdf

Πέρα από την περιτειχισμένη πόλη, η κατεχόμενη Λευκωσία έχει επεκταθεί και αποτελεί μια αστική περιοχή η οποία έχει απορροφήσει την γειτονική πόλη του Κιόνελι και το πρώην χωριό του Χαμιτκιόι τα οποία αποτελούν, πλέον, μέρος του τουρκικού δήμου Λευκωσίας. Η ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή της Βόρειας Λευκωσίας εξ' ορισμού περιλαμβάνει και την περιοχή της Μιας Μηλιάς τον δήμο του Γερολάκκου και το Κανλικιόι. Η αστική περιοχή του κατεχόμενου μέρους Λευκωσίας είναι μεγέθους 165,2 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Οι συνοικίες της Λευκωσίας που βρίσκονται πέρα των τειχών είναι πιο αραιοδομημένες από την περιτειχισμένη πόλη (εικόνα 63), με φαρδύτερους δρόμους και κόμβους. Οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται από τις πολυώροφες πολυκατοικίες.

63. Περιοχή Κιόνελι

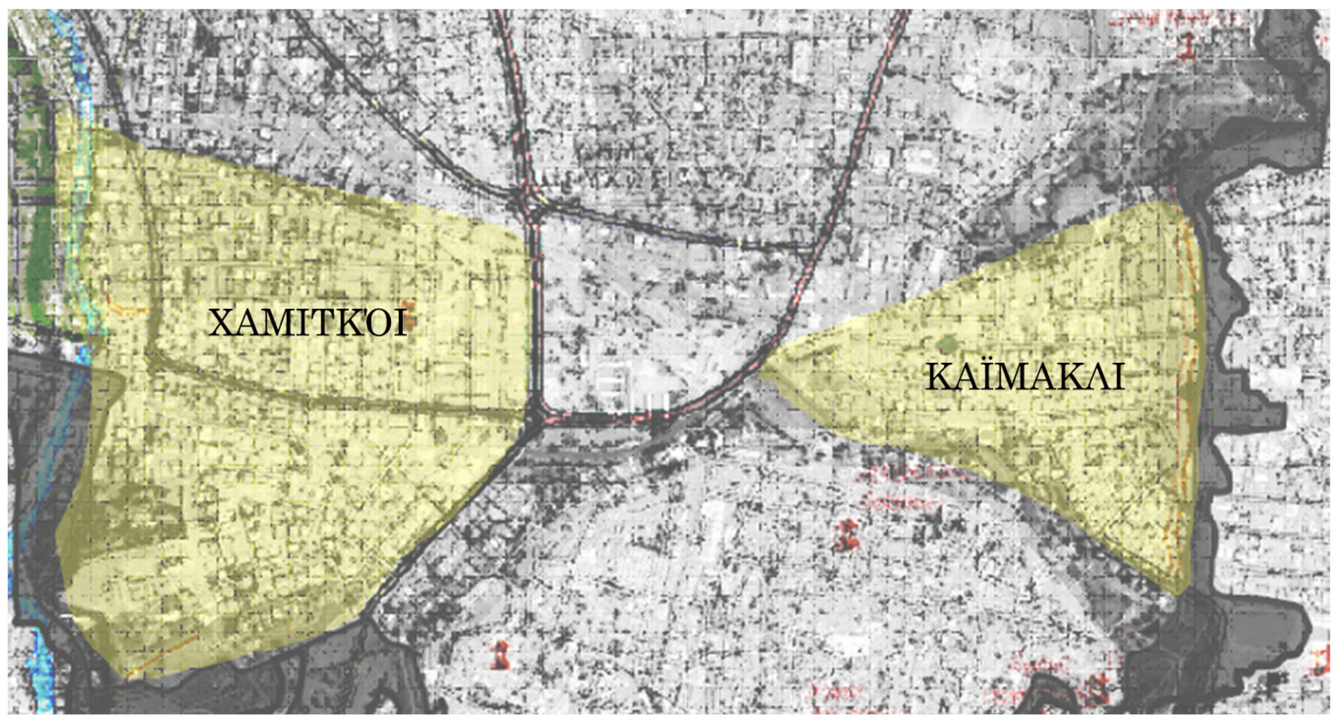

64. Συνοικίες του κατεχόμενου Δήμου Λευκωσίας

Στα προάστια της πόλης, έχει κατασκευαστεί σημαντικός αριθμός επαύλεων που ανήκουν στην μεσαία και την ανώτερη τάξη. Οι Τουρκοκύπριοι που προέρχονται από την μεσαία και την ανώτερη τάξη έχουν εγκαταλείψει την περιτειχισμένη πόλη, προκειμένου να εγκατασταθούν σε περιοχές όπως το Καϊμακλί και το Χαμιτκιόι (εικόνα 64), οι οποίες γνώρισαν, ως αποτέλεσμα, ανάλογη οικονομική ανάπτυξη και ανάλογη αύξηση στην εμπορική δραστηριότητα. Καθώς η πόλη άρχισε να επεκτείνεται πέρα του περιτειχισμένου της τμήματος, χτίζονται μεγάλα σπίτια στις περιοχές του Κιοσκλουτσιφτλίκ και του Τσαγλαϊάν.

[73] http://www.spd.gov.ct.tr/Portals/103/1.0%20Plan%20Alan%C4%B1.pdf
[74] http://www.prio-cyprus-displacement.net/default.asp?id=339

Στο κατεχόμενο τμήμα υπάρχουν διάσπαρτα πολλές περιοχές μαζικής ανοικοδόμησης (εικόνα 65), είτε από κατοικίες είτε από πολυκατοικίες. Γι' αυτό και ξεχωρίζει ο αρχικός πυρήνας των περιοχών, που είναι πιο πυκνοδομημένος από τις νέες περιοχές οι οποίες έχουν πιο αραιή δόμηση και μια τυποποίηση.

65. Περιοχές μαζικής ανοικοδόμησης

Αρκετές περιπτώσεις μαζικής ανοικοδομήσης οφείλονται σε φοιτητικές κατοικίες που ανοικοδομούνται κοντά στα πανεπιστήμια του ψευδοκράτους. Ιδρύθηκαν αρκετά πανεπιστήμια στην Λευκωσία (εικόνα 66) και αυτό βοηθάει την ανάπτυξη του βόρειου τμήματος της πόλης οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά. Έτσι αυξήθηκε η ζήτηση στέγης και στέγασης και κατασκευάστηκε αριθμός κατοικιών για μαθητές και άτομα με χαμηλό και μεσαίο εισόδημα.

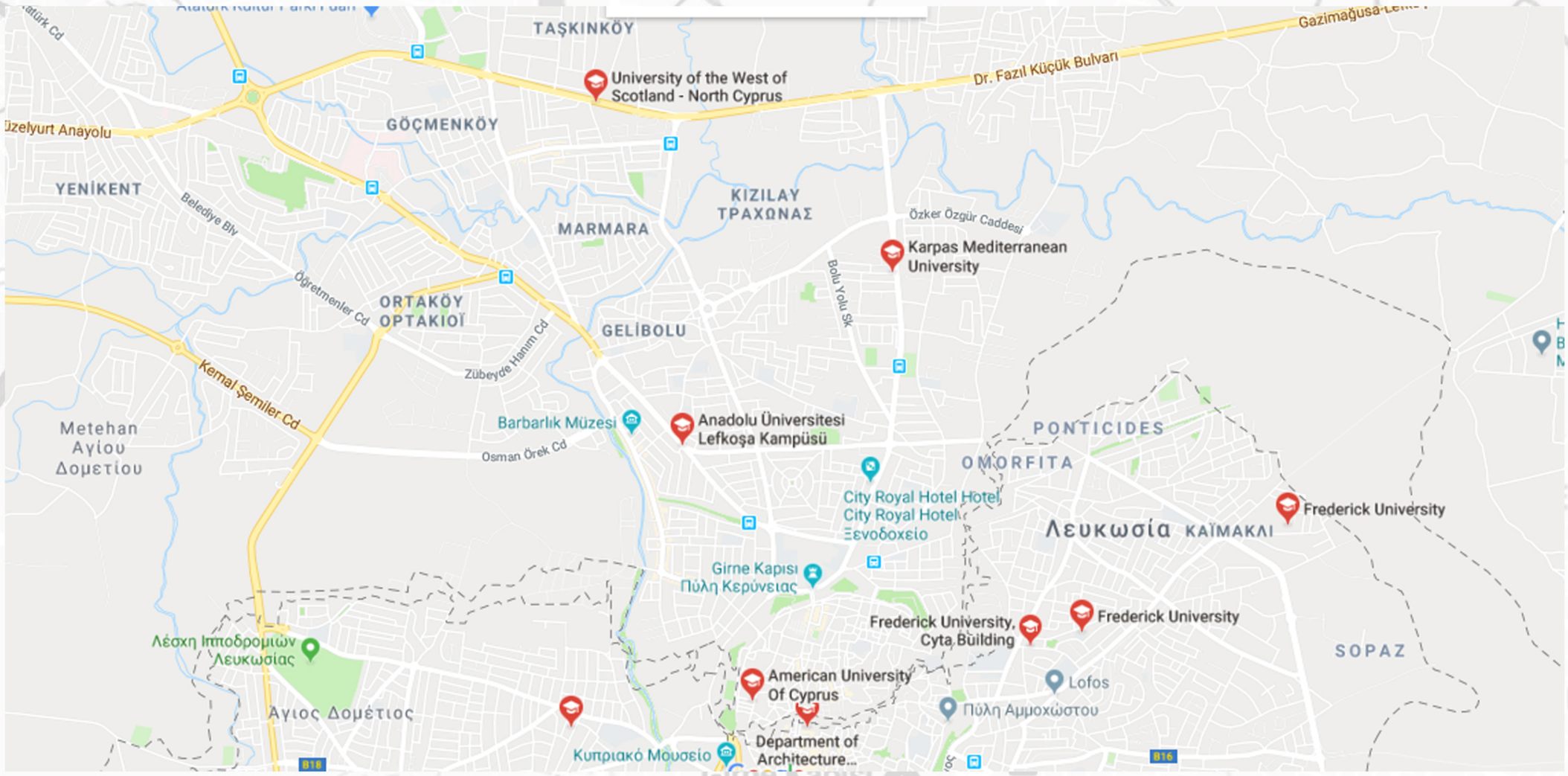

66. Πανεπιστήμια στην κατεχόμενη Λευκωσία

Η τελευταία δεκαετία

Η τελική μορφή της πόλης σήμερα έχει μια συμπαγές μορφή. Στον χάρτη δεν φαίνεται να έχει επεκταθεί ιδιαίτερα (εικόνα 67), αλλά έχει περισσότερη πυκνότητα (εικόνες 68-69). Μεγάλο ρόλο στην παύση της οικιστικής ανάπτυξης παίζει η οικονομική κρίση.

Οι ψηλές τιμές και το σύστημα ιδιοκτησίας γης που χαρακτηρίζεται από τον κατακερματισμό του αστικού κλήρου και τη συνιδιοκτησία, και η μακρόχρονη κατακράτηση μεγάλου ποσοστού γης με άμεση δυνατότητα ανάπτυξης, δυσχεραίνουν την προσπάθεια για ενθάρρυνση ενιαίων οργανωμένων αναπτύξεων. Η Νεκρή Ζώνη δημιουργεί τεράστια προβλήματα ανάπτυξης για ευρείες αστικές περιοχές, δημιουργεί πιέσεις για ανάπτυξη στις παρυφές της πόλης, και περιορίζει ουσιωδώς τις επιλογές για ορθολογικό πολεοδομικό σχεδιασμό.[75]

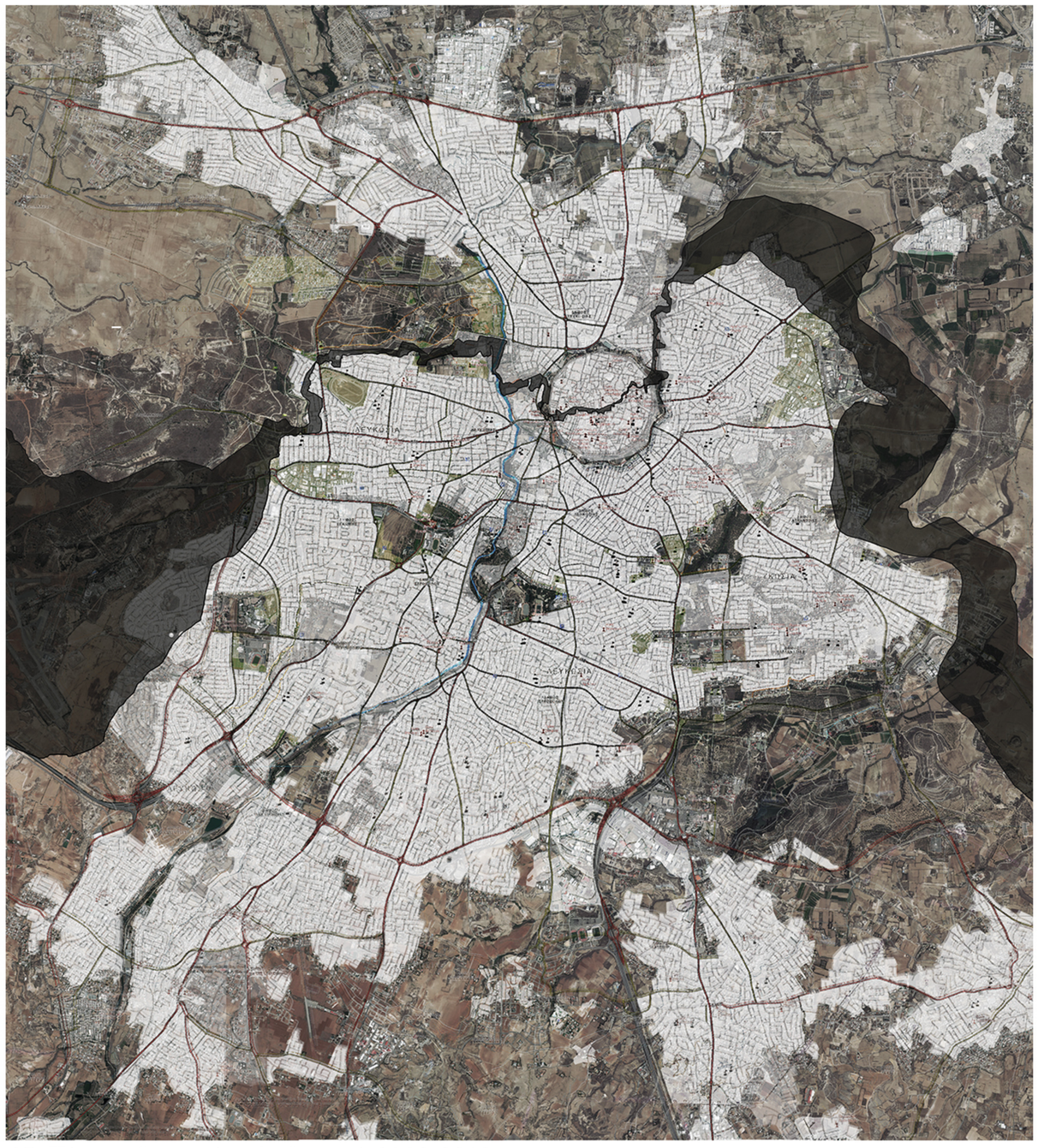

67. Χάρτης διαφοράς πληθυσμού 2009-2018

68. Περιοχή 2009

69. Περιοχή 2018

[75] Τοπικό Σχέδιο Λευκωσίας: Πρόνοιες και Μέτρα Πολιτικής 2016, Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Οκτώβριος 2016 Λευκωσία, σελ. 8

70. Οδικό Δίκτυο Λευκωσίας

Το συγκοινωνιακό δίκτυο της Λευκωσίας διαμορφώθηκε ακτινωτά, όπως προαναφέρθηκε, γύρω από την περιτοιχισμένη πόλη κατά τις διαδοχικές φάσεις ανάπτυξης της πόλης. Οι κύριοι ακτινωοί δρόμοι που ένωναν το κέντρο με τις περιαστικές περιοχές (Στροβόλου, Έγκωμης, Αγίου Δομετίου, Λατσιά, Αγλαντζιά), έχουν εξελιχθεί σήμερα στις κύριες λεωφόρους του αστικού συγκροτήματος. Η εισβολή και κατ' επέκταση η διαίρεση της πόλης, έχει επηρεάσει σημαντικά την μορφή του οδικού δικτύου. Το οδικό δίκτυο παρουσιάζει ελλείψεις όσον αφορά τους ενιαίους περιμετρικούς δρόμους που να συνδέουν την ανατολική με την δυτική πλευρά της πόλης. Οι μόνοι συμπληρωμένοι περιμετρικοί δρόμοι είναι η Λεωφόρος Γρίβα Διγενή και η Λεωφόρος Σπύρου Κυπριανού, όπου απέχουν μεταξύ τους τέσσερα χιλιόμετρα.[76]

[76] http://www.diavlos.org.cy/diavlos/?page_id=244

Σήμερα το Τοπικό Σχέδιο Λευκωσίας φιλοδοξεί την ιεράρχηση του οδικού δικτύου, με στόχο να μην επηρεάζονται οι περιοχές κατοικίας από την διερχόμενη κυκλοφορία. Η ιδέα για την διαμόρφωση του κύριου οδικού δικτύου της πόλης βασίζεται στις αρχές ανάπτυξης ορθογωνίου συστήματος (gridsystem), όπου το οδικό δίκτυο ορίζει περιβαλλοντικά τετράγωνα, μέσα στα οποία συγκεντρώνονται μη συγκρουόμενες χρήσεις γης. Τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια εξισορρόπησης των εναλλακτικών μέσων μετακίνησης, μέσω της προώθησης των πεζών μετακινήσεων με δημόσια μέσα μεταφοράς.

Το αστικό κέντρο και ιστορικό κέντρο στην Λευκωσία είναι μια μικτή ανάπτυξη πρωταρχικής σημασίας για το κράτος και αναπτύσσεται χωρίς Σχέδιο Περιοχής. Είναι ίσως το μοναδικό κέντρο πρωτεύουσας που αναπτύσσεται χωρίς σχέδιο περιοχής αλλά με ένα νομικό έγγραφο (Τοπικό Σχέδιο Λευκωσίας) με περιγραφικές νομοθεσίες και απαγορευτικούς όρους δόμησης που απλά καθορίζει αναφορές ανά οικόπεδο (ορόφους, χώρους στάθμευσης, χρήσεις, πόσα τετραγωνικά μέτρα θα κτιστούν σε κάθε οικόπεδο). Αγνοεί την συνολική εικόνα του Κέντρου ή εν πάση περιπτώσει την εκτέλεση του οράματος ενός σχεδίου. Από το 1992 ανατυπώνεται κάθε πέντε χρόνια με οριακές αλλαγές όσον αφορά το Αστικό Κέντρο, αλλά δίνει την κατεύθυνση και ορίζει την ανάπτυξη της πόλης. Δεν συνάδει με τις σύγχρονες και αναγνωρισμένες τάσεις του πολεοδομικού σχεδιασμού που επικρατούν στην Ευρώπη και σε όλο τον κόσμο και έτσι οδήγησε στην υποβάθμιση του κέντρου και εξάπλωση της πόλης.

Οι δημόσιοι ελεύθεροι χώροι για ψυχαγωγία συνεχίζουν να μην είναι επαρκείς στην περιοχή του Τοπικού Σχεδίου, τόσο σε έκταση όσο και σε οργάνωση και διαχείριση. Υπάρχει σχετική έλλειψη παιδότοπων και τοπικών πάρκων σε περιοχές κατοικίας, και ανάλογη έλλειψη υπάρχει στο επίπεδο των μεγάλων αστικών πάρκων και ανοικτών δημόσιων χώρων.[77] Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας υπερπροστατεύει τα ατομικά δικαιώματα ιδιοκτησίας και προνοεί για καταβολή αποζημιώσεων σε περιπτώσεις που η εφαρμογή πολεοδομικών μέτρων και περιορισμών μειώνει ουσιωδώς την αξία ακίνητης ιδιοκτησίας. Έτσι, το ψηλό οικονομικό κόστος πιθανών αποζημιώσεων αποτελεί σημαντικό παράγοντα που αποθαρρύνει τον ορθολογικό προγραμματισμό και την εφαρμογή μέτρων πολεοδομικής πολιτικής, και κυρίως την παροχή υπηρεσιών και υποδομών.[78]

Οι περιοχές κατοικίας αντιμετωπίζονται με απώτερο στρατηγικό στόχο την εξασφάλιση συνθηκών που θα συμβάλουν στην ουσιαστική αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, και καθορίσθηκαν με τρόπο που να πληρούνται οι θεμελιώδεις πρόνοιες της Γενικής Στρατηγικής Ανάπτυξης που έχει υιοθετηθεί για την περιοχή του Τοπικού Σχεδίου.[79]

Η κυπριακή αγορά γης και ακινήτων, πέραν του κύριου ρόλου που καλείται να διαδραματίζει στη στέγαση των διαφόρων ανθρώπινων δραστηριοτήτων και πρωτίστως για ικανοποίηση των στεγαστικών αναγκών των πολιτών, αποτελεί παράλληλα την παραδοσιακή μορφή επένδυσης, η οποία φαίνεται μέχρι σήμερα να αποδίδει σημαντική αύξηση του κεφαλαίου που επενδύεται. Μέχρι πρόσφατα, πριν την παγκόσμια οικονομική κρίση, που συνέβαλε στη σταθεροποίηση των τιμών ακινήτων, είχε παρατηρηθεί σημαντική αύξηση, σε συσχέτιση με την αύξηση της αξίας της γης και των υπόλοιπων συντελεστών που συντείνουν στην παραγωγή και πώληση οικοδομών. Βασικό πρόβλημα παραμένει η διαθεσιμότητα της γης. Επιπρόσθετα, η φυσική, οικονομική και κοινωνική υποβάθμιση παραδοσιακών κεντρικών αστικών περιοχών, η χαμηλή ποιότητα και η περιορισμένη διάρκεια ζωής και ποιοτική απόδοση των οικοδομών, καθώς και οι νέες απαιτήσεις των επιχειρήσεων, επέφεραν σοβαρές αναδιαρθρώσεις στην παραγωγική δομή των πόλεων.

Στο κατεχόμενο τμήμα του νησιού υπάρχει οικιστική ανάπτυξη σε όλες τις ήδη κατοικημένες περιοχές, συνεπώς η δομή της πόλης είναι πιο πυκνή και έχει τον χαρακτήρα μιας σύγχρονης πόλης με μοντέρνα και καινούργια κτίρια (εικόνα 72).

[77] Τοπικό Σχέδιο Λευκωσίας: Πρόνοιες και Μέτρα Πολιτικής 2016, Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Οκτώβριος 2016 Λευκωσία, σελ. 7
[78] Τοπικό Σχέδιο Λευκωσίας: Πρόνοιες και Μέτρα Πολιτικής 2016, Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Οκτώβριος 2016 Λευκωσία, σελ. 8
[79] Τοπικό Σχέδιο Λευκωσίας: Πρόνοιες και Μέτρα Πολιτικής 2016, Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Οκτώβριος 2016 Λευκωσία, σελ. 97

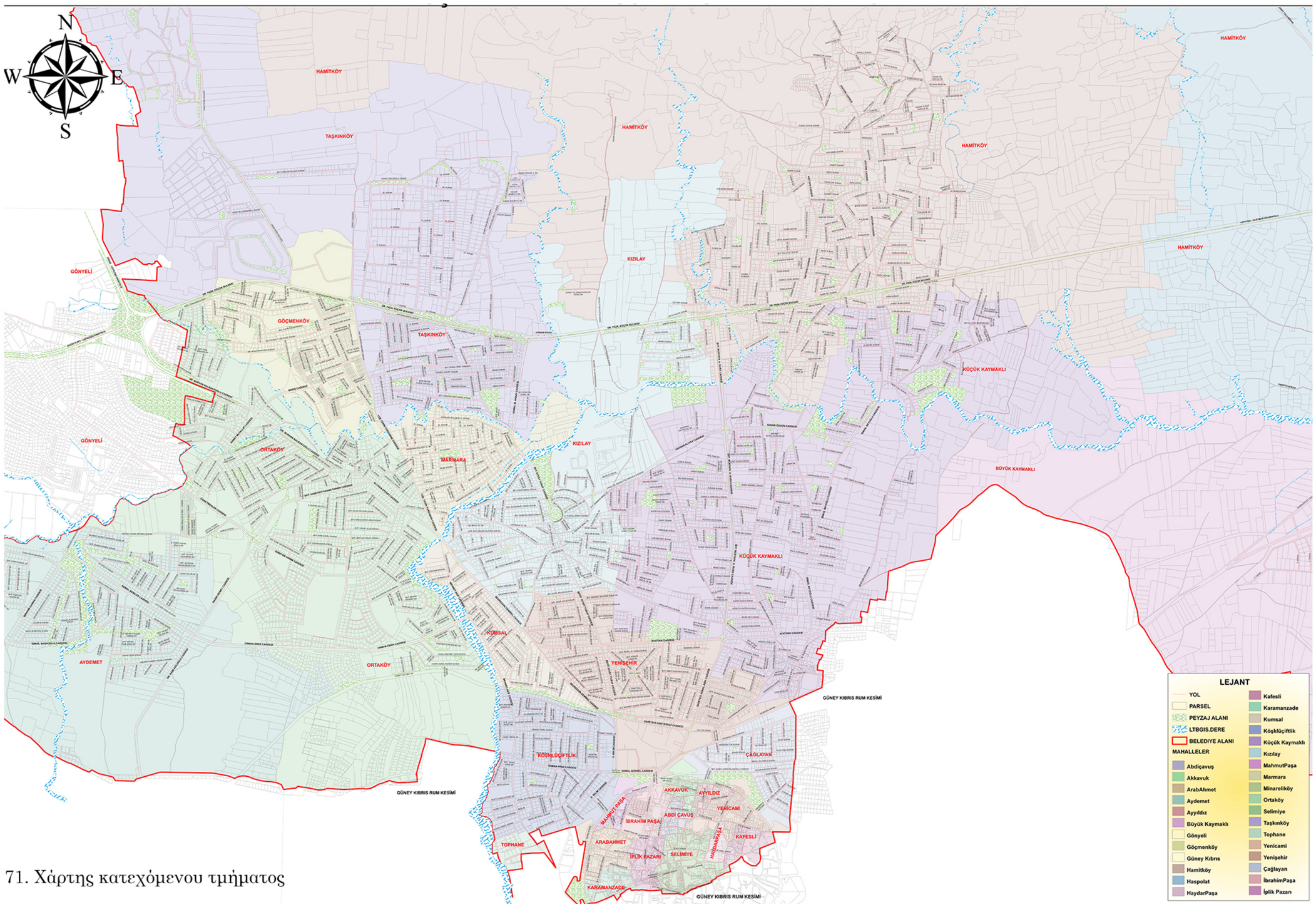

71. Χάρτης κατεχόμενου τμήματος

72. Μορφή του κατεχόμενου τμήματος σήμερα

“Architecture is measured against the past, you build in the present, and try to imagine the future.”
Richard Rogers - Architect

9. Συμπεράσματα

Συμπεράσματα
Μέσω της παρούσας ερευνητικής εργασίας διερευνήθηκε και αναλύθηκε ο τρόπος ανάπτυξης των δύο μερών μιας διαιρεμένης πόλης και πιο συγκεκριμένα της τελευταίας διαιρεμένης πόλης της Ευρώπης, την Λευκωσία.

Προσδιορίζοντας τις έννοιες της πόλης και του ορίου, ήταν πιο εύκολο να εντοπιστούν τα αίτια διαίρεσης αλλά και οι συνέπειες που συναντώνται στον τρόπο ανάπτυξης μιας τέτοιας πόλης. Κάθε παράδειγμα είναι μοναδικό και διαφορετικό, αλλά υπάρχουν καταστάσεις που υφίστανται σε κάθε περίπτωση, όπως οι συγκρούσεις ανάμεσα στα δύο τμήματα, τα φυσικά ή νοητά όρια και η ψυχρότητα ανάμεσα στους ανθρώπους.

Η σημερινή δομή και πολεοδομική οργάνωση της Λευκωσίας προέκυψε από τον συνδυασμό Ελληνικών, Τούρκικων, Φράγκικων και Ενετικών στοιχείων, που εκφράζουν την ιστορία και τη διαχρονική εξέλιξη της πόλης. Εξαπλώθηκε κυρίως κατά μήκος κυκλοφοριακών αξόνων περιφερειακής σημασίας, που ένωναν την πόλη εντός των τειχών με την αγροτική περιοχή της Λευκωσίας ή τις άλλες πόλεις του νησιού. Η φυσική εξάπλωση της πρωτεύουσας προς τον βορρά ανακόπηκε έπειτα από την τουρκική εισβολή του 1974.

Η γραμμή κατάπαυσης πυρός, επηρέασε τόσο την εξάπλωση της Λευκωσίας όσο και την ποιότητα ζωής των κατοίκων στις περιοχές κοντά σε αυτή (Καϊμακλί, Παλλουριώτισσα, Ομορφίτα, Άγιος Δομέτιος), συνέτεινε όμως στην ώθηση της ανάπτυξης προς το νότιο τμήμα της πόλης και την περιφέρεια. Όσον αφορά το κατεχόμενο τμήμα η ώθηση δόθηκε στην αντίθετη κατεύθυνση, προς το βορρά όπου και αυτό αντίστοιχα συνενώθηκε με τα προάστια που προϋπήρχαν και πριν την διαίρεση. Η δόμηση στις περιοχές της ελεύθερης πόλης δεν ακολούθησε συγκεκριμένο σχέδιο, που να αντιπροσωπεύει ένα όραμα, με αποτέλεσμα η πόλη να αναπτύσσεται βασισμένη απλά σε νομοθεσίες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η ανάπτυξη να είναι χωρικά ασύνδετη και απρογραμμάτιστη και αυτό οφείλεται στην υπερπροστασία των ατομικών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας από το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, οπότε η διαχείριση της γης εξαρτάται από τα συμφέροντα του ιδιοκτήτη. Από την άλλη οι πληροφορίες για το κατεχόμενο τμήμα είναι περιορισμένες και δεν βρεθήκαν συγκεκριμένα στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι αναπτύχθηκε ακολουθώντας κάποιο σχέδιο ή αν αναπτύχθηκε οργανωμένα. Οι αρχικοί πυρήνες των δήμων και στα δύο τμήματα της πόλης ξεχωρίζουν πολεοδομικά, εφόσον η δόμηση είναι πιο πυκνή και άναρχη, σε σχέση με τις νέες περιοχές. Τα προάστια στην ελεύθερη Λευκωσία αναπτύσσουν δύο δακτυλίους, όπου με την πάροδο του χρόνου σταδιακά ενώθηκαν. Τα κυβερνητικά προγράμματα στέγασης και αυτοστέγασης εκτοπισθέντων δημιούργησαν νέα δεδομένα, με τη χωροθέτηση των περισσότερων και μεγαλύτερων Κυβερνητικών Οικισμών στις παρυφές της αστικής περιοχής. Οι Τουρκοκύπριοι ήταν λιγότεροι σε σχέση με τους εκτοπισθέντες Ελληνοκύπριους, οπότε χρειάστηκαν να ανεγερθούν ελάχιστες μονάδες αφού χρησιμοποιήθηκαν οι ήδη υπάρχουσες μονάδες.

Η αρχική συγκέντρωση των υπηρεσιών, του εμπορίου, της διοίκησης και άλλων βασικών δραστηριοτήτων στο περιτειχισμένο τμήμα της πόλης, ενθάρρυνε την ανάπτυξη του ακτινωτού οδικού δικτύου που λειτουργικά προκύπτει από την ύπαρξη ενός μοναδικού κέντρου απασχόλησης. Με την πάροδο του χρόνου όμως και την επέκταση των δήμων, ελεύθερου και κατεχόμενου τμήματος, δημιουργούνται νέα αστικά κέντρα τα οποία εξυπηρετούν τους κατοίκους και αποφορτίζουν το περιτειχισμένο τμήμα. Έντονη είναι η έλλειψη ενιαίων περιφερειακών δρόμων σε όλη την Λευκωσία που να ενώνουν την πόλη από την μια άκρη ως την άλλη και να σχηματίζουν δακτυλίους γύρω από το ιστορικό κέντρο.

Παρά την μεγάλη ανάπτυξη που είχε η πόλη από το 1990-2010 την τελευταία δεκαετία λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης δεν παρατηρήθηκε ιδιαίτερα μεγάλη επέκταση και αυτό ισχύει και για τα δύο τμήματα. Υπήρχαν διάσπαρτα νέες οικοδομές, αλλά σε ήδη κατοικημένες περιοχές με αποτέλεσμα την πύκνωση του πολεοδομικού ιστού σε αυτά τα σημεία.
Αν και η μουσουλμανική θρησκεία είναι συντηρητική, το θρησκευτικό στοιχείο δεν επηρέασε τον τρόπο ανάπτυξης της πόλης, εμφανίζεται κυρίως στις εκκλησίες και τα τζαμιά. Οι πλείστες ελληνορθόδοξες εκκλησίες εξισλαμίζονται, αλλά το θρησκευτικό στοιχείο δεν επηρεάζει τον τρόπο ανάπτυξης της πόλης σε κανένα από τα δύο κομμάτια. Η αξία του ιστορικού κέντρου αναγνωρίζεται και από τις Κυπριακές Αρχές αλλά και από τις Τουρκοκυπριακές και γίνονται προσπάθειες ανάδειξης του.

Συνοψίζοντας, η Λευκωσία σήμερα έχει αναπτερωθεί οικονομικά και έχουν ξεκινήσει να χτίζονται καινούριες μονάδες ή να επαναχρησιμοποιούνται οι ήδη υπάρχουσες αφήνοντας πίσω την κρίση και την στασιμότητα. Έτσι πλέον και τα δύο της τμήματα χαρακτηρίζονται από μοντέρνα κτίρια που ανταποκρίνονται και συμβαδίζουν με το πνεύμα της εποχής μας υιοθετώντας τις αντιλήψεις και καινοτομίες που απαιτεί ο σύγχρονος άνθρωπος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Έντυπη Βιβλιογραφία

1. Γεώργιος Μπαμπινιώτης «Θεωρητική γλωσσολογία : Εισαγωγή στη σύγχρονη γλωσσολογία». Αθήνα 1998
2. Anna Kokalanova, «Dealing with Urban Borders: The Example of the Border between the "Fakulteta" Segregated Ethnic Roma Settlement and the Rest of Sofia», International RC21 Conference, Berlin 2013
3. Michel De Certeau «L'invention du quotidien, I : Arts de faire», Porche 1990
4. Kevin Lynch «Image of the City», United States of America 1960
5. Jon Calame and Esther Charlesworth, « Divided Cities: Belfast, Beirut, Jerusalem, Mostar, and Nicosia Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2009
6. Robert E Park, « The urban community as a spatial pattern and a moral order», Chicago: University of Chicago Press, 1926
7. Peter Marcuse and Ronal van Kempen, « The Partitioned City in History, in Of States and Cities: the partitioning of urban space », Oxford: Oxford University Press, 2002
8. James Anderson, «From Empires to Ethno-National Conflicts: A framework for studying «divided cities» in «contested states»», School of Geography Queen's University Belfast, 2008
9. Will Kymlicka, «Η πολιτική φιλοσοφία της εποχής μας: Μια εισαγωγή», μτφρ. Μολυβάς Γρηγόρης, ΠΟΛΙΣ, Αθήνα 2014
10. Marcuse Herbert «Reflections on Berlin: The Meaning of Construction and the Construction of Meaning», International Journal of Urban and Regional Research, Vol. 22, No. 2, 331, 1998
11. Frederick W. Boal, «Framing Belfast: From Colonialism to Ethno-nationalism and Beyond» from «Urban Conflicts: Ethno-national Divisions, States and Cities Conference Proceedings», Belfast, 2011
12. Elise Féron, Brigitte Beauzamy, Gaelle Pellon, « Community Conflicts and Modes of Conflict Resolution in Europe: A Typology» ftom «Citizens and Governance in a Knowledge based Society» Sixth Framework Programme
13. Κωνσταντίνα Χρυσοστόμου «Διακοινοτικές σχέσεις σε διαιρεμένες πόλεις: Η περίπτωση της Λευκωσίας», Ερευνητική Εργασία της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πολυτεχνείου Κρήτης, Χανιά 2013
14. Carl H. Nightingale, «Segregation: A Global History of Divided Cities», The University of Chicago Press, London 2002, Jeffrey L. Obler, «Assimilation and the Moderation of Linguistic Conflict in Brussels» in Urban Ethnic Conflict: A Comparative Perspective, USA: Institute for Research in Social Science, 1976
15. Bollens, «Urban Policy», Wendy Pullan, «Frontier Urbanism: The Periphery at the Center of Contested Cities», The Journal of Architecture 16 (2011)
16. Henri Lefebvre, «Writings on Cities», Blackwell Publishers, Oxford 1997
17. Ralf Brand, «Urban Artifacts and Social Practices in a Contested City», Journal of Urban Technology, 2009
18. Boal Frederick, «Belfast: Walls Within», Political Geography, Vol. 21, No. 5, 2002
19. Boal Frederick , «Integration and Division: sharing and segregating in Belfast", Planning Practice and Research, 1996
20. Άννα Μαραγκού, «Λευκωσία: Η ιστορία της πόλης», Λευκωσία 2009
21. Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως (2003) : Τοπικό Σχέδιο Λευκωσίας. Πρόνοιες και μέτρα πολιτικής, Λευκωσία:Τυπογραφείο Α. Αλωνεύτης, για την Κυπριακή Δημοκρατία
22. Κεβόρκ Κεσισιαν, «Λευκωσία, η πρωτεύουσα της Κύπρου άλλοτε και τώρα», Λευκωσία 1989
23. Sevina Zesimou, «Seeing Beyond the Walls: Maps, Power and Ideology in Nicosia», Journal of Mediterranean Studies 8 (1998)
24. Παπαδόπουλος Γ. Λεωνίδας, «Το Κυπριακό Ζήτημα Κείμενα 1959-1974», εκδόσεις University Studio Press, Θεσαλονίκη 1999

25. Θεοφάνους Ανδρέας, «Η Κύπρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στο Νέο Διεθνές Περιβάλλον Προκλήσεις και Προοπτικές», Εκδόσεις Ι.Σιδέρης, 2000, σελ.269
26. Τζερμιάς Παύλος, «Ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας με Αναδρομή στη Ζωή της Μεγαλόνησουστο Διάβα των Χιλιετιών», Τόμος Β', εκδόσεις Libro, 2007, σελ. 932
27. Ηρακλείδης Αλέξης, «Το Κυπριακό Πρόβλημα 1947-2005», εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2006
28. United Nations, «Report of the Secretary-General on His Mission of Good Offices in Cyprus», April 2003, σελ.398
29. United Nations, «The Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem» (Annan Plan), accessed March 02, 2015, Article 1
30. United Nations, "The Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem" (Annan Plan), accessed March 02, 2015, Article 7
31. Τοπικό Σχέδιο Λευκωσίας: Πρόνοιες και Μέτρα Πολιτικής 2016, Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Οκτώβριος 2016 Λευκωσία, σελ. 5
32. Demetriou, C. (2004), «Nicosia Urban Area, in Dubois-Taine G. (editor), European Cities, Insights on Outskirts. Volume: From Helsinki to Nicosia, eleven case studies and synthesis», Cost Action CIO, Brussels: Blanchard
33. Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως (2003), Τοπικό Σχέδιο Λευκωσίας. Πρόνοιες και μέτρα πολιτικής, Λευκωσία: Τυπογραφείο Α. Αλωνεύτης για τη Κυπριακή Δημοκρατία

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

1. http://www.nicosia.org.cy
2. http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/sitemap_gr/sitemap_gr
3. http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/3D52D8F17C418CFAC2257EEA00346671/$file/POPULATION_CENSUS-2011_VolI-EL-261015.pdf?OpenElement
4. http://www.mfa.gov.cy/mfa/Embassies/Embassy_Warsaw.nsf/All/C29A8A25E7BB031EC1257AE700423707/$file/Cyprus,%20A%20Historical%20Overview%20gr%20(2011).pdf
5. http://www.tovima.gr
6. http://www.mfa.gov.cy/mfa/PermRep/PermRep_Brussels.nsf/page32_gr/page32_gr?OpenDocument
7. http://www.mfa.gov.cy/mfa/PermRep/PermRep_Brussels.nsf/page33_gr/page33_gr?OpenDocument
8. www.sigmalive.com
9. http://engomi.org
10. http://www.planning.gov.cy
11. http://www.spd.gov.ct.tr/Portals/103/6.12%20Kentsel%20Koruma%20PDF.pdf
12. http://www.spd.gov.ct.tr/Portals/103/1.0%20Plan%20Alan%C4%B1.pdf
13. http://www.prio-cyprus-displacement.net/default.asp?id=339
14. http://www.diavlos.org.cy/diavlos/?page_id=244
15. http://www.sppk.org.cy

Εικονογράφηση:

1. https://eol.jsc.nasa.gov/SearchPhotos/photo.pl?mission=ISS035&roll=E&frame=17210
2. https://www.romeingreek.eu/?p=4143
3. https://www.romeingreek.eu/?p=414
4. https://www.romeingreek.eu/?p=414
5. https://www.battlemaps.us/products/italy-1593-palmanova-palma-braun-hegenberg-city-plan-i
6. https://ehne.fr/en/article/wars-and-traces-war/representations-war/berlin-wall
7. https://www.researchgate.net/publication/326150689_Exploring_Patterns_of_Socio-spatial_Interaction_in_the_Public_Spaces_of_City_through_Big_Data/figures?lo=1
8. https://www.irishtimes.com/news/ireland/irish-news/two-tribes-a-divided-northern-ireland-1.3030921
9. https://www.researchgate.net/publication/250917123_The_Image_of_the_Divided_City_Through_Maps_the_Territory_without_Territory/figures?lo=1
10. Φωτογράφος Σταύρος Ιωαννίδης
11. http://www.bbc.co.uk/history/places/berlin_wall
12. http://ikypros.com/?p=112043
13. http://city.sigmalive.com/article/23039/entyposiako-aerodromio-leykosias-tote-kai-tora-eikones-vinteo
14. https://www.americamagazine.org/politics-society/2018/02/07/rise-and-fall-berlin-wall-and-why-it-matters-today
15. https://gr.depositphotos.com/5653292/stock-photo-panoramic-view-of-nicosia-city.html
16. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
17. https://www.archaiologia.gr
18. https://www.cyprushighlights.com
19. https://www.cyprushighlights.com/2010/10/17/%CE%B5%CE%BD%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CF%84%CE%B5%CE%AF%CF%87%CE%B7-%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%BA%CF%89%CF%83%CE%AF%CE%B1/
20. https://www.romfea.gr/prosopa/16207-arxiepiskopos-kuprou-makarios-o-g-40-eti-apo-tin-koimisi-tou
21. https://dialogos.com.cy
22. http://www.sigmalive.com/news/local/257112/
23. http://www.sigmalive.com/news/local/257112/
24. https://rethemnosnews.gr/2014/07/1974
25. http://www.sigmalive.com/
26. https://fonirodopis.gr/press
27. http://www.mixanitouxronou.com.cy
28. https://www.vimaorthodoxias.gr/
29. http://www.mixanitouxronou.com.cy
30. https://cyprus-mail.com
31. http://www.sigmalive.com/
32. Τμήμα Πολεοδομίας και Χωροταξίας
33. Τμήμα Πολεοδομίας και Χωροταξίας
34. Τμήμα Πολεοδομίας και Χωροταξίας
35. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
36. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
37. http://city.sigmalive.com/article/10799/

38. Προσωπικό Αρχείο
39. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
40. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
41. https://2gis.com.cy/cyprus
42. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
43. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
44. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
45. https://www.google.gr/maps/, Ίδια Επεξεργασία
46. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
47. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
48. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
49. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
50. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
51. https://www.google.gr/maps/, Ίδια Επεξεργασία
52. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
53. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
54. Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως
55. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
56. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
57. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
58. https://vagrantsoftheworld.com/crossing-the-border-in-cyprus/
59. https://vagrantsoftheworld.com/crossing-the-border-in-cyprus/
60. Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως
61. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
62. https://www.google.gr/maps/
63. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
64. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
65. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
66. https://www.google.gr/maps/, Ίδια Επεξεργασία
67. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
68. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
69. Πηγή: Κλάδος Χαρτογραφίας - Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας, Ίδια επεξεργασία
70. https://2gis.com.cy/cyprus
71. Hossein Sadri, Καθηγητής Πανεπιστημίου Κατεχόμενου Τμήματος
72. https://www.google.gr/maps